

TARRACOVIVA®

EL FESTIVAL ROMÀ DE TARRAGONA

EL LLEGAT D'AUGUST

DEL 4 AL 17 DE MAIG DE 2015

PVP 2€

CAT

ELS BÀRBARS ENS ADOREN

ELS VINS DE L'ACTUAL DO MONT SANT, MEDITERRANIS DE TERRA ENDINS, JA FEIEN LES DELÍCIES DELS ROMANS DE TARRACO. AVUI DIA, PERÒ, SÓN ELS BÀRBARS QUI ENS PRENEN ELS VINS DE LES MANS I CADA DIA EXPORTEM MÉS NORD ENLLÀ. CADA COP ARRIBEM MÉS LLUNY, ARREU DEL PLANETA. ÉS BEN VERITAT: ELS BÀRBARS ADOREN ELS NOSTRES VINS MEDITERRANIS...

I TU, FILL DE TARRACO?

disseny gràfic: àngels grau bella, copy: toni orrnsanz pl

monsant
DENOMINACIÓ D'ORIGEN

SUMARI

SALUTACIONS	02	ESPAI DE TROBADA	61
HOSPES AVE.	03	5 fires de divulgació històrica romana: Roma als museus del món, <i>Forum Tarraco</i> , <i>Artifex</i> , <i>Taberna Libraria</i> i <i>Nundinae</i>	
ENGUANY CELEBREM.	05	HISTÒRIA EN IMATGES.	67
COLLEEN McCULLOUGH	05	Divulgació històrica audiovisual	
<i>In Memoriam</i>		MUSEUS	71
AUGUST. UNA CIVILITZACIÓ MEDITERRÀNIA 07		5 museus directament implicats amb el festival	
La commemoració del bimil·lenari de la mort del primer emperador al festival Tarraco Viva 2014 - 2015		DIÀLEGS AMB LA HISTÒRIA	77
AUGUST, UN PERSONATGE ENORME I CONTRADICTORI.	13	Debat al voltant del llegat d'August	
L'emperador vist per diversos historiadors		ELS ACTES DEL FESTIVAL AMB DETALL	81
LA PROCESSÓ DE L'ARA PACIS	15	ÍNDIX DELS ACTES SEGONS FORMATS.	112
Un relat polític de la Roma d'August		LA PROGRAMACIÓ DELS ESPAIS	114
MIRADES AL FESTIVAL	19	SERVEI D'ATENCIÓ AL VISITANT.	125
El fotògraf convidat: Gabriella Nonino		<i>Hospes Ave</i>	
L'ART DE MANAR.	31	Accés i entrada a les activitats	
<i>Res gestae Divi Augusti</i> . Les memòries polítiques d'un governant romà		En cas de pluja	
EL PUNY DE ROMA	37	Els espais del festival: mapa de localitzacions	
El puny de l'emperador. La professionalització de les legions d'August		INFORMACIONS D'INTERÈS	131
EL PLAER, LES ARTS, LA DIVERSIÓ	43	Contactes Museus	
<i>Studio</i> . Un paisatgista de l'època d'August		Empreses de guiatge	
EL MÉS ENLLÀ	49	Tarraco Viva al teu mòbil	
<i>Romana religio</i> . Una societat profundament religiosa i pràctica		Plats de recreació romana	
VIURE AL DIA	55	CRÈDITS.	135
La casa d'August. Com el príncep es va apropiat de la zona residencial més prestigiosa de la ciutat		Agraïments i entitats col·laboradores	

JOSEP FÈLIX BALLESTEROS

Alcalde de Tarragona

Un any més, i ja en fa disset, el festival Tarraco Viva ens durà cap a les arrels de la nostra cultura i civilització. Un passeig per la història de la mà d'una programació molt àmplia en la qual podrem saber, conèixer, sentir i emocionar-nos amb personatges històrics com August, Lívia, Virgili i molts altres.

El festival és, a la meua manera d'entendre, una autèntica universitat popular. Un festival cultural que pretén donar eines de reflexió i comprensió de la nostra realitat com a ciutadans i com a societat. Aquesta és la gran importància, per damunt d'altres, de la cultura.

L'edició d'enguany significa també un pas més en la direcció d'una fita especialment important per a la nostra ciu-

tat i en general per a tot el nostre territori; l'organització dels Jocs del Mediterrani 2017. Efectivament, i a banda de la importància esportiva i comunicativa que aquest esdeveniment tindrà per a Tarragona, estem preparant una programació cultural especial que acompanyarà la mateixa celebració dels jocs.

Una part essencial en aquesta programació cultural se centrarà en la divulgació del nostre patrimoni històric i, en aquest marc, el festival Tarraco Viva tindrà una especial rellevància. Avui, però, deixeu-me només recomanar-vos que gaudiu del festival i de la nostra ciutat.

Sigueu benvinguts a Tarragona, la ciutat de la Història.

BEGOÑA FLORIA

Tinent d'alcalde de Cultura de Tarragona

La present edició del festival Tarraco Viva vol concloure les activitats programades amb motiu del bimil·lenari de la mort del primer emperador Cèsar August. No m'allunyó gaire de la realitat quan dic que Tarragona ha estat una de les ciutats europees que més i millor ha sabut commemorar aquesta efemèride històrica.

La nostra ciutat ha treballat per oferir una programació especial i extraordinària atesa la importància històrica del personatge, la seva rellevància en la història universal d'aquella època i també per l'estret lligam que vincula la figura d'August amb Tarragona. Recordem que fou el segle d'or de la cultura llatina i es van realitzar enormes aportacions en camps com l'urbanisme, l'arquitectura i les arts en general.

Així, cal destacar l'edició especial del festival Tarraco Viva de l'any passat, amb més de 800 actes durant tres

setmanes i la programació també dedicada a August en el marc de "Tarragona Història Viva" durant els mesos d'estiu. Finalment, va tancar les celebracions el congrés internacional Tarraco Biennal, organitzat per la Fundació Mútua Catalana, que va tenir com a eix temàtic August i la seva època.

La presencia de milers de persones, tant del nostre territori com visitants, va fer que les activitats tinguessin una gran quantitat de públic i alhora també va atraure l'interès de persones professionalment dedicades a la història i l'arqueologia. Ara us presentem la culminació d'aquest any tan intens amb una programació que pretén extraure les conclusions més profundes d'aquell passat històric.

Benvinguts a Tarragona, gaudiu com nosaltres de la nostra història.

HOSPES AVE

BENVINGUDA

Quant a les coses que es van fer durant la guerra, no he volgut escriure el que vaig sentir a tots, encara que semblés veritat, sinó únicament el que jo vaig veure amb els meus propis ulls, i vaig saber i entendre, per cert, de persones dignes de fe, que en tenien veritable notícia i coneixement [...] I perquè jo no diré coses fabuloses, la meua història no serà gaire agradable ni còmoda de ser

escoltada i llegida. Mes aquells que volguessin saber la veritat de les coses passades i per elles jutjar i saber-ne d'altres i semblants que podran succeir en endavant, trobaran útil i profitosa la meua història; ja que la meua intenció no és compondre una farsa o comèdia que doni plaer per una estona, sinó **una història profitosa que duri per sempre.**

Tucídides, *Història de la Guerra del Peloponès*

US CONVIDEM A UN VIATGE A
L'ANTIGA CIVILITZACIÓ ROMANA

JUNTS CONEIXEREM ELS NOSTRES ORÍGENS I
COMPARTIREM LA PASSIÓ PER LA HISTÒRIA

EL PASSAT ENS DESCOBRIRÀ NOUS FUTURS

BENVINGUTS AL FESTIVAL ROMÀ
DE TARRAGONA!

ENGUANY CELEBREM

Els **15 anys** de la primera activitat del grup de recreació històrica **Projecte Phoenix** al festival Tarraco Viva, amb una petita unitat de legionaris i un centurió. Ara el grup ofereix grans demostracions tant de vida civil i política com militar; *Romanorum Vita*, Un dia en la vida d'un romà; *Agrimensura romana*, La mesura de l'espai; *Comitia*, Les eleccions municipals en una ciutat romana; *Convivium*, Un sopar a Roma; *Legio*, Les legions altimperials; *Annona*, Un ministeri de benestar social a la

romana; *August*, La vida del primer emperador; *Senatus*, Una reunió del Senat de Roma, La mort de Juli Cèsar, etc.

Els **25 anys** de la creació de l'**Associació Sant Fructuós**. Aquesta entitat ha col·laborat des de fa anys amb el festival i s'ha especialitzat en la divulgació del cristianisme primitiu a la nostra ciutat. Han desenvolupat activitats a la Necròpolis Paleocristiana, al recinte del claustre de la Catedral i al Museu Bíblic.

COLLEEN McCULLOUGH

IN MEMORIAM

El passat 29 de gener moria a l'illa de Norfolk (Austràlia) l'escriptora **Colleen McCullough**. Nascuda l'any 1937, d'ascendència neozelandesa, és coneguda popularment per les seves novel·les, com *The Thorn Birds* —que donà lloc a la sèrie de televisió *L'ocell espina*—, *Tim* —portada al cinema amb el mateix títol— o *El relat de Morgan*.

Els amants de la història de Roma i els espectadors de Tarraco Viva la recordarem, però, per la seva monumental novel·la històrica dedicada al darrer segle de la República romana. L'obra, dividida en set volums, de més de set-centes pàgines cadascun, narra bàsicament la vida de Juli Cèsar i el seu hereu, August.

Entre les nombrosíssimes novel·les històriques dedicades a l'antiga Roma, es fa difícil trobar-ne una que tingui el rigor històric tan present a l'hora de narrar aquella època. Diversos dels guionistes del festival han comentat en més d'una ocasió la seva sorpresa pel grau de rigor i el domini de la documentació històrica que l'escriptora australiana tenia del moment històric.

Detalls que semblen inventats són en realitat fruit d'un curós buidat de les fonts històriques i del coneixement arqueològic. Pocs dels escriptors que es dediquen a aquest gènere literari tenen la rara habilitat de compaginar l'amenitat literària amb el rigor històric com l'autora australiana.

Ara, i a través d'aquestes línies, volem homenatjar aquesta escriptora i recomanar-vos molt entusiàsticament que llegiu la seva obra. De ben segur que us esperen moltes hores de gaudi amb la seva lectura.

La saga romana de Colleen McCullough la formen els següents títols:

- *El primer home de Roma*
- *La corona d'herba*
- *Favorits de la fortuna*
- *Les dones de Cèsar*
- *Cèsar*
- *El cavall de Cèsar*
- *Marc Antoni i Cleòpatra*

AUGUST. UNA CIVILITZACIÓ MEDITERRÀNIA

LA COMMEMORACIÓ DEL BIMIL·LENARI DE LA MORT DEL PRIMER EMPERADOR AL FESTIVAL TARRACO VIVA 2014 - 2015

L'any 2010, l'equip del festival vam començar a pensar en el bimil·lenari de la mort d'August, que s'esdevindria el 2014. Llavors, el primer que vam reflexionar va ser el motiu de la commemoració. Què volíem commemorar? Tot allò relacionat amb el primer emperador i, especialment, amb les seves dates de naixença o mort tenen un fort component ideològic i polític. Les celebracions del règim feixista de Mussolini l'any 1937 per a commemorar el bimil·lenari del seu naixement han quedat marcades en l'imaginari col·lectiu tant a Itàlia com a Europa, i, especialment, en els partits o moviments polítics d'esquerra.

La utilització de la figura d'August feta pel règim feixista italià, tot i que amb elements de notable interès pel que fa a la didàctica de la història, va estar molt present en les nostres reflexions. És innegable que no volíem pas celebrar allò que s'havia celebrat el 1937. Però, aleshores, per què plantejar una commemoració?

Per l'equip del festival la data era una bona manera de provocar reflexions no només del passat sinó també del present. En un moment com l'actual, amb els països de l'àrea mediterrània de la Unió Europea constantment qüestionats i sovint menystinguts, creiem que commemorar el moment històric, l'època i les realitzacions d'August era una bona excusa per a intentar comprendre les nostres arrels com a societat i repensar Europa des del Mediterrani.

Què commemorem?

- L'èxit d'una civilització, la romana clàssica, que encara avui es percep com una de les més brillants de la història de la humanitat.

HIPÒTESI DE POLICROMIA DE L'AUGUST DE PRIMA PORTA
MV Arte (Tarragona)

←

- Les arrels clàssiques i mediterrànies de la nostra ciutat i del nostre país.
- Un moment especialment brillant en la cultura de la humanitat.
- L'únic moment en la història del Mediterrani en què totes les seves riberes van estar unides, en pau i en progrés, com no ho havien estat mai fins aleshores.
- Una primera idea d'Europa, basada en una xarxa de ciutats enllaçades per vies terrestres i marítimes entorn del Mediterrani.
- La creativitat d'una cultura, la romana, que va esdevenir una civilització mediterrània i universal.

De fet, vam triar aquesta darrera reflexió com a subtítol del festival: **“August. Una civilització mediterrània”**. Era clar que caldria parlar de la figura d'August, les seves llums i les seves ombres; la seva vida i la seva obra; però especialment volíem parlar de l'esforç d'una societat per superar èpoques de violència i desolació. L'art, la cultura, l'economia, haurien d'ocupar un lloc destacat en la nostra programació. Volíem una commemoració crítica i és per això que vam organitzar debats i xerrades que aportessin reflexions que no fossin simplement laudatòries, tant del període com de la figura d'August.

Un altre motiu per a commemorar el bimil·lenari va ser l'especial relació que August va tenir amb la nostra ciutat, Tarragona. En efecte, August va romandre quasi dos anys a Tàrraco. En el marc de les guerres càntabres i a causa de la seva “mala salut de ferro”, l'emperador va convertir, *de facto*, la ciutat de Tàrraco en la seu del poder imperial. Sabem que aquí va rebre delegacions de regnes estrangers (fins i tot de l'Índia). La seva estada també va coincidir amb una primera gran monumentalització de la ciutat. I, per últim, resulta interessant recordar un fet que, encara que anecdòtic, és significatiu: les dates tant del naixement com de la mort d'August coincideixen amb la celebració de les dues grans festes populars de la Tarragona actual.

Efectivament, el dia 23 de setembre se celebren les festes de santa Tecla (patrona de la ciutat), i el dia 19 d'agost, les de sant Magí (patró de la ciutat).

Per aquestes i altres reflexions, l'edició XVI del nostre festival havia de ser molt especial. I ho va ser. D'entrada, els habituals 400 actes de les darreres edicions van passar a ser més de 800 actes en l'edició del bimil·lenari. Dels 10 dies de festival (amb dos caps de setmana) es va passar als 21 dies i tres caps de setmana. Vam convidar especialistes de l'època d'August de les millors universitats i centres museístics. La col·laboració habitual amb la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, juntament amb l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, va esdevenir més intensa que mai, ja que vam col·laborar tant en els continguts com en les reflexions.

L'edició XVI de Tarraco Viva va estar organitzada en dos grans apartats: una programació habitual, i una d'extraordinària pensada expressament per al bimil·lenari.

La programació habitual

Com cada edició, el festival va programar activitats en formats molt diversos: xerrades, reconstrucció històrica, audiovisuals, gastronomia, fires de museus i arqueologia, exposicions, etc. La diferència respecte a altres edicions va raure en el fet que totes les activitats proposades havien de parlar de la figura d'August o bé de la seva època. Més de cinc-cents actes van farcir el programa en aquest apartat, i van tocar temes com la religió, la política, la societat, l'art i la cultura, sempre del període augustal.

Un exemple d'activitat tematitzada al voltant de la figura i obra del primer emperador va ser l'activitat Gent d'August. Es tracta d'una sèrie de monòlegs teatralitzats de personatges relacionats amb la vida d'August: Lívia Drusil·la, Tiberi, Júlia, Mecenes, Octàvia, Antònia la Menor, Horaci, Virgili, Agripa i Marc Antoni.

DEO AUGUSTO. Un nou déu per a una nova era
Nemesis ARQ. (Tarragona)

←

En l'apartat de divulgació d'història militar, totes les activitats van estar referides al període augustal: August i les guerres càntabres, August i l'avituallament dels legionaris al Rin, la pervivència del culte a August a les legions baiximperials, la batalla d'Actium, etc. En l'àmbit de la cultura del període van destacar temes com la literatura i l'art al servei del nou règim. En l'àmbit de la religió es va tractar el tema de les reformes religioses d'August, entre d'altres.

El programa d'activitats del festival especial dedicat a August va constar de:

- 44 conferències
- 7 visites guiades
- 3 visites teatralitzades
- 17 projeccions audiovisuals
- 3 exposicions
- 27 tallers participatius
- 4 fires de museus, artesans i empreses
- 39 activitats de recreació històrica

En resum, unes 150 activitats i més de 800 actes. Aquestes activitats varen crear l'assistència de 123.000 espectadors en total. Podreu veure i descarregar-vos el programa d'actes complet al nostre web.

La programació extraordinària

Al Recinte Firal de Tarragona —un espai de nova incorporació al festival— es va muntar una exposició permanent durant tots els dies del festival i es va transformar aquest espai en el punt neuràlgic de tota la commemoració. L'exposició tenia la particularitat d'estar dissenyada per tal de poder acollir tot un seguit d'activitats que van ser organitzades aprofitant el mateix muntatge expositiu. Per a aquesta edició especial es va crear un espectacle de divulgació històrica, que fou central, dedicat a la figura d'August. Es va anomenar “**August. El poder de la màscara**” i aprofitava algunes de les recreacions de l'exposició per a oferir un breu repàs a la vida i l'obra de l'emperador. En el mateix espai del Recinte Firal, i aprofitant els recursos expositius produïts per la commemoració, es van desenvolupar les següents activitats:

Visites comentades i tallers

- August al teu gust. Visita taller per a grups escolars
- Ara Pacis. Visita comentada
- August (exposició). Visita comentada
- August de Prima Porta en color. Visita comentada

Cicle de conferències

- “El llegat d’August. La política per damunt de tot”, Joaquín Ruiz de Arbulo (Universitat Rovira i Virgili de Tarragona)
- “L’Eneida. Claus que expliquen un clàssic”, Joan Carbonell (Universitat Autònoma de Barcelona)
- “El vasos de Vicarello i la taula de Peutinger. El món sencer conegut, mesurat i ben comunicat”, Joaquín Ruiz de Arbulo (Universitat Rovira i Virgili de Tarragona)
- “L’estada d’August a Tàrraco”, Isabel Rodà (Universitat de Barcelona)
- “L’Ara Pacis Augustae”, Orietta Rosini (Directora del Museo dell’Ara Pacis de Roma)
- “El fòrum d’August”, Lucrezia Ungaro (Sovrintendenza al beni culturali dal Comune di Roma)
- “La Roma de marbre”, Ricardo Mar (Universitat Rovira i Virgili de Tarragona)
- “La família d’August”, David Vivó (Universitat de Girona)
- “Història i Poder. El bimil·lenari del naixement d’August”, Anna Maria Liberati (Museo della Civiltà Romana de Roma)

Espectacles de recreació històrica

- “Deo Augusto. Un nou déu per a una nova era”.
- “L’Annona frumentària. Una llavor de l’estat del ben-estar”.
- “Funus Augusti. El funeral del emperador”, l’espectacle de la cloenda del festival

Dues grans apostes per a la divulgació de la història

Sens dubte, dos dels elements més importants dels actes del bimil·lenari han estat els projectes de recreació de dos dels símbols més representatius que ens han arribat a nosaltres del període augustal. Es tracta de l’estàtua, avui als

Museus Vaticans, anomenada l’August de Prima Porta, i les restes de l’altar que el Senat va decretar erigir en honor d’August al bell mig del Camp de Mart i que avui es pot admirar en el Museu de l’Ara Pacis a Roma. Les dues restes monumentals de l’època d’August són prou importants i ens expliquen tantes coses que vam decidir fer-ne dues rèpliques per tal que formessin part de l’exposició central del festival, de l’espectacle “August. El poder de la màscara” i d’altres activitats més.

L’August de Prima Porta en color

La proposta de policromia per a l’August de Prima Porta va ser un projecte que va durar tres mesos, però que es venia gestant des d’alguns anys abans. Inspirats en un primer moment per la proposta de Brikmann i Liverani, també va contribuir a l’interès dels restauradors d’art Jesús Mendiola i Emma Zahonero per les tècniques i procediments de pintura del món clàssic. De fet, la mateixa Emma Zahonero va presentar la seva tesi doctoral titulada “Los procedimientos pictóricos en la época helenística y romana. Un ejemplo de museografía didáctica”, que va ser llegida a l’Institut Català d’Arqueologia Clàssica l’any 2013.

El festival va encarregar a aquests dos restauradors que fessin una proposta de recreació sobre el color d’aquesta peça única. A Tarragona disposem d’una còpia en bronze de la mateixa estàtua (fruit d’un regal del govern de Mussolini a la República espanyola). Així, el primer pas va consistir a fer-ne un motllo, i després aplicar-hi allò que sabem que constituïen els procediments pictòrics de l’Antiguitat. La recreació amb materials moderns i el resultat final van anar acompanyats de visites comentades per tal de fer més propers els conceptes i les hipòtesis que es plantejaven.

La proposta va tenir una molt bona acceptació tant del públic assistent al festival com dels mitjans de comunicació, que se’n feren ressò (cal destacar el breu article que li dedica la revista *Le Figaro*, la doble pàgina del *National Geographic* del mes de desembre i un extens article a *La Vanguardia*). La proposta també ha estat presentada en forma de pòster al II Congrés d’Arqueologia Tarraco

Biennal, que es féu a Tarragona a finals del mes de novembre. Esperem que la proposta feta des del festival provoqui més respostes crítiques per tal d’aprofundir en el coneixement de la civilització clàssica, i especialment en el tema del color en les obres d’art.

La recreació de l’Ara Pacis Augustae

Pensat per a ser el centre de l’exposició i de l’espectacle dedicat a August, la recreació d’aquest altar feta pràcticament a escala 1:1 pretenia apropar el públic a un dels monuments més representatius de l’època d’August. Va ser dissenyada amb una estructura metàl·lica desmuntable (per a poder-la presentar durant més edicions del festival) i que pogués girar sobre si mateixa, pel tal de possibilitar

que el públic assegut pogués contemplar les quatre cares del monument. Tant a l’exposició (amb plafons explicatius i imatges complementàries) com a l’espectacle (amb imatges projectades) es va fer esment de la importància d’aquesta peça arqueològica. Importància des del punt de vista de l’obra d’art, del seu missatge polític i ideològic així com d’aspectes menys coneguts com la representació de teories matemàtiques, naturalistes, literàries, etc. que fan d’aquesta obra d’art una obra única per a entendre el moment històric de la fundació de l’Imperi Romà.

Tarragona ha estat sens dubte una de les ciutats que més i millor ha sabut commemorar el bimil·lenari de la mort del primer emperador. I seguim treballant en aquesta línia, ja que l’edició XVII, del 2015, se centrarà en el llegat d’August i tancarà, així, tot un any de celebració. Esperem que també aquest any sigui tan ben acceptat pel nostre públic com ho va ser l’any passat.

↑ AUGUST, EL PODER DE LA MÀSCARA
Projecte Phoenix (Tarragona)

Magí Seritjol
Director del festival Tarraco Viva

AUGUST, UN PERSONATGE ENORME I CONTRADICTORI

L'EMPERADOR VIST PER DIVERSOS HISTORIADORS

August és la figura més potent i més contradictòria de la història romana. Ell va obrir les portes a la darrera fase, la més devastadora, de l'època de les guerres civils, tot i ser el fundador d'una pau universal que porta, en honor seu, el nom de *pau augusta*. El pacificador va ser, alhora, un conqueridor que, al llarg de quaranta anys, va realitzar moltes guerres i amplià les fronteres de l'Imperi com cap altre romà va fer ni abans ni després d'ell i va ser l'enterrador de la República, ferida de mort. Va començar sent acusat d'alta traïció i al final va ser considerat "pare de la pàtria". En els seus inicis va tractar el dret i la llei a puntades de peu, però va entrar a la història com a restaurador del dret i de la llei i com a creador d'un ordre que ell mateix, i probablement la majoria dels seus coetanis, reconeixia com la situació millor i més feliç de l'Estat romà.

Klaus Bringmann, *Augusto*. Herder Editorial, 2008

El regnat d'August va aportar molts beneficis a Roma, a Itàlia i a les províncies. Però el nou règim, o *novus status*, que era fruit del frau i del vessament de sang, estava basat en la conquesta del poder i la redistribució de la propietat per part d'un líder revolucionari. El final feliç del Principat podia considerar-se que justificava, o tirant curt pal·liava, els horrors de la revolució romana; d'aquí el perill de jutjar amb indulgència la persona i els actes d'August. [...] Va morir l'aniversari del dia que havia assumit el seu primer consolat, després de la marxa sobre Roma. Havien passat, des de llavors, cinquanta-sis anys. En tot aquest trajecte, en els seus actes i la seva política, va ser fidel a si mateix i a la carrera que havia començat quan va allistar un exèrcit particular i va "alliberar l'Estat del domini d'un partit". El *dux* s'havia fet *princeps* i havia convertit un partit en un govern. Ho havia sacrificat tot pel poder; havia arribat al cim de tota ambició mortal, i en la seva ambició havia salvat i regenerat el poble romà.

Ronald Syme, *La revolución romana*. Crítica, 2010

En una mirada retrospectiva, el *Saeculum Augustum* apareix com un afortunat canvi, no només de totes les formes de

l'art i l'arquitectura, sinó de la comunicació visual en el seu conjunt. Les estructures que sorgiren en aquella època van perdurar i determinaren l'aspecte de les ciutats romanes fins a finals de l'Antiguitat. L'època augustal va fixar les directrius també en aquest context. Els dos punts programàtics de la renovació cultural referents originalment només a la situació específica de Roma, és a dir, la pública *magnificentia* i el classicisme, havien conduït cap a un llenguatge iconogràfic homogeni. Aquest llenguatge transmetia la idea de pertinença a una cultura clàssica comuna i la validesa dels seus principis ètics per a tots els habitants de l'Imperi Romà, sense importar la seva nacionalitat. Els grans patrons de les ciutats se superaven els uns als altres amb les seves donacions, i no només es trobaven al centre de la política local, sinó que en la seva qualitat de sacerdots, exercien també el principal paper a les festes de l'emperador executant els sacrificis i inaugurant els jocs. Com August i la seva família a Roma, ells eren els *princeps* en les seves comunitats; eren ells qui aplicaven els nous valors, tant en els seus actes com pel que fa a les obres que encarregaven, i s'ocupaven que el programa de renovació cultural es portés a terme a les ciutats romanes d'Occident, de la mateixa manera que havia passat a Roma.

Paul Zanker, *Augusto y el poder de las imágenes*. Alianza, 2005

August era un gran home, però va anar adquirint la seva grandesa gradualment. No tenia el geni polític de Juli Cèsar, al qual precisament aquest geni costà la vida per la seva incapacitat per cedir. August era un covard que va aprendre a convertir-se en valent. Era intel·ligent, acurat i pacient, encara que també podria ser cruel i despietat. Tenia una gran capacitat de treball i feia plans a llarg termini. Aconsegua els seus objectius lentament i a força d'equivocar-se. August és una de les poques figures històriques que millorà amb el pas del temps. Va començar sent un aventurer amb set de sang, però quan va arribar al poder es va convertir en un home respectable. Va revocar els seus decrets il·legals i es va esforçar a governar amb justícia i eficàcia.

Anthony Everitt, *Augusto. El primer emperador*. Ariel, 2008

LA PROCESSÓ DE L'ARA PACIS

UN RELAT POLÍTIC DE LA ROMA D'AUGUST

La processó de l'Ara Pacis

L'element visualment més espectacular de l'Ara Pacis són els dos panells allargats on hi ha disposats una sèrie de personatges que representen, de fet, una única processó disposada en dues parts. Però malgrat la seva visibilitat no queda clar ni qui són molts dels representats ni què o quin fet representen. A més, el deteriorament patit al llarg del temps ha fet desaparèixer alguns personatges.

N'hi ha alguns que es poden identificar perfectament pels seus trets iconogràfics, lictors i camils, per exemple, o els *flamens*, caracteritzats pel seu particular barret, però que al capdavant tenen una funció purament testimonial a l'escena. Hi ha personatges que mostren uns rostres molt personals i, per tant, han de correspondre a individus concrets. Tanmateix, la major part són difícils d'identificar, igual que els nens, que podem suposar qui són per la posició que ocupen més que no pas per una altra cosa. D'altra banda, hi ha personatges amb uns rostres estandarditzats que probablement representen càrrecs menors, com els lictors o camils esmentats, o bé càrrecs majors, tals com els personatges togats, que poden ser sacerdots o membres de l'Estat.

En qualsevol cas, queda prou clar que es representen tres grups de personatges definits: la família imperial; els personatges togats, que representen diferents estaments polítics i religiosos, i, finalment, els personatges auxiliars, que emfatitzen determinades figures de les dues categories anteriors. Malgrat la disparitat existent, s'ha arribat a concloure una identificació que ha estat notablement acceptada i que mostrem a continuació.

AUGUST, EL PODER DE LA MÀSCARA
Projecte Phoenix (Tarragona)

←

L'inici de la processó, una quarta part de tot el panell, és la part pitjor conservada. A banda d'alguns fragments de vestidures, no es té cap element per a identificar els individus, exceptuant algun fragment de *fascies* que permet reconèixer *lictors* entre els personatges togats, identificats tradicionalment com a pontificis, és a dir, sacerdots. Tanmateix, no es pot excloure que fossin càrrecs polítics (cònsols?, pretors?), personatges més adients amb la presència dels *lictors*. Precisament un grup d'aquests, en aquest cas perfectament identificats, clou aquest grup i anuncia l'arribada d'August.

Aquest és un dels pocs personatges identificables amb tota seguretat, malgrat que part del rostre estigui trencat. August apareix portant una corona de llover i *capite valatio* (el cap tapat), cosa que indica la sacralitat de l'acte representat. S'ha de fer notar que aquí destaca per la seva alçada, si bé sabem que, de fet, era al contrari i que per això portava alces al seu calçat. L'escena, però, respon a una perspectiva jeràrquica, és a dir, l'alçada reforça la importància del personatge.

Darrere seu hi ha representats els quatre *flamines* majors, els tres més tradicionals —*Dialis* (Júpiter), *Martialis* (Mart) i *Quirinalis* (Ròmul/Quirí)— acompanyats del recent *Iulialis* (Cèsar divinitzat). Tots ells s'identifiquen pel característic barret de pell *galerus* coronat per l'*apex*. L'últim és, sens dubte, el *Dialis*, el més important i digne de tots, tal com podem veure pel *commoetaculum*, el bastó que serveix perquè ningú el pugui tocar, i, sobretot, per la presència darrere seu del *flaminus lictor*, símbol de la seva preeminència sobre els altres.

Seguidament ve la família imperial, presidida per Marc Agripa, amic i gendre d'August, i pare natural dels seus fills adoptius i hereus: Gai i Luci. La seva imponent presència, caracteritzada pel seu peculiar perfil, no deixa dubte sobre la seva identitat. Agripa també apareix *capite velatio*, segurament per la seva funció sacerdotal, però s'ha de destacar que va morir el 12 aC, molt abans d'acabar l'Ara

Pacis, cosa que planteja dubtes en la identificació general de la processó. Darrere seu, i agafat a la seva toga, hi ha Gai Cèsar, hereu d'August i vestit a la troiana, segurament per a commemorar la seva nominació de *princeps iuventutis* en els jocs (*Ludi Troiani*) de la joventut aristòcrata romana del 13 aC.

A continuació segueix la resta de la família; Lívia, esposa d'August (o Júlia, filla d'August i mare de Gai Cèsar); Tiberi (fill de Lívia i futur emperador); un personatge perdut en la restauració; Antònia Menor (neboda d'August i filla de Marc Antoni) amb el seu fill, Germànic, i seguida del seu marit, Drus (fill de Lívia i germà de Tiberi), caracteritzat aquí per la seva vestimenta militar. Tancant aquest panell trobem un segon grup familiar amb Antònia Major (la filla gran de Marc Antoni); el seu marit, Luci Domici Enobarb, i els seus dos fills; Domici (pare del futur emperador Neró), i Domicià.

L'altre panell (el septentrional en la seva posició original) sembla discórrer en paral·lel a l'anterior, però malauradament és més difícil d'identificar ja que la majoria dels caps es van perdre i els que veiem actualment són creació de l'escultor Francesco Carradori, del 1784. Així, si interpretem aquesta processó paral·lela a l'anterior, el nen petit que apareix vestit també a la troiana s'ha d'identificar com Luci Cèsar, segon fill adoptiu d'August, i es troba paral·lel al seu germà, Gai, a l'altre panell.

Darrere seu apareix una figura femenina amb el cap velat que s'interpreta tradicionalment com Júlia, (la filla d'August, encara que també podria ser Lívia, tal com ja s'ha dit anteriorment). La identificació de les dues figures no és clara però, en qualsevol cas, no altera el significat ni les presències de la processó. Darrere d'aquest trobem una altra figura femenina que malgrat haver perdut el cap s'identifica amb Octàvia Menor, germana d'August i mare de les dues Antònies abans esmentades. Les altres figures es troben massa malmeses per ser identificades a excep-

ció dels dos nens, que sembla que poden representar, per la seva edat, els fills d'Agripa del seu matrimoni anterior.

Finalment es troba una sèrie de personatges togats entre els quals s'intercala algun lictor o camil, fet que ha determinat una interpretació principalment religiosa amb la presència dels quatre principals col·legis sacerdotals romans: els *Quindecemviri sacris faciundis*, els encarregats de regular els cultes estrangers i consultar els llibres sibil·lins; els *Septemviri Epulones*, encarregats dels banquets sacres; els *Augures*, que interpretaven els designis divins, i els ja esmentats *Pontifices*, que apareixen a l'altre panell. Tot i amb això, no es descarta que també hi haguessin representats senadors i càrrecs electes, com es desprèn de l'abundant presència de lictors.

La identificació de la processó de l'Ara Pacis

Moltes són les propostes d'identificació d'aquesta processó, generalment interpretant-la com una processó concreta, una que es va fer realment. Així, s'ha interpretat com el *reditus* d'August, la festa de benvinguda en honor d'August en tornar de la Gàl·lia i d'Hispania, o la *inauguratio* de la mateixa Ara, és a dir, la delimitació sacra de l'espai on s'aixecaria l'Ara, totes dues cerimònies ocorregudes el 4 de juliol del 13 aC. Però les dues propostes tenen problemes d'interpretació, com la manca d'elements militars en el primer cas o el fet que August no estigui assegut, element imprescindible, en el segon. Altres interpretacions de cerimònies concretes entren en contradicció amb els presents a la cerimònia, especialment Agripa, mort el 12 aC; Tiberi, que després del 13 aC partirà cap al nord, o Drus, que de fet ja era fora de Roma.

Per tot això s'ha d'identificar la processó no tant com una de concreta sinó com una de més genèrica, de marcat caràcter simbòlic i caire eternalitzador. Una processó precedida pels lictors i magistrats, col·legis sacerdotals, seguida d'August, punt focal de tota la cerimònia, i la seva família, intentant mostrar el concepte de la *Concordia Ordines*.

MIRADES AL FESTIVAL

EL FOTÒGRAF CONVIDAT

GABRIELLA NONINO

Viu a Tarragona des de fa tres anys. Durant aquest temps ha estat documentant els principals esdeveniments culturals de la ciutat a través de les seves imatges, les qual apareixen publicades al seu bloc —tarragonablog.com— escrit en anglès. Per a ella, Tarragona representa “el lloc gairebé perfecte on viure: no és massa gran, ni molt petita, és davant del Mediterrani, prop d’una ciutat de primera classe mundial, és plena de cultura, tradició i mostra una gran ambició, de la qual el festival de Tarraco Viva és un bon exemple.”

Com a fotògrafa, ser part de Tarraco Viva ha estat l’oportunitat de convertir-me, una mica, en una viatgera del temps. L’acurada recreació de tot el referent al món romà i el seu atractiu visual i didàctic permet entrar dins el món de l’antiga Roma, dels seus ritus, dels seus misteris, de la seva vida i de la mort. És com caminar a través de les diferents estances d’una gran casa.

La percepció és tan dinàmica i diversa com captivadora: Marc Antoni pren vida sota el cel blau a la torre del Pretori, mentre que a l’escenari de Palau del Congressos els senadors romans xiuxiuegen el destí d’August. Et pots moure a través del campament d’una legió, als jardins del Camp de Mart, on les armes i cascos llueixen al sol mentre la batalla s’acosta. I a l’altre costat de les muralles de

l’antiga Tàrraco, a l’amfiteatre, retrobes el món del gladiadors. És aquí on s’inicien, on té lloc el darrer sopar, on van a lluitar, a vèncer o a morir.

El meu tema favorit són les recreacions de les poc conegudes religions místiques, on es mostren els rituals relacionats amb Isis, Apol·lo, Dionís i tenen lloc en indrets especials i difícils, com un aparcament subterrani o la foscor d’un celler.

A les fantàstiques presentacions didàctiques del festival, poques vegades hi ha quietud. Tanmateix, aviat un s’oblida dels centenars de persones del voltant, per a centrar-se en els moviments, la llum i els colors canviant de les escenes que hi tenen lloc. Tarraco Viva és, en part, la història de les emocions, la història de sensacions. El festival permet apropar-se als participants i als seus equipaments, permet tastar el menjar, olorar els ungüents i aixecar un pesat casc de batalla i ficar-se’l al cap. És un món de ferro, pells d’animals, peces de llana, cotó, lli i seda, i de les rutines diàries que impliquen la cuina, la medicina, l’arquitectura, l’enginyeria, la política i els deures cívics.

El meu repte és transmetre l’energia física i intel·lectual del festival a través d’imatges que es mouen més enllà de la barrera de la geografia i l’idioma; és a dir, la generació d’informació visual que tothom pugui entendre.

L'ART DE MANAR

EL LLEGAT D'AUGUST

ROMA DES DE LA POLÍTICA

I L'ADMINISTRACIÓ

•

EL PODER · LA JUSTÍCIA
LES OBRES PÚBLIQUES · L'URBANISME
LA PROPAGANDA

AUGUST, EL PODER DE LA MÀSCARA
Projecte Phoenix (Tarragona)

a — Façana del Museu de l'Ara Pacis a Roma, on es pot llegir en lletres de bronze tot el contingut de les *Res Gestae Divi Augusti*

b— *PRAEFFECTURA ANNONARIA*
Una llavor de l'estat del benestar. Projecte Phoenix (Tarragona)

c —AUGUST, EL PODER DE LA MÀSCARA
Projecte Phoenix (Tarragona)

d —AUGUST, AL TEU GUST
Assumpta Mercader i Carles Alcoy

RES GESTAE DIVI AUGUSTI

LES MEMÒRIES POLÍTIQUES D'UN GOVERNANT ROMÀ

L'any 1555, Ogier de Bousbecque, ambaixador de l'emperador del Sacre Imperi Romà Germànic, Ferran I, davant la cort del sultà Solimà el Magnífic, va fer copiar una inscripció en llatí i grec escrita a les restes d'un temple romà a la ciutat d'Ankara, l'actual capital de Turquia. Després apareixerien altres fragments del mateix text a Apol·lònia i Antioquia. Es tracta d'un text importantíssim en la història de l'antiga Roma. Ni més ni menys que les memòries del primer emperador de Roma.

*Rerum gestarum diui Augusti,
quibus orbem terrarum imperio populi
Romani subiecit, et impensarum
quas in rem publicam populumque
Romanum fecit, incisarum
in duabus athenais pilis, quae sunt
Romae positae, exemplar subiectum*

La traducció seria: “De les obres del diví August amb les quals va sotmetre tota la terra de l'orbe a l'Imperi Romà, i de les despeses que va fer a favor de la República i el poble. Vet aquí la còpia reproduïda de l'original incisa en dues columnes de bronze aixecades a Roma.”

Aquestes són les primeres línies del seu testament polític. Ja en les primeres línies es manifesta el contingut general de l'obra. L'estil és concís i sense floritures, de vegades sembla una llista de temes, més que no pas una narració.

Amb setanta-sis anys, l'emperador August està acabant d'escriure les seves memòries. El podem imaginar en el seu estudi privat, que ell anomenava *Siracusa*. Recorda tota la seva vida, una vida intensa. Als divuit anys ja era al centre de la lluita política, als vint va ser cònsol per primera vegada. També recordava els moments difícils: els naufragis, els intents d'assassinat, la desfeta familiar, etc. Tanmateix, era conscient que no podia posar-ho tot.

El document havia de convertir-se en el seu testament polític, no pas personal. Així que va triar tres coses: tot el que

ell havia fet per la República i el poble de Roma, els honors rebuts de la República i el poble de Roma, i els diners que havia invertit en la *res publica* i per al poble de Roma.

Com en els elogis republicans, August no pot deixar de mostrar el seu *cursus honorum*. Així, en diferents fragments del text ens descriu les magistratures que va ocupar al llarg de la seva vida, és a dir, allò que ara en diríem el seu *curriculum vitae*:

Vaig ser *triumvir* per a l'ordenació de la República durant deu anys.

Vaig ser *princeps* del Senat durant 40 anys fins al moment en què es varen escriure aquestes memòries.

Vaig ser *pontifex* màxim, *augur*, part dels 15 homes encarregats dels ritus sacres, part dels 7 homes epulons. També he pertanyut als germans Arvals i als Titis, i així mateix he desenvolupat el càrrec d'herald fecial.

Cònsol per cinquena vegada [en total serà 13 vegades cònsol] per voluntat del poble i del Senat, vaig augmentar el nombre dels patrics.

Un resum de les donacions fetes al poble de Roma sumarien sis-cents milions de denaris, sense comptar les despeses originades pels jocs escènics, de gladiadors, atletes, caceres, naumàquies i els diners regalats a les colònies, municipis i les ciutats devastades per terratrèmols o incendis. Tampoc hi apareixia el que va regalar als seus amics o senadors.

Seguint la seva idea d'un nou urbanisme basat en la pública *magnificentia*, August enumera en les seves memòries tot allò que va fer construir de nou o va reformar. Una autèntica febre constructora: temples de Mart, *Jupiter Tonans* i *Jupiter Feretri*, Apol·lo, del diví Juli, Quirí, Minerva, Juno Reina, Júpiter de la Llibertat, dels déus Lars, dels déus Penats, de la Joventut, de la *Magna Mater* (la Gran Mare), el

Lupercal, les estances imperials al costat del Circ, la Cúria amb el Calcídic, el fòrum d'August, la basílica Júlia, el teatre de Marcel, els porxos d'Octàvia, el bosc dels Cèsars a l'altre costat del Tíber, etc. A més, va refer el Capitoli i vuitanta-dos temples sagrats, el teatre de Pompeu, les conduccions d'aigua i la Via Flàminia.

POLÍTICA

ÍNDEX D'ACTIVITATS

EL MÓN D'AUGUST, UNA CIVILITZACIÓ MEDITERRÀNIA	83
VISITA COMENTADA	
ANNOA AUGUSTA <i>Panen et circensis, o alguna cosa més?</i>	83
RECREACIÓ HISTÒRICA	
ARA PACIS AUGUSTAE <i>L'art al servei del poder</i>	84
RECREACIÓ HISTÒRICA	
LÍVIA I AUGUST <i>Un retrat familiar</i>	84
RECREACIÓ HISTÒRICA	
AUGUST, AL TEU GUST <i>Vine a conèixer l'emperador de Roma</i>	84
ACTIVITAT ESCOLAR	
ELS VASOS DE VICARELLO I LA TAULA DE PEUTINGER <i>El món sencer conegut, mesurat i ben comunicat</i>	85
XERRADA	

Quan August va morir, va entregar, a part del seu testament polític i les seves darreres disposicions, els comptes de l'Estat; allò que es devia i allò que hi havia a la caixa imperial. Res no ho va deixar a l'atzar. El seu successor, Tiberi, ho va tenir molt fàcil per seguir governant l'Imperi, és clar que ell també havia contribuït a l'ordre existent.

L'ALTAR D'AUGUST EN MINIATURA <i>Un mòbil de l'Ara Pacis</i>	85
TALLER	
ELS CAMINS PÚBLICS I LA CIUTADANIA, L'HERÈNCIA JURÍDICA ROMANA	85
XERRADA	
TÀRRACO <i>L'urbanisme d'una ciutat romana</i>	86
EXPOSICIÓ	
TÀRRACO, LA CIUTAT ROMANA	86
VISITA COMENTADA	
TRES TERRASSES, UN MONUMENT <i>El Fòrum Provincial de Tàrraco</i>	86
ITINERARI	

AUGUST, EL PODER DE LA MÀSCARA
Projecte Phoenix (Tarragona) i MV Arte (Tarragona)

EL PUNY DE ROMA

LES REFORMES D'AUGUST
I L'EVOLUCIÓ DE LES
LEGIONS ROMANES

ROMA DES DE L'EXÈRCIT

•
L'ESTRATÈGIA
LES TÀCTIQUES DE LES LEGIONS
ELS COMANDAMENTS · ELS CAMPAMENTS
LES BATALLES · L'ARMAMENT...

LEGIO. LEGIONS ROMANES ALTIMPERIALS
Projecte Phoenix Legio VII Gemina (Tarragona)

LEGIO. Legions romanes altimperials
Projecte Phoenix Legio VII Gemina (Tarragona)

EL PUNY DE L'EMPERADOR

LA PROFESSIONALITZACIÓ DE LES LEGIONS D'AUGUST

Quan Octavi va tornar d'Egipte, vencedor en la darrera guerra civil, no tot van ser celebracions. El futur August es va adonar de seguida que acabava d'heretar un gran problema. Després de dècades de guerres civils, tant per part dels homes del moment (Pompeu, Cèsar, Marc Antoni o el mateix August) com per part del Senat de la vella oligarquia aristocràtica, el nombre de legions i, per tant, de legionaris a qui pagar era enorme.

August es va trobar que tenia 60 legions per mantenir. Calia pensar a anar llicenciant el personal sense afeblir el control de les fronteres ni el suport al nou home fort de Roma. L'equilibri entre les necessitats militars, el manteniment del poder i les disponibilitats pressupostàries va constituir tot un repte per al nou règim.

La resposta d'August va ser múltiple. D'una banda, procedí a la reducció del nombre de legions i a la seva concentració en els punts calents de l'Imperi (Germània, sobretot). De les 60 legions existents després d'*Actium*, es va passar a 28 legions. A partir d'August i durant segles el nombre de legions va oscil·lar al voltant de la trentena.

August, des del primer moment que va accedir al poder, va procedir a la creació de colònies i repartiment de terres per als veterans llicenciats. En un primer moment es van donar terres en colònies itàliques, després es fundaren noves colònies expressament per a militars llicenciats com és el cas d'*Augusta Emerita*, l'actual Mèrida, que es va poblar amb veterans de les guerres càntabres.

Professionalització definitiva de l'exèrcit i control imperial de les províncies on hi havia estacionades les legions. August va dissenyar amb més claredat l'estructura de comandament de les legions i va designar un comandant permanent. Era el *legatus legionis*, un senador jove. El segon de les unitats legionàries seria el *tribunus laticlavius*, un individu també jove. El tercer en la jerarquia seria el *praefectus castrorum* o prefecte del campament, un oficial antigament centurió experimentat i molt professional.

Hi havia també cinc *tribuni angusticlavii*, d'origen eqüestre. Per sota d'aquests trobaríem els centurions, sis en cada *cohors*, que tenien els títols d'*hastatus* posterior, *hastatus* prior, *princeps* posterior, *princeps* prior, *pilus* posterior, *pilus* prior. També amb August els legionaris auxiliars es van transformar en una força més regular i professional.

Finalment, durant el principat d'August i durant alguns segles, el gruix de les legions es van situar i mantenir en les províncies frontereres, sobretot en el *limes* del Rin i el Danubi. Aquestes bases es feren més permanents i augmentaren considerablement. Aquestes tropes no tenien només una funció defensiva, sinó que exercirien durant molt de temps de veritables agents romanitzadors: alternativament podien fer d'administradors, constructors, enginyers, policies, artesans, etc.

August tenia molt clar que al capdavant, i fes el que fes, el manteniment del seu nou règim depenia de la seva riquesa personal (que era molt gran) i la lleialtat de les legions. Aquesta lleialtat es fonamentava, finalment, en el fet que pogués pagar els sous dels legionaris.

EXERCITUS Legions romanes altimperials	87	DE RE MILITARI <i>Lucius i Marius, soldats de Roma</i>	88
RECREACIÓ HISTÒRICA		RECREACIÓ HISTÒRICA	
ELS ÚLTIMS LEGIONARIS	87	ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA	89
RECREACIÓ HISTÒRICA		PRESENTACIÓ I XERRADA	
VIDA QUOTIDIANA D’UN LEGIONARI ALTIMPERIAL	87	SI VIS PACEM PARA LUDUM	89
VISITA COMENTADA		JOCS D’ESTRATÈGIA	
VINE, VEU I VIU... EL FESTIVAL Fes de legionari d’August	88	LES LEGIONS BAIXIMPERIALS	89
TALLER		RECREACIÓ HISTÒRICA	
VINE, VEU I VIU... EL FESTIVAL Fes de legionari baiximperial	88		
TALLER			

AUGUSTUS: IMPERATOR ET DEUS. FERIALE DURANUM
Septimani Seniores (Tarragona)

EL PLAER, LES ARTS, LA DIVERSIÓ

ENAMORATS DE LA BELLESA
I LES EMOCIONS INTENSES

ROMA DES DEL LLEURE

•

LA MÚSICA · LA PINTURA · EL TEATRE
L'ESCRITURA · LA LITERATURA · LA
MEDICINA · ELS JOCS · EL MÓN DELS
GLADIADORS

CARMEN SAECULARE
La música al servei del poder. Ludi Scaenici (Itàlia)

a — *MUNERA GLADIATORIA*. El món dels gladiadors
Ars Dimicandi (Itàlia)

b — *DOMI MAECENATIS*. A casa de Mecenes. El teatre en època d'August.
Zona Zàlata i Aula de Teatre URV (Tarragona)

c — *EXCUBITORIUM COHORS VIGILES*
El primer cos de bombers a Roma. Thaleia (Tarragona)

d — *STUDIO*. Un paisatgista d'època romana
MV ARTE (Tarragona)

STUDIO

UN PAISATGISTA D'ÈPOCA D'AUGUST

Quan pensem en pintura romana el primer que ens ve al cap són els personatges dels frescos pompeians: l'acció enigmàtica dels participants de les cerimònies de la Vila dels Misteris, que es desenvolupa sobre unes parets vermelles; les suaus corbes del cos i les gases etèries de la Flora d'Herculà, retallades sobre un fons verd; la mirada reflexiva de l'anomenada Safo, pintada en un cercle blau, o els assumptes comercials i artesans dels amoretts de la Vila dels Vetti, sobre un fons negre brillant.

Els romans, per influència hel·lenística, eren amants de les històries amb personatges, ja fossin mitològiques, històriques o anecdòtiques. I els humans, els seus cossos i rostres, els seus vestits, les seves armes i utensilis, i els animals que els acompanyaven o s'enfrontaven a ells, eren els protagonistes indiscutibles de la pintura.

Aquestes accions habitualment es desenvolupaven en fons de colors plans, ja que el lloc, la geografia, era el de menys, o es deixava endevinar precisament per la història. Si vèiem com portaven a sacrificar una noia a un altar a Diana, evidentment la noia era Ifigènia i érem a Tàurida; si vèiem un lleó lluitant contra un forçut, el caçador de feres era Hèrcules i érem a Nemea.

Sol ser així, excepte en uns casos concrets, uns exemples que passen molt desapercebuts, per la seva petita mida, però en els quals el lloc es fa el protagonista: petits paisatges que semblen aquarel·les d'un viatger vuitcentista penjades en una gran paret que les acull. Tampoc, però, es tracta de llocs concrets. No representen cap indret de la terra, sinó un lloc idealitzat. Aquests petits paisatges responen a una descripció que fa Plini del treball d'un pintor anomenat *Studio*, de l'època d'August, que va desenvolupar aquest gènere: "... com a motius cases de camp, ports i temes de boscos sagrats, bardisses, turons, estanys amb peixos, canals d'aigua, rius, costes, el que cadascú vulgui; i en ells que introduïa figures de gent que passeja, o navegants o d'altres apropant-se a les viles per terra".

Aquest tipus de paisatge, com diu Plini, de *boscos sagrats*, respon a la poesia de l'època: les bucòliques, portades del món hel·lenístic per Virgili. Tot bon patrici les coneixia, i la contemplació d'aquests paisatges immediatament portava l'espectador culte al món del Parnàs i els seus fantàstics habitants.

Arran de la idealització d'aquest paisatge, els romans benestants van començar a transformar el petit *hortus*, que aporta frescor vegetal i descans espiritual a les domus ciutadanes, en grans jardins que no tenen gaire a envejar als que més d'un mil·lenni i mig després va manar construir Lluís XIV a Versalles. Així, els *horti maecenatis* o els *horti sallustiani*, que ocupaven el turó de l'Esquilino el primer i l'espai entre la muntanya Pincio i el Quirinal el segon, es van convertir en conjunts monumentals d'arquitectura i botànica esquitxats amb escultures i altres ornaments artístics.

Aquesta combinació entre poesia, jardí i pintura, que ens parla d'un paisatge ideal en què les nimfes i els pastors corren i mantenen jocs amorosos, ens recorda alguna cosa. No només l'hem vist a Roma i al món hel·lenístic sinó que també es va desenvolupar en un imperi molt llunyà: Xina. Només cal contemplar el rotllo pintat per Gu Kaizhi titulat *Nimfa del Riu Luo*, del segle V dC i conservat al museu de Taipei, en què veiem el poeta Cao Zhi (l'autor del poema en el qual es basa la pintura) acompanyat de la nimfa del riu Luo en un paisatge boirós de ribera que recorda molt els paisatges d'*Studio*.

L'ésser humà, en diferents èpoques i llocs, crea el seu propi món, l'urbà, i després enyora la natura i aprèn a valorar-la i estimar-la, encara que domesticada en forma d'*hortus* o *viridarium*, de paisatge conreat (*ager*) o de bosc idealitzat (*silva*).

Emma Zahonero
MV Arte

DOMI MAECENATIS
A la casa de Mecenes necessiten nous actors
90
RECREACIÓ HISTÒRICA

MUNERA GLADIATORA
El món dels gladiadors
90
RECREACIÓ HISTÒRICA

EL MÓN DELS GLADIADORS
A L'ANTIGA ROMA
90
RECREACIÓ HISTÒRICA

VINE, VEU I VIU... EL FESTIVAL
Fes de gladiador
91
TALLER

ARS CHARACTERIA
L'art de gravar lletres a la pedra
91
XERRADA - DEMOSTRACIÓ

SCRIPTORIUM
Taller d'escriptura romana
91
TALLER

STUDIO, UN PAISATGISTA
D'ÈPOCA D'AUGUST
92
TALLER

MARC ANTONI I CLEÒPATRA
92
TITELLES ROMANS

MUSIVARIA
Mosaics romans
92
TALLER

LES HORES DEL DIA I DE
LA NIT DELS ROMANS
93
TALLER

ARS MEDICA
L'art de la medicina a l'antiga Roma
93
RECREACIÓ HISTÒRICA

PUBLI OVIDI NASÓ
Poeta de l'amor, dels déus i de l'exili
93
LECTURES DRAMATITZADES

EL CIRC DE TÀRRACO EN BLANC,
VERD, BLAU I VERMELL
94
LECTURES DRAMATITZADES

IN RUSTICAM ROMANAM LINGUAM
De com la llengua llatina es va transformar en la
llengua catalana
94
XERRADA

ENAMORA'T DE LES
GEMMES DEL PASSAT
94
XERRADA - COL·LOQUI

PASSEJADES ARQUEOLÒGIQUES,
EL CIRC DE TÀRRACO
95
VISITA COMENTADA

JUGUEM COM JUGAVEN ELS
NENS I NENES ROMANS
95
TALLERS

MUNERA GLADIATORA
El món dels gladiadors. Ars Dimicandi (Itàlia)
—>

EL MÉS ENLLÀ

UNA SOCIETAT RELIGIOSA,
SUPERSTICIOSA I MOLT TOLERANT

ROMA DES DE LA RELIGIÓ

•

DÉUS • DIVINITATS • SUPERSTICIONS
CREENCES • RITUS • MISTERIS

DEO AUGUSTO

Un nou déu per a una nova era. Nemesis ARQ (Tarragona)

a — **EXCUBITORIUM COHORS VIGILES**
El primer cos de bombers a Roma. Thaleia (Tarragona)

c — **DEO AUGUSTO**
Un nou déu per a una nova era. Nemesis ARQ (Tarragona)

b — **DEO AUGUSTO**
Un nou déu per a una nova era. Nemesis ARQ (Tarragona)

d — **SUPERSTITIO**
Rituals màgics i quotidians. Nemesis ARQ (Tarragona)

ROMANA RELIGIO

UNA SOCIETAT PROFUNDAMENT RELIGIOSA I PRÀCTICA

Segons paraules de Titus Livi, “no hi ha espai en aquesta ciutat [Roma] que no estigui impregnat de religió i que no estigui ocupat per alguna divinitat. Els déus l’habiten”.

La religió explica els fenòmens que no tenen resposta i dóna sentit a l’existència humana. Contacta amb altres esferes del saber com la mitologia, la filosofia, la màgia i la superstició. La religió romana és una religió eminentment pràctica, que serveix per a satisfer les necessitats humanes. Així doncs, les accions rituals són uniformes i han de complir-se rigorosament, sense alteracions. La romana és també una religió conservadora davant dels canvis, que són apreciats com un risc. Tot i això, és flexible en l’adopció de noves divinitats si aporten algun avantatge a la societat. Es tracta d’un politeisme oportunista i obert. S’acceptaven nous cultes i déus sempre que no fossin exclusivistes i posessin en perill la cohesió social i política de l’Estat.

Les divinitats romanes primitives rebien el nom de *numina* i eren forces divines sense forma concreta. Segons Ciceró, van ser Ròmul i Numa els qui van establir els fonaments de la religió romana: Ròmul va prescriure com havien de prendre els auspicis mentre que Numa va establir els sacrificis i va crear les escoles sacerdotals que atenien el culte. Tots dos van organitzar el calendari que dividia el temps entre allò sagrat i allò profà, tot regulant la celebració de les diferents cerimònies, concentrades al voltant dels sacrificis de fecunditat del bestiar, fertilitat de la terra, ritus de clausura de l’any i el ritual sagrat de la guerra.

A partir del segle IV aC, per influència grega, van ser adoptades figures de caràcter antropomorf, que van incrementar el panteó romà. Alhora que s’afegien els territoris conquerits, es fonien les deïtats llatines i gregues i es produïa un aperturisme religiós que assegurava la fidelitat de les colònies. En augmentar els territoris sota domini romà, van assimilar-se creences i déus forans per

a cobrir noves necessitats, i es va produir un sincretisme religiós que va perdurar durant tot el període romà.

A partir d’August s’imposa el culte imperial o veneració sagrada a la figura de l’emperador i la seva família, cosa que posa fi a la separació entre el que és sagrat i el que és públic, fent que tots dos poders emanin de la mateixa persona, l’emperador. August va recuperar antics valors ètics i religiosos restaurant cultes ancestrals i presentant-se ell mateix com un nou Ròmul.

Els romans consideraven que les forces divines controlaven el destí de Roma i de l’univers sencer i tutelaven l’Estat, de tal manera que la religió era indissoluble de la política. Les divinitats vigilaven tots els espais i supervivaven cada moment de l’existència humana des del naixement fins a la mort.

Els agents del culte estatal controlaven el funcionament de les pràctiques religioses i eren responsables del *ius sacrum*, el dret sagrat. Exercien aquest dret en nom de la comunitat i no constituïen una casta hereditària sinó que les seves funcions religioses les executaven per delegació i elecció. Solien ser persones eminents de gran prestigi social, que podien exercir el càrrec juntament amb altres magistratures públiques. Sovint el sacerdoci era un esglaó més en la carrera política dels ciutadans, per això un càrrec sacerdotal no comportava professar fe ni tenir unes creences específiques.

Davant d’aquesta religió d’Estat, professada per tothom per dret i obligació, existien altres religions que podien professar-se sempre que no interferissin amb l’estatal. Sovint es tractava de religions d’origen estranger amb un objectiu completament diferent del que propugnava la religió romana: eren creences personals, no col·lectives, que buscaven la transcendència en una vida ultraterrenal. Moltes vegades, aquests rituals amb déus forans comptaven amb una cerimònia d’iniciació mitjançant la qual

es buscava alliberar l'ànima del cos que la contenia. Es tractava de rituals místics de caràcter voluntari, personals, secrets i nocturns. La paraula misteri és d'origen grec, s'emptra en el sentit de “secret-silenci” i es tradueix al llatí com *initia*.

Les grans religions místiques del món antic són la religió eleusínia, dedicada a Demèter i la seva filla Persèfone,

RELIGIÓ
ÍNDIX D'ACTIVITATS

A LA RECERCA DEL TEMPLE D'AUGUST ITINERARI	95
DEO AUGUSTO Un nou déu per a una nova era RECREACIÓ HISTÒRICA	96
ARCANA MUNDI L'endevinació al món antic RECREACIÓ HISTÒRICA	96

i el culte a Dionís, en la qual els aspirants són iniciats en els misteris bàquics. Les cerimònies d'iniciació es realitzen per a alliberar l'ànima del cos; per això, aquests ritus acostumen a ser violents, buscant una experiència propera a la mort per a renéixer, un cop coneguts els secrets de la divinitat, com a iniciats.

NAVIGIUM ISIDIS La cerimònia del mar RECREACIÓ HISTÒRICA	96
ELS MISTERIS DE DIONÍS XERRADA	97
BACCHANALIA Misteris de <i>Dionysos</i> RECREACIÓ HISTÒRICA	97

BACCHANALIA. El retorn de Bacus
Nemesis ARQ (Tarragona) i Ludi Scaenici (Itàlia)

VIURE AL DIA

LA VIDA QUOTIDIANA A
LES CIUTATS ROMANES

ROMA DES DEL DIA A DIA

•

EL MENJAR · EL VI
LA MODA · LA VIDA AL CARRER
ELS COMERCIANTS · ELS BOMBERS
L'ARTESANIA

EXCUBITORIUM COHORS VIGILES

El primer cos de bombers a Roma. Thaleia (Tarragona)

a — LA CUINA DE VENUS. Taller de cuina romana
Kuanum. Gastronomia i història (L'Hospitalet de Llobregat)

b — ARS CHARACTERIA. L'art de gravar lletres a la pedra
Ricardo V. Placed (Osca)

c — GRAFITS ROMANS. Parets que parlen
Ricardo V. Placed (Osca)

d — A LA CUINA D'APICIUS. Taller de cuina romana
Domus Apicius (Tarragona)

LA CASA D'AUGUST

COM EL PRÍncep ES VA APROPIAR DE LA ZONA RESIDENCIAL MÉS PRESTIGIOSA DE LA CIUTAT

L'arqueologia ha aconseguit reconstruir una part important de la planta de Roma de l'Antiguitat. Innumerables temples, fòrums, basíliques, arcs de triomf, termes gegantines i grans edificis d'espectacles ocupaven el seu centre. Van ser construïts a mesura que les conquestes romanes s'ampliaven a tots els racons del Mediterrani. August, al seu testament polític, ens recorda que va trobar una ciutat de maons i la va transformar en una de marbre. Era la tradició republicana: les famílies nobles es prestigiaven gràcies als edificis públics que donaven a la ciutat. Amb les seves intervencions urbanístiques, August es va apropiari dels principals espais cívics de la ciutat. El vell Fòrum Republicà i els seus espais annexos es poblaren amb nous edificis destinats a recordar la memòria de la seva família.

Un important espai urbà va rebre un particular interès: el turó del Palatí. Era el lloc del naixement mític de Roma. August hi va acabar construint el palau aristocràtic més gran de tota la ciutat. L'historiador Titus Livi explica, a la seva història de Roma, que al segle VIII aC Ròmul i Rem fundaren la ciutat al Palatí. Quan Roma conquerí el Mediterrani, els mites van ser inventats elaborant velles tradicions. Era necessari que Roma comptés amb una tradició mítica comparable a la de qualsevol ciutat grega com Atenes, Esparta o Tebes.

El Palatí acull un dels conjunts arqueològics més complexos de tot Roma. La presència humana arriba fins a l'època fundacional de la ciutat i els seus vestigis abasten quasi tres mil·lennis d'història. Juntament amb els temples de la deessa Vitòria i de Cíbele hi havia la cabana de Ròmul, restaurada cada any pels mateixos pontífexs. Acol·lia les reunions del col·legi dels Salis, germans del mateix Ròmul i devots de Mart, el pare dels miraculosos bessons. Allí es custodiava el bastó ritual del mateix Ròmul. August va construir la seva residència oficial dalt del Palatí. Però abans va viure a altres llocs de la ciutat. Suetoni ens explica que “va viure primer prop del Fòrum Romà, sobre les escales *Anularies*, a la casa que abans era de l'orador Gai Licini Calb. El seu nom oficial era, encara, Octavià i deuria tenir 19 o 20 anys”.

Entre els anys 42-40 aC, després de la victòria de Filipos, Octavi va tornar a Roma i va residir dalt del Palatí, enmig de les famílies més prestigioses de la vella aristocràcia: “a la modesta casa d'Hortensi, que no es caracteritzava per les seves dimensions o riqueses, ja que només tenia petits por ticats amb columnes de peperí (*Lapis Albanus*) i habitacions sense marbres ni paviments luxosos” (Suetoni, Aug. 72).

Mentre Marc Antoni s'instal·lava a Orient amb Cleòpatra, Octavi va iniciar una gran campanya contra Sext Pompeu a Sicília. Durant les hostilitats, des del sud d'Itàlia i mitjançant agents intermediaris, Octavi va preparar l'ampliació de la seva residència comprant noves cases. Després de la seva victòria sobre Pompeu (batalla de Nauloco, 36 aC), el triumvir va prometre construir un temple a Apol·lo i va adquirir altres cases al cim del turó. La localització de la casa d'August al Palatí va ser, durant molts anys, un tema de debat arqueològic. La seva ubicació, sota el temple d'Apol·lo palatí, fou confirmada per les excavacions del santuari de Cíbele i Victòria. El 1968, les excavacions de Gianfilippo Carettoni van descobrir les restes d'una luxosa casa de peristil de tradició republicana sota el podi del temple d'Apol·lo. Estava decorada amb plaques de ceràmica amb mites grecs i destinades a revestir les bigues de fusta dels pòrtics de l'edifici.

També s'estudiaren i restauraren les notables pintures aparegudes a les parets de les habitacions. Pel seu excel·lent estat de conservació, només tenen comparació amb les cases de les ciutats destruïdes pel Vesuvi: en particular Herculà i Pompeia. Comptava amb paviments decorats amb lloses de marbre que realitzaven dibuixos geomètrics. Cap d'elles s'ha conservat, però les excavacions descobriren les seves marques en el morter dels pisos. Van aparèixer també fragments de comunes d'estil dòric i jònic realitzades amb marbres preuats procedents de pedreres situades a l'extrem oriental del Mediterrani. La vella casa republicana d'*Hortensius* fou completament remodelada per Octavi. Només una planta baixa, semienterrada en la falda del turó. Tenia un peristil decorat amb luxoses columnes de marbre,

les bigues de fusta estaven revestides amb les terracotes pintades i les pintures de les parets dominaven amb una forta policromia. L'any 36 aC es va produir una oportuna caiguda d'un llamp sobre la casa d'*Hortensius*. Consultats els auspicis, es va consagrar la part malmesa a Apol·lo i es va destinar a “serveis públics”. Dió Cassi diu que quan Octavi consagrà la seva residència al déu, el poble, agraït, el va compensar amb nous terrenys i cases al mateix turó. El temple va ser dedicat el 9 d'octubre de l'any 28 aC.

Tot i no disposar de dades arqueològiques del palau d'August després de la construcció del gran temple d'Apol·lo, les fonts escrites ens permeten conèixer que funcionava com

una gran residència pública que acollia, a més, l'administració imperial. Després de la mort de Lèpid l'any 12 aC, August va ser nomenat *pontifex* màxim. Amb això, la seva casa va ser definitivament i completament transformada en *domus publica*, atès que el *pontifex* no podia viure en una casa privada. Duplicà el culte de la deessa Vesta a casa seva. Així, Ovidi va poder dir que una sola casa acollia tres déus: Apol·lo, August i Vesta. En pocs decennis el *princeps* s'havia apropiat de la zona residencial més prestigiosa de la ciutat. Tant és així que el mateix topònim, Palatí, serà a partir de llavors el nom de la seva residència: *Palatium*.

Ricardo Mar
Universitat Rovira i Virgili (Tarragona)

VIDA QUOTIDIANA
ÍNDEX D’ACTIVITATS

EXCUBITORIUM COHORS VIGILES El primer cos de bombers a Roma	97
VISITA DE RECREACIÓ HISTÒRICA	
CARRERS, CASES I BOTIGUES La vida en una ciutat romana	98
XERRADA	
CACATOR CAVE MALUM Marcial i Juvenal es troben a les termes	98
RECREACIÓ HISTÒRICA	
AAD GLORIAM VENERIS Prostitució femenina a Roma	98
RECREACIÓ HISTÒRICA	
L’OLI QUE VA IL·LUMINAR UN IMPERI	99
TALLER - DEGUSTACIÓ	
TABERNA VINARIA El món del vi a Roma	99
TALLER - DEGUSTACIÓ	
ELS FOGONS D’ATENEU El banquet dels erudits	99
TALLER	

FAST-FOOD A LA ROMANA Fes-te la teva tapa	100
TALLER - DEGUSTACIÓ	
HABEMUS PRANDIUM Taller-degustació de plats romans	100
TALLER - DEGUSTACIÓ	
MERENDA El mos de mitja tarda	100
TALLER - DEGUSTACIÓ	
HABEMUS CENAM Taller-degustació de plats romans	101
TALLER - DEGUSTACIÓ	
GRAFITS ROMANS Parets que parlen	101
XERRADA - DEMOSTRACIÓ	
LUCERNAE	101
TALLER	
CISTA	102
TALLER	

ESPAI DE TROBADA

L'ENCONTRE ENTRE EL PÚBLIC,
ESPECIALISTES I PROGRAMADORS

TARRACO VIVA I ELS PROFESSIONALS

•

MUSEUS DE LA ROMANITAT
I DEL MÓN CLÀSSIC · EMPRESES
I ESPECIALISTES EN DIVULGACIÓ
HISTÒRICA · PROGRAMADORS · ARTESANS
ESPECIALITZATS EN EL MÓN ROMÀ...

TABERNA LIBRARIA
Gremi de Llibreters de Tarragona

a — FÒRUM TÀRRACO
Fira d'empreses de divulgació del patrimoni

c, d — ROMA ALS MUSEUS DEL MÓN
Fira Internacional de Museus i Jaciments d'Època Romana

b — ARTIFEX
Artesans i artesanía al món romà

5 FIRES DE DIVULGACIÓ HISTÒRICA ROMANA

ROMA ALS MUSEUS DEL MÓN, FORUM TARRACO, ARTIFEX, TABERNA LIBRARIA I NUNDINAE

Tarraco Viva s'ha convertit, al llarg de més de deu anys, en un punt privilegiat de trobada entre el públic i els professionals de la divulgació històrica del món romà, així com entre els mateixos experts i els programadors culturals interessats en la història i la cultura clàssica.

La trobada de museus i jaciments romans compta amb participació internacional i la presència de programadors és una prova clara de la dinamització econòmica que genera el món de la cultura i la divulgació.

ROMA ALS MUSEUS DEL MÓN XIII Fira Internacional de Museus i Jaciments d'Època Romana

Museus, centres d'interpretació, parcs arqueològics de diferents països europeus i publicacions d'història participen a la fira internacional Roma als Museus del Món per tal de donar a conèixer al visitant de TARRACO VIVA l'immens llegat de la civilització de l'antiga Roma.

Un espai per informar-se, dels indrets amb llegat romà, cercar contactes i informació i planificar activitats i viatges culturals i també poder intercanviar informació sobre el treball i les realitats de museus i institucions amb les seves aportacions a l'àmbit de la divulgació històrica.

Un espai per conèixer les diverses publicacions d'història, nacionals i internacionals, que podem trobar en el mercat i també els professionals de serveis per a museus i centres de difusió.

HORARI	divendres 15	de 17 h a 21 h
	dissabte 16	de 10 h a 14.30 h / de 17 h a 21 h
	diumenge 17	de 10 h a 14.30 h
LLOC	Jardins del Camp de Mart	
ACCÈS	Lliure	

FÒRUM TÀRRACO XVI Fira de Productes, empreses i associacions de divulgació històrica romana

Empreses de guies, d'arqueologia, grups de recreació històrica, associacions pel patrimoni, i altres ens donaran informació sobre els seus productes relacionats amb l'antiga Roma i la seva història.

HORARI	divendres 15	de 17 h a 21 h
	dissabte 16	de 10 h a 14.30 h / de 17 h a 21 h
	diumenge 17	de 10 h a 14.30 h
LLOC	Jardins del Camp de Mart	
ACCÈS	Lliure	

ARTIFEX Artesans i artesanía al món romà

Artesans que realitzen rèpliques arqueològiques d'origins trobats en excavacions, així com demostracions pràctiques de fabricació de materials, ens donaran l'oportunitat d'apropar-nos al món del treball preindustrial. Es realitzaran alguns tallers pràctics.

HORARI	divendres 15	de 17 h a 21 h
	dissabte 16	de 10 h a 14.30 h / de 17 h a 21 h
	diumenge 17	de 10 h a 14.30 h
LLOC	Jardins del Camp de Mart - Artífex	
ACCÈS	Lliure	

TABERNA LIBRARIA
Espai dedicat al llibre

El Gremi de Llibreters de Tarragona ens ofereix tots els seus fons bibliogràfics perquè puguem gaudir de la història antiga també a casa. Llibres per a adults, per a nens i joves. Novel·la històrica, assaig, literatura i història de l'antiguitat a l'abast de tothom amb el producte més antic i millor per a la divulgació: els llibres.

El dia 16, a les 11 h, es presentarà l'obra *El llibre del vi*, del famós autor clàssic Plini el Vell. Es tracta d'una edició i traducció a cura de Mònica Miró Vinaixa, publicada per l'editorial Entrecomes.

En el camp literari, Plini el Vell conreà diversos gèneres, però és sens dubte conegut per ser l'autor de l'enciclopèdia més voluminosa que ens ha llegat l'antiguitat, la *Història Natural*, un compendi monumental del que els romans del segle I dC consideraven ciència, saber, i un corpus de documentació inestimable també des del punt de vista sociològic, que exercí una gran influència fins a l'inici dels temps moderns.

S'ofereix ara, per primer cop en català, la traducció del llibre XIV d'aquesta *Història Natural*, el llibre dedicat al vi i a la vinya. El vi és el protagonista d'aquestes pàgines escrites fa gairebé dos mil anys per Plini el Vell, aquest autor àvid de coneixement que aplegà aquí tot el saber del seu temps sobre la vinya, la viticultura i el suc obtingut de la fermentació del raïm.

La presentació anirà a càrrec del Dr. Joaquim Tremoleda Trilla Arqueòleg-conservador del Museu d'Arqueologia de Catalunya – Empúries.

Durant el festival hi hauran altres presentacions que seran anunciades a la *Taberna Libraria*.

HORARI	divendres 15	de 17 h a 21 h
	dissabte 16	de 10 h a 14.30 h / de 17 h a 21 h
	diumenge 17	de 10 h a 14.30 h
LLOC	Jardins del Camp de Mart – Taberna Libraria	
ACCÉS	Lliure	

NUNDINAE
VIII Fira de Programadors

Trobada entre grups de reconstrucció històrica i els gestors i programadors de museus, centres d'interpretació del patrimoni, dinamitzadors culturals, directores de festivals i esdeveniments històrics, etc.

Cada cop més, els grups de reconstrucció i difusió històrica representen una fórmula seriosa i didàctica de dinamització del Patrimoni Històric i de divulgació del coneixement de la història antiga i TarracoViva s'ha convertit en un autèntic aparador per molts grups, entitats, empreses i persones que es dediquen a la divulgació històrica del món antic. La fira *Nundinae* ofereix la possibilitat de gaudir de les jornades, conèixer i contactar amb els diferents grups de reconstrucció, i també per poder contractar activitats.

Nundinae s'adreça a gestors de patrimoni històric, gestors culturals, responsables i tècnics de museus, jaciments i centres d'interpretació, responsables i tècnics d'àrees culturals, de patrimoni i turisme, entitats culturals públiques i privades, empreses d'arqueologia i difusió cultural, departaments universitaris d'Història, Arqueologia, Estudis Clàssics, Turisme, etc.

Informació i inscripció a l'oficina del festival:
oficina@tarracoviva.com (a partir del 22 d'abril).

ARTIFEX
Artesans i artesanía al món romà

HISTÒRIA EN IMATGES

DIVULGACIÓ HISTÒRICA
AUDIOVISUAL

TARRACO VIVA I ELS DOCUMENTALS

•

CICLES DE DOCUMENTALS
ARQUEOLÒGICS · FESTIVALS
ESPECIALITZATS

PINTURA MURAL A LA VIL·LA DE POPEA SABINA,
esposa de l'emperador Neró, segle I aC. Oplontis (Nàpols)

VIII CICLE DE DOCUMENTALS ARQUEOLÒGICS

Festival Internacional de Cine Arqueológico del Bidasoa en itinerancia

Organitza: Institut d'Arqueologia Clàssica de Catalunya (ICAC) amb col·laboració amb el Festival de Cinema Arqueològic del Bidasoa (FICAB) i el Museo Romano de Oiasso (Irún).

Projecció de documentals de tema arqueològic de les diverses edicions d'aquest prestigiós festival.

Dimecres 13 de maig		
17.00 h	Presentació del cicle de documentals	
17.15 h	Un passat amb futur: de l'Arqueologia al Patrimoni mundial (VO castellà)	61'
18.20 h	Pausa	
18.30 h	Passatge a la Història (VOS castellà)	67'
Dijous 14 de maig		
17.00 h	La ciutat submergida d'Egipte: una llegenda revelada (VOS castellà)	52'
18.00 h	Pausa	
18.10 h	Aqüeductes (VO castellà)	57'
19.10 h	Arles-Rhône 3: del riu al museu (VO francès)	30'
Divendres 15 de maig		
17.00 h	Leptis Magna: el somni de Roma a l'Àfrica (VOS castellà)	52'
18.00 h	Praesidivm, templvm et ecclesia: les intervencions arqueològiques a la catedral de Tarragona (VO català)	10'
18.10 h	Pausa	
18.20 h	Amphitheatrum, memòria martyrum et ecclesia (VO castellà)	13'
18.25 h	Camí a Petra (italià, VOS castellà)	55'
LLOC	ICAC, Plaça d'en Rovellat s/n	
ACCÉS	Lliure, limitat a l'aforament de l'espai	

L'ANTIGUITAT EN IMATGES

V Cicle d'audiovisuals arqueològics i històrics

Es projectaran audiovisuals sobre el món antic que han estat produïts per museus, centres arqueològics i institucions públiques i privades.

Dilluns 4 i 11 de maig		
19.00 h	Passatge a la Història (VOS castellà)	67'
20.10 h	Pausa	
20.15 h	Arles-Rhône 3: del riu al museu (VO francès)	30'
21.00 h	Tarraco. Segle II (VO català)	20'
Dijous 7 i 14 de maig		
19.00 h	La ciutat submergida d'Egipte: una llegenda revelada (VOS castellà)	52'
19.55 h	Pausa	
20.00 h	Camí a Petra (italià, VOS castellà)	55'
21.00 h	Tarraco. Segle II (VO català)	20'
Divendres 8 i 15 de maig		
19.00 h	Un passat amb futur: de l'Arqueologia al Patrimoni mundial (VO castellà)	61'
20.00 h	Pausa	
20.05 h	Leptis Magna: el somni de Roma a l'Àfrica (VOS castellà)	52'
21.00 h	Tarraco. Siglo II (VO castellà)	20'
VO Versió Original / VOS Versió Original Subtitulada		
LLOC	Antiga Audiència – Sala d'actes	
ACCÉS	Lliure, limitat a l'aforament de l'espai	

TARRAGONA

Història Viva[©]

Recreacions històriques en els monuments

Del 23 de juliol al 6 de setembre

VENDA + INFO: www.tarragonaturisme.cat Tel.: (+34) 977 250 795

MUSEUS

LES PROPOSTES DELS
MUSEUS DEL FESTIVAL

TARRACO VIVA I ELS MUSEUS

•

JORNADES DE PORTES OBERTES
VISITES TEATRALITZADES
ACTIVITATS PER A NENS
ESCENIFICACIÓ DE TEXTOS CLÀSSICS

RETRAT DE DAMA DESCONEGUDA. II dC.
MNAT, Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

a — CARMINA CANERE (Thaleia, Tarragona) a la sala del Sarcòfag. MUSEU D’HISTÒRIA DE TARRAGONA

b — MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

c — MUSEU D’HISTÒRIA DE CAMBRILS

d — MUSEU BÍBLIC TARRACONENSE

5 MUSEUS DIRECTAMENT IMPLICATS AMB EL FESTIVAL

El festival Tarraco Viva és la festa de la Història i els museus s’hi sumen amb **jornades de portes obertes** i programant activitats diverses, sovint especialment adreçades als infants, els veritables hereus de la nostra cultura clàssica.

MUSEU D’HISTÒRIA DE TARRAGONA

HORARIS	Divendres 8 i 15	de 15 a 20.30 h
	Dissabte 9 i 16	de 9 a 20.30 h
	Diumenges 10 i 17	de 9 a 14.30 h
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
	No es podrà fer la visita als recintes en el moment en què s'estiguin fent activitats del festival	

MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA - MNAT

Entrada gratuïta a tots els centres dependents del MNAT: Museu Nacional Arqueològic, Museu i Necròpolis Paleocristians “El món de la mort a Tàrraco”, Vil·la romana dels Munts (Altafulla) i Vil·la romana de Centcelles (Constantí), en els horaris habituals.

També es podrà visitar l’exposició “Deltebre I. Història d’un naufragi. Un episodi del setge i de l’ocupació de Tarragona (1811-1813)” a la sala d’exposicions temporals del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (plaça del Rei, 5).

DATA	Dissabte 16 i diumenge 17	
LLOC	Museu Nacional Arqueològic de Tarragona	
HORA	Dissabte: de 9.30 a 18 h - diumenge: de 10 a 14 h	
LLOC	Museu i Necròpolis Paleocristians	
HORA	Dissabte: de 9.30 a 13.30 h - 15 a 18 h - diumenge: de 10 a 14 h	
LLOC	Vil·la romana dels Munts	
HORA	Dissabte: de 10 a 13.30 h - 15 a 18 h - diumenge: de 10 a 14 h	
LLOC	Vil·la romana dels Centcelles	
HORA	Dissabte: de 10 a 13.30 h - 15 a 18 h - diumenge: de 10 a 14 h	
ACCÉS	Lliure Limitat a l’aforament de l’espai	

MUSEU BÍBLIC TARRACONENSE

El museu ofereix un cap de setmana amb visites monitorades que incideixen en els aspectes de la cultura romana dins el món jueu.

HORARI	Dissabte 16	de 10 h a 13 h i de 19 a 24 h
	Diumenge 17	de 10 h a 13 h
ACCÉS	Lliure Limitat a l’aforament de l’espai	

MUSEU DEL PORT DE TARRAGONA

Amb motiu del 15è aniversari del Museu del Port, de la Nit dels Museus, del Dia Internacional dels Museus, de la XVII edició del festival Tarraco Viva i del Dia Marítim Europeu, visita lliure a l’exposició permanent del museu.

DATA	Dissabtes i diumenges 9 i 10 - 16 i 17 - 23 i 24	
HORARIS	Dissabte 16	de 10 a 14 h i de 16 a 23 h
	Dissabtes	de 10 a 14 h i de 16 a 19 h
	Diumenges	de 10 a 14 h
ACCÉS	Lliure, limitat a l’aforament de l’espai Audioguia gratuïta: català, castellà, anglès i francès	

MUSEU D’HISTÒRIA DE CAMBRILS

Al Museu Molí de les Tres Eres es podrà visitar l’exposició temporal “Jardins d’Empúries”, produïda pel Museu Arqueològic de Catalunya-Empúries.

HORARI	Dimecres 6	20 h inauguració de l’exposició
	Dissabtes 9 i 16	d’11 h a 14 h i de 17 a 20 h
	Diumenges 10 i 17	d’11 h a 14 h
ACCÉS	Lliure Limitat a l’aforament de l’espai	

TALLER DE MOSAICS ROMANS	105	RE-VIURE	108
TALLER		TALLER	
SOBRE LES PRODUCCIONS CERÀMIQUES EN GENERAL I EL SEU COMERÇ	106	CONVERTEIX-TE EN ARQUITECTE AL TALLER DE TERENCI CÀNDID	108
XERRADA		TALLER	
DEL CONEIXEMENT A LA DIFUSIÓ I LA PARTICIPACIÓ: ELS TALLERS DE CERÀMICA ROMANA I LA SEVA RECONSTRUCCIÓ	106	ITINERARI PEL MNAT-7 Les comunicacions i el comerç a Tàrraco	109
XERRADA		VISITA LLIURE	
EL FABRICANT DE TEULES HERENNI OPTAT: EL CERAMISTA QUE VA POSAR SOSTRE A L'IMPERI	106	DEL MUSEU AL SERRALLO	109
XERRADA		VISITA GUIADA	
OPUS FIGULI Taller sobre ceràmica i terra sigillata	107	TIBERIUS CLAUDIUS AMIANTUS Comerciant de vi al Mare Nostrum	109
TALLER		VISITA TEATRALITZADA	
PASSA UN MATÍ DE TEATRE!	107	UN CONTRAPÈS EXCEPCIONAL I LA GRAN BALANÇA PÚBLICA (SACOMARIUM) DEL PORT DE TÀRRACO	110
TALLER		XERRADA	
CAIUS I FAUSTINA US CONVIDEN A LA VIL·LA	107	BEN-HUR	110
VISITA TEATRALITZADA		CINEMA	
US PORTEM A L'HORTUS!	108	JARDINS D'EMPÚRIES	110
TALLER		EXPOSICIÓ	
		LA LLOSA EN TEMPS D'AUGUST	111
		VISITA TEATRALITZADA	

COENA LIBERA
La nit abans del combat. Nemesis ARQ (Tarragona) i Ars Dimicandi (Itàlia)
—>

DIÀLEGS AMB LA HISTÒRIA

DEBAT AL VOLTANT DEL
LLEGAT D'AUGUST

LA CLOENDA DE LA XVII EDICIÓ

•

EL LLEGAT D'UN PERSONATGE
EXCEPCIONAL

FUNUS AUGUSTI

El funeral de l'emperador. Cloenda de l'edició 2014

DIÀLEGS AMB LA HISTÒRIA

DEBAT AL VOLTANT DEL LLEGAT D’AUGUST

“L’*Imperator Caesar Augustus*, per designar-lo amb el seu veritable títol, ha estat un dels homes més influents de la història. Com a primer emperador de Roma, va transformar la caòtica República romana en una rígida autocràcia imperial. La seva consolidació de l’Imperi Romà fa dos mil anys va crear els fonaments sobre els quals posteriorment va conformar Europa com a territori i com a cultura. Si hi ha algú que pugui qualificar-se com el pare fundador de la civilització europea, aquest és August.”

Anthony Everitt

Controvertit, gran polític per a uns, traïdor a la República per a altres. Va sobreviure a intents d’assassinat, naufragis, drames familiars, batalles navals i terrestres, conjures, etc. Sigui com sigui, va ser capaç de crear un sistema polític que va durar, amb algunes reformes, més de quatre segles. Estem segurs que la Unió Europea serà capaç de resistir tant de temps? Com ens ha afectat l’època d’August en l’art, la política i la cultura en general?

El festival tanca l’any August amb una cloenda diferent de les realitzades fins ara. Us proposem un debat amb historiadors, arqueòlegs, periodistes, divulgadors de la història. Farem un repàs del que ha estat aquesta commemoració i podrem plantejar preguntes i opinions sobre aquest fet apassionant de la història. Al final del debat s’obrirà un torn de paraules entre el públic, que podrà fer preguntes als participants.

Amb la participació de:

- **Joaquín Ruiz de Arbulo.** Catedràtic d’Arqueologia de la URV i investigador de l’ICAC

DEO AUGUSTO. Un nou déu per a una nova era
Nemesis ARQ (Tarragona)

- **Víctor Amela.** Periodista i escriptor
- **Toni Puig.** Gestor cultural, expert en comunicació cultural i màrqueting de ciutats
- **Joan Gómez Pallarès.** Director de l’ICAC i catedràtic de Filologia Llatina
- **Xavier Bru de Sala.** Escriptor, periodista i pensador

Presenta i modera: **Magí Seritjol.** Director del festival Tarraco Viva.

Col·labora: **Ludi Scaenici,** grup de recreació musical de l’antiga Roma

HORARI	Diumenge 17: 18 h Idioma: Català
LLOC	Recinte Firal del Palau de Congressos de Tarragona (Carrer d’Orosi, davant l’estació RENFE)
ACCÉS	Entrada: 2€ Activitat per a majors de 14 anys
DURADA	90 min

ELS ACTES DEL FESTIVAL
AMB DETALL

.

ÍNDEX DELS ACTES
SEGONS FORMAT

.

LA PROGRAMACIÓ
DELS ESPAIS

EXPOSICIÓ I VISITA COMENTADA

EL MÓN D’AUGUST, UNA CIVILITZACIÓ MEDITERRÀNIA

OFICINA FESTIVAL TARRACO VIVA I
ARGOS SERVEIS CULTURALS (TARRAGONA)

Una proposta expositiva centrada en la figura d’August, sorgida de la recerca duta a terme per a la recreació històrica “August. El poder de la màscara”, que ha estat enriquida amb els comentaris elaborats pels nostres col·laboradors científics (professors de la Universitat Rovira i Virgili, de la Universitat de Girona i de la Soprintendenza Archeologica de Roma). Una magnífica ocasió per a endinsar-se en l’obra i l’època del primer emperador amb visites comentades i altres activitats.

Els àmbits que tracta l’exposició són:

- El món d’August. Un món mesurat i dibuixat
- *L’Eneida*. Un poema per a un Imperi

- La *Praefectura Annonaria* d’August, molt més que “pa i circ”
- La Roma d’August, d’una ciutat de fang a una altra de marbre
- L’entorn d’August. Amics, col·laboradors i una família difícil
- *L’Ara Pacis*. La *Pax* Augusta i l’Edat d’Or. Mites per a un nou sistema polític
- L’August de Prima Porta. Una estàtua amb un missatge polític
- La nova visió política. Províncies, límes i política augustals

HORARI **dl a dv** 17 h (cat) / 18 h (cast) / 19 h (cat)
ds i dg català i castellà
ds-9 i 16 9.30 h, 10.30 h, 11.30 h, 12.30 h, 13.30 h, 17 h, 18 h, 19 h
dg-10 i 17 9.30 h, 10.30 h, 11.30 h, 12.30 h, 13.30 h

LLOC **Recinte Firal del Palau de Congressos de Tarragona**
(c/ d’Orosi, davant l’estació RENFE)

ACCÉS **Entrada: 2 €.** Recomanada a partir de 10 anys

DURADA 45 min

RECREACIÓ HISTÒRICA

ANNOA AUGUSTA

Panen et circensis, o alguna cosa més?

POLÍTICA

PROJECTE PHOENIX (TARRAGONA)

Les reparticions de gra i aliments a la *plebs* de Roma —les anomenades *frumentationes*— han tingut lloc en diversos moments de la història de Roma (durant els tribunsats dels germans Grac, el mateix Pompeu i el pare adoptiu d’August, Juli Cèsar, n’havien realitzat). Tanmateix, és amb el geni polític d’August que es crea un organisme i tot un sistema administratiu i econòmic per a regular-les. L’anomenada *Praefectura Annonaria* va ser en realitat una espècie de ministeri d’Economia i Benestar Social. No només repartia aliments gratuïts a la població de Roma sinó que regulava els preus dels aliments bàsics (cereals, vi i oli), i, per tant, la base de l’economia de tot l’Imperi.

HORARI **dj-7** 22 h (cat)
dj-14 22 h (cast)

LLOC **Recinte Firal del Palau de Congressos de Tarragona**
(c/ d’Orosi, davant l’estació RENFE)

ACCÉS **Entrada: 8 €**
Recomanada a partir de 10 anys

DURADA 50 min

RECREACIÓ HISTÒRICA

ARA PACIS AUGUSTAE
L'art al servei del poder

POLÍTICA

PROJECTE PHOENIX (TARRAGONA)

El monument anomenat *Ara Pacis Augustae*, o sigui, l'Altar de la Pau d'August, és, sens dubte, un dels llegats monumentals més importants de l'antiga Roma. Pensat per a exaltar la *Pax Augusta*, conté, però, molts més ingredients iconogràfics, decoratius, literaris, religiosos, mífics, polítics i artístics, i al mateix temps és un retrat de la família imperial.

Aprofitant la recerca que es va dur a terme per a l'espectacle de recreació històrica “August, el poder de la màscara”, en aquesta edició del festival tindrem l'oportunitat de veure molt més a prop la imatge i els continguts d'aquesta peça insòlita.

HORARI	dv-8	22 h (cast)
	ds-9	22 h (cat)
LLOC	Recinte Firal del Palau de Congressos de Tarragona (c/d'Orosi, davant l'estació RENFE)	
ACCÉS	Entrada: 8 € Recomanada a partir de 10 anys	
DURADA	50 min	

RECREACIÓ HISTÒRICA

LÍVIA I AUGUST
Un retrat familiar

POLÍTICA

ASSUMPTA MERCADER

Livia Drussilla va ser esposa d'August, mare de Tiberi, àvia de Claudi i besàvia de Neró, tots ells emperadors. Dotada d'una gran intel·ligència i astúcia, va exercir una gran influència sobre August. Tots dos declaraven estar al servei de Roma i, sovint, temes polítics i familiars es barrejaven esdevenint una mateixa cosa. Es diu que va ser Livia qui realment va fer i desfer casaments, i, fins i tot, se la culpabilitza d'algunes morts. Deixem que ella ens ho expliqui; si més no, sabrem la seva veritat.

HORARI	dv-8	20 h (cat)
	ds-9	20 h (cast)
	dv-15	20 h (cast)
	ds-16	20 h (cat)
LLOC	Recinte Firal del Palau de Congressos de Tarragona	
ACCÉS	Entrada: 5 € Recomanada a partir de 10 anys	
DURADA	40 min	

RECREACIÓ - TALLER PÚBLIC ESCOLAR

AUGUST, AL TEU GUST
Vine a conèixer l'emperador de Roma

POLÍTICA

ASSUMPTA MERCADER I CARLES ALCOY

Som al segle I aC. L'Imperi romà va d'Hispania a l'Àsia, i des de les fredes aigües del Rin fins a les ardents sorres del desert de Líbia. Un sol home, August, governa aquestes terres i els seus habitants.

Podreu fer un passeig per la història i els carrers de l'antiga Roma, per la vida privada d'August, el seu govern i la seva manera de viure. Farem un tomb per diferents espais de la ciutat. Visitarem la casa de Livia i el gabinet d'August. Entendrem les relacions entre família, poder i religió. Anirem al Senat i a l'*Annona Frumentaria* per a veure la importància del blat i el vi en la vida dels romans.

I sortireu, tots, en processó, celebrant amb la seva família la glòria del Diví Cèsar Octavi August, honorant-lo a l'*Ara Pacis*, al seu victoriós retorn de Tàrraco.

HORARI	De dl a dv (excepte dl 4) 9.30 h, 11.30 h	
LLOC	Recinte Firal del Palau de Congressos de Tarragona	
ACCÉS	Reservat a grups escolars de 8 a 16 anys Inscrip.: oficina@tarracoviva.com	
DURADA	1 h 15 min	

XERRADA

ELS VASOS DE VICARELLO I LA TABULA DE PEUTINGER
El món sencer conegut, mesurat i ben comunicat

POLÍTICA

JOAQUÍN RUÍZ DE ARBULO
(UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI, TARRAGONA)

Els quatre vasos de Vicarello són l'antecedent directe d'un mapa de carreteres. Datats en època d'August, mostren que la distància entre Cadis i Roma era de 1.840 milles romanes, aproximadament 2.723 km, i que es podia fer mitjançant una llista precisa de 106 *mansiones* (ciutats i llocs de postes) que el viatger trobava al final de cada jornada de marxa, incloent les distàncies respectives entre elles.

La Taula de Peutinger és un rètol de pergamí del segle XII que copia un mapa de tot el món conegut al segle IV dC, des de l'oceà Atlàntic fins a l'Índia, amb més de 3.000 ciutats i 100.000 km (mesurats!) de carreteres. Aquest mapa es va basar en un altre d'anterior, del segle I dC. Probablement es tracta de l'*orbis pictus*, que va fer pintar Agripa a Roma. Una obra geogràfica increïble.

HORARI	dc-6	20 h
	Idioma: Català	
LLOC	Patronat Turisme Espai Turisme	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	1 h	

TALLER

L'ALTAR D'AUGUST EN MINIATURA
Un mòbil de l'*Ara Pacis*

POLÍTICA

IBER. ARQUEOLOGIA, PATRIMONI I TURISME
(TARRAGONA)

La ciutat de Tàrraco va ser una de les ciutats pioneres en el nou culte a l'emperador August. Coneix d'una forma amena i divertida l'anècdota de l'altar d'August i la palmera que hi va créixer al damunt, així com alguns dels principals aspectes d'aquest nou culte imperial.

Mostra la teva perícia i habilitat muntant la teva *Ara Pacis* en miniatura mitjançant un retallable de cartolina, enganxa-la, decora-la al teu gust i pren-la cap a casa. Et vols convertir en un petit sacerdot del nou culte a August? La teva *Ara Pacis* t'estarà esperant!

HORARI	dv-15	19 h (cat)
	ds-16	10 h (cast), 11.30 h (cat), 13 h (cast), 17 h (cat), 18.30 h (cast)
	dg-17	10 h (cat), 11.30 h (cast)
LLOC	Jardins del Camp de Mart	
ACCÉS	Entrada: 3 € Activitat recomanada per a infants de 6 a 10 anys	
DURADA	1 h 15 min	

XERRADA

ELS CAMINS PÚBLICS I LA CIUTADANIA, L'HERÈNCIA JURÍDICA ROMANA

POLÍTICA

XAVIER CAMPILLO I BESSES (DOCTOR EN GEOGRAFIA I PÈRIT JUDICIAL EN CONFLICTES DE CAMINS)

Els romans consideraven els camins una infraestructura vital per a l'existència mateixa de l'Imperi. Els camins possibilitaven la conquesta i la colonització, el control i l'administració de les províncies, però també l'explotació dels recursos i el comerç.

El dret romà regulava en benefici de la ciutadania el patrimoni viari, i amb algunes modificacions ha persistit fins a l'actualitat; és encara ara la base del nostre dret dels camins.

HORARI	dl-11	20 h
	Idioma: Català	
LLOC	Patronat Turisme Espai Turisme	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	1 h	

EXPOSICIÓ
TÀRRACO
L'urbanisme d'una ciutat romana

POLÍTICA
RICARDO MAR, JOAQUÍN RUIZ DE ARBULO,
ALEJANDRO BERTRÁN (UNIVERSITAT ROVIRA I
VIRGILI, TARRAGONA)

Tota la informació arqueològica de les darreres dècades en una proposta gràfica que ens permetrà imaginar-nos com era l'antiga Tàrraco. Els principals monuments de la ciutat recreats seguint les investigacions arqueològiques.

VISITA COMENTADA
TÀRRACO, LA CIUTAT ROMANA

POLÍTICA
MIQUEL BLAY (TARRAGONA)

Aprofitant la maqueta de Tàrraco, ens podrem fer una idea del urbanisme i les principals característiques de l'antiga ciutat de Tàrraco: fortificacions, conduccions d'aigua, carrers, edificis públics i places de l'antiga ciutat romana.

ITINERARI
TRES TERRASSES, UN MONUMENT
El Fòrum Provincial de Tàrraco

POLÍTICA
MIQUEL BLAY (TARRAGONA)

En el darrer terç del segle I dC a la ciutat romana de Tàrraco s'edifica el conjunt monumental més imponent construït mai a la ciutat, tant romana com posterior i als nostres dies. Encaixat entre el recinte de les muralles i salvant el desnivell del terreny, la *Colonia Iulia Urbs Triumphalis Tàrraco*, construirà una de les places més grans del món romà, un recinte de culte imperial i un circ.

Durant segles i des d'aquest espai, s'administrarà la província Hispania Citerior o Tarraconensis (que abastava més de la meitat de la Península Ibèrica). Marbres d'importació de les pedreres imperials de Carrara, columnes, capitells, els millors materials per un conjunt monumental que volia representar l'orgull i la integració plena de la ciutat a l'Imperi de Roma.

HORARI	Del 4 al 17 de maig
LLOC	Fòrum provincial - Pretori romà - Avantsala del Sarcòfag
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai

HORARI	dg-10 11 h (cat) dg-17 11 h (cast)
LLOC	Volta del Pallol. Inici: Maqueta de Tàrraco (Antiga Audiència)
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 12 anys
DURADA	1 h

HORARI	ds-9 19 h (cat) ds-16 19 h (cast)
LLOC	Inici: Pla de la Seu. Itinerari per la Part Alta
ACCÉS	Entrada 3 Recomanada a partir de 12 anys
DURADA	1 h

RECREACIÓ HISTÒRICA
EXERCITUS
Legions romanes altimperials

MILITAR
PROJECTE PHOENIX - LEGIO VII GEMINA (TARRAGONA)

El pas de la República a l'Imperi va ser, en gran part, acompanyat i provocat pels canvis a l'exèrcit romà. La progressiva professionalització dels legionaris i la seva dependència directa envers els seus generals van crear una societat fortament militaritzada. La creació d'exèrcits permanents va donar lloc a la romanització d'amplis territoris fins aleshores molt allunyats de la realitat política i social de Roma.

HORARI	ds-16 12 h (cat) / 19 h (cast) dg-17 12 h (cast)
LLOC	Jardins del Camp de Mart Esplanada
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai
DURADA	45 min

RECREACIÓ HISTÒRICA
ELS ÚLTIMS LEGIONARIS
L'exèrcit baiximperial

MILITAR
SEPTIMANI SENIORES (TARRAGONA)

Com a resultat de les successives adaptacions a la situació de crisi constant del segle III dC i de les reformes de Dioclecià i Constantí, ja al segle IV, l'exèrcit tardoromà sembla, a primera vista, radicalment diferent de l'exèrcit romà altimperial que tots tenim present com a exèrcit romà per excel·lència. Descobrirem el com i el per què de tots aquests canvis a partir de l'explicació de la indumentària, equipament i armament dels seus soldats. Reproduiran diferents moviments militars de defensa i d'atac utilitzats en època tardoromana, com l'atac en forma de tascó o la maniobra defensiva en *fulkon*.

HORARI	ds-16 13 h (cat) / 20 h (cast) dg-17 13 h (cast)
LLOC	Jardins del Camp de Mart Esplanada
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai
DURADA	30 min

VISITA COMENTADA
VIDA QUOTIDIANA D'UN LEGIONARI ALTIMPERIAL

MILITAR
PROJECTE PHOENIX - LEGIO VII GEMINA (TARRAGONA)

Quines pells eren millors per a fer una tenda de campanya? I quant pesaven? Qui cuinava? Què menjaven els legionaris? És veritat que tenien molinets de campanya? Qui guardava els diners de les pagues? Un dels primers grans canvis en el funcionament de l'exèrcit va produir-se quan es va obligar cada legionari a portar el seu equip propi, d'uns 35 quilos de pes —“les mules de Mario”, en deien—. Així va eliminar el gran comboi de mules i carros que portava el subministrament i les legions van guanyar una velocitat de desplaçament absolutament inaudita.

HORARI	ds-16 10 h / 11 h / 17 h / 18 h dg-17 10 h / 11 h Idioma: Català / Castellà
LLOC	Jardins del Camp de Mart Campament
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 6 anys
DURADA	30 min

TALLER

VINE, VEU I VIU... EL FESTIVAL
Fes de legionari d’August

MILITAR

RICARDO CAGIGAL. JANO, RECREACIONES
HISTÓRICAS (CANTÀBRIA)

Saps com anaven vestits els legionaris a l'època del primer emperador de Roma? I les armes que duïen, com eren?Ja feien la formació del *testudo* quan volien defensar-se de l'atac de l'enemic?

Tot això i més us ho explicaran en aquest taller, on a més podreu emprovar-vos alguna peça o altra de les que portaven els legionaris del segle I aC.

HORARI	dv-15	19 h
	ds-16	11 h / 12 h / 18 h / 19 h
	dg-17	11 h / 12 h
	Idioma: Castellà	
LLOC	Jardins del Camp de Mart	
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 10 anys	
DURADA	40 min	

TALLER

VINE, VEU I VIU... EL FESTIVAL
Fes de legionari Baiximperial

MILITAR

SEPTIMANI SENIORES (TARRAGONA)

Mira aquests legionaris, no van vestits igual que els imperials, oi? I les seves armes tampoc són ben bé iguals. Com tots els exèrcits del món, les armes s'anaven perfeccionant i els romans incorporaven els canvis que milloraven el seu armament. En aquest taller no només veuràs i escoltaràs les diferències sinó que podràs provar-les! Coneixereu el perquè de cada element i les diferències entre aquests i els que portaven els seus avantpassats, legionaris altimperial.

HORARI	ds-16	10 h / 11 h / 12 h / 17 h / 18 h / 19 h
	dg-17	10 h / 11 h / 12 h
	Idioma: Català / Castellà	
	LLOC	Jardins del Camp de Mart Campament
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada de 6 a 12 anys	
DURADA	30 min	

RECREACIÓ HISTÒRICA

DE RE MILITARI
Lucius i Marius, soldats de Roma

MILITAR

JOSEP M. PIÑOL I ALBERTO ESPARZA
(THALEIA. GRUP DE RECONSTRUCCIÓ
HISTÒRICA DE TARRAGONA)

Lucius i *Marius* són dos soldats veterans de la XIII Gemina, legió que va acompanyar Cèsar en el seu pas pel Rubicó. Amics des de molt joves, han lluitat junts en grans batalles, però ara estan separats per les seves idees polítiques. *Lucius* s'ha llicenciat de l'exèrcit amb honors després de la batalla de Filipos; *Marius* segueix en actiu ocupant el lloc d'*optio* i somia a convertir-se en centurió. Coneixerem com era la vida a la legió a través dels seus records i com van canviar les seves vides després de les guerres civils.

HORARI	ds-9	11.30 h (cat) / 12.30 h (cast)
	dg-10	11.30 h (cast) / 12.30 h (cat)
	ds-16	11.30 h (cat) / 12.30 h (cast)
	dg-17	11.30 h (cast) / 12.30 h (cat)
LLOC	Circ romà	
ACCÉS	Entrada: 5 € Recomanada a partir de 10 anys	
DURADA	40 min	

PRESENTACIÓ I XERRADA

ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA

MILITAR

GUSTAVO GARCÍA, DIRECTOR DE LA
REVISTA ARQUEOLOGÍA E HISTORIA

JOAQUÍN RUIZ DE ARBULO,
CATEDRÀTIC D'ARQUEOLOGIA (UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI, TARRAGONA)

FERNANDO QUESADA SANZ,
PROFESSOR TITULAR D'ARQUEOLOGIA
(UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE MADRID)

Desperta Ferro Ediciones presenta *Arqueología e Historia*, una nova revista especialitzada en l'estudi del passat, de manera atractiva i rigorosa, mitjançant números monogràfics, articles a càrrec d'especialistes internacionals i un suggerent aparell gràfic. El Dr. Joaquín Ruiz de Arbulo, catedràtic d'Arqueologia a la Universitat Rovira i Virgili, i el Dr. Gustavo García, director de la revista *Arqueología e Historia*, exposaran els objectius de la revista i parlaran dels temes del primer any. Tot seguit el Dr. Fernando Quesada, veterà al nostre festival, i conseller assessor de la nova publicació, pronunciarà la seva conferència: “Creen un desert i l'anomenen pau. Novetats arqueològiques sobre la conquesta romana a Andalusia”.

HORARI	ds-16	19 h
	Idioma: Castellà	
LLOC	Antiga Audiència - Sala d'actes	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	1 h 30 min	

JOCOS D'ESTRATÈGIA I SIMULACIÓ

SI VIS PACEM PARA LUDUM

MILITAR

ASSOCIACIÓ SI VIS PACEM,
PARA LUDUM (TARRAGONA)

COL.LABORA : ASS. CLUB DIOGENES TARRAGONA

L'activitat consisteix a posar a disposició del públic diversos jocs de taula ambientats en l'Antiguitat i el món romà perquè la gent pugui aprendre història tot jugant. Els participants estaran acompanyats en tot moment per membres de l'associació, que els introduiran tant en les instruccions del joc com en el seu context històric.

HORARI	ds-9	d'11 h a 14 h / de 16 h a 20 h
	dg-10	d'11 h a 14 h
	dv-15	de 16 a 20 h
	ds-16	d'11 h a 14 h / de 16 h a 20 h
dg-17	d'11 h a 14 h	
	Idioma: Català / Castellà	
LLOC	Plaça del Pallol Antiga Audiència - Porxos	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai Recomanada a partir de 8 anys	

RECREACIÓ HISTÒRICA

LES LEGIONS BAIXIMPERIALS

MILITAR

SEPTIMANI SENIORES (TARRAGONA)

Un estat que ja no pot pagar els seus soldats està abocat a la desintegració. Veurem com les antigues legions altimperial es van veure obligades a adequar-se als nous temps: el final de l'Imperi Romà.

HORARI	dg-10	18 h
	Idioma: Català	
LLOC	Platja d'Altafulla - Parc Voramar (Altafulla)	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai Recomanada a partir de 6 anys	
DURADA	45 min	

RECREACIÓ HISTÒRICA

DOMI MAECENATIS

A la casa de Mecenes
necessiten nous actors

CULTURA

ZONA ZÀLATA - AULA TEATRE URV
(TARRAGONA)

Vols ser un actor de la companyia teatral de Mecenes? Potser hauràs de fer una prova. Vols deixar de ser esclau i accedir a una vida més tranquil·la? Potser faries bé de venir a la casa de Mecenes i fer un mos amb el primer pantomim!

Espectacle de pantomima romana que fa un recorregut per diferents registres (pantomima còmica, pantomima tràgica). Una història on es pot reviure diferents formes de vida dels actors i actrius i de les companyies en època romana. Una comèdia divertida, esbojarrada i carregada d'elements teatrals visualment i corporalment potents.

Una possibilitat de veure com funciona una companyia de teatre a la Tàrraco d'època d'August.

HORARI	dv-8 / ds-9	22 h
	dv-15 / ds-16	22 h
Idioma: Català		
LLOC	Muralles - Espai Minerva. Entrada pel Passeig Torroja	
ACCÉS	Entrada: 8 € Recomanada a partir de 16 anys	
DURADA	1 h	

RECREACIÓ HISTÒRICA

MUNERA GLADIATORA

El món dels gladiadors

CULTURA

ISTITUTO ARS DIMICANDI (ITÀLIA)

Aquest grup, veterà del nostre festival, està especialitzat en la recerca i reconstrucció de l'armament i les tècniques de combat dels gladiadors romans. Ofereixen una demostració especialitzada i científica molt allunyada de la visió que ens ha donat el cinema.

HORARI	ds-16	17 h
	dg-17	11 h
Idioma: Castellà		
LLOC	Amfiteatre romà Es recomana arribar 30 min abans	
ACCÉS	Entrada: 5 € Recomanada a partir de 6 anys	
DURADA	1 h 15 min	

RECREACIÓ HISTÒRICA

EL MÓN DELS GLADIADORS

A L'ANTIGA ROMA

CULTURA

ISTITUTO ARS DIMICANDI (ITÀLIA)

Un cop més, el festival tindrà activitats a Altafulla, on els gladiadors faran la seva demostració sobre les diferents armes i les tècniques de combat, tal com feien els antics gladiadors.

HORARI	dg-10	17 h
	Idioma: Castellà	
LLOC	Platja d'Altafulla Parc Voramar (Altafulla)	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai Recomanada a partir de 6 anys	
DURADA	45 min	

TALLER

VINE, VEU I VIU... EL FESTIVAL

Fes de gladiador

CULTURA

ISTITUTO ARS DIMICANDI (ITÀLIA)

Els gladiadors eren admirats i celebrats pels romans. Alguns d'ells van acabar sent veritables “estrelles” de l'espectacle, com ara ho són Messi, Ronaldo, Rafa Nadal, Marc i Àlex Márquez...

Si mai heu volgut veure de molt a prop els gladiadors, ara podreu fer-ho amb aquesta activitat, on us convertireu en aquells personatges de l'antiga Roma. Coneixereu les diferents armes que utilitzaven als combats, si pesen o no, si són còmodes... en fi, si sou prou destres per saltar a l'arena! I tot plegat, amb un dels millors grups de recreació històrica d'Europa a l'entorn dels antics gladiadors de Roma.

HORARI	ds-9	10 h / 11 h / 12 h / 13 h
	dg-10	10 h / 11 h / 12 h / 13 h
	ds-16	10 h / 11 h / 12 h / 13 h
	Idioma: Castellà	
LLOC	Amfiteatre romà	
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 12 anys	
DURADA	30 min	

XERRADA - DEMOSTRACIÓ

ARS CARACTERIA

L'art de gravar lletres a la pedra

CULTURA

RICARDO V. PLACED (OSCA)

A l'antiga Roma hi havia escoles on s'ins-truïen els *lapicides*. Ens endinsarem en el treball d'aquests cal·lígrafs de la pedra a partir de l'anàlisi de la capital augustal es-culpida a la *RES GESTAE DIVI AVGVSTI*.

HORARI	ds-16	13 h
	dg-17	13 h
Idioma: Castellà		
LLOC	Mur del Fòrum provincial Casa Sefus	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai Recomanada a partir de 10 anys	
DURADA	45 min	

TALLER

SCRIPTORIUM

CULTURA

RICARDO V. PLACED (OSCA)

Fins ara, els participants en aquest taller treballaven amb el càlam i la ploma me-tàl·lica. En aquesta edició podran exercir l'escriptura de cal·ligrafia capital augustal amb el pinzell quadrat o *spathula* sobre paper i roba.

HORARI	ds-16	10 h
	dg-17	10 h
Idioma: Castellà		
LLOC	Antic Ajuntament - 1a planta - Sala	
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 10 anys	
DURADA	1 h 30 min	

TALLER

STUDIO, UN PAISATGISTA
D'ÈPOCA D'AUGUST
De la poesia a la pintura al fresc

CULTURA

MV ARTE (TARRAGONA)

A Roma, tant la influència de les pintures hel·lenístiques com de les poesies bucòliques de Virgili van facilitar la consolidació de la pintura de paisatge com a gènere. Aquest paisatge, descrit per la poesia bucòlica, va ser interioritzat pels seus lectors i reconegut d'immediat per l'espectador culte. Era salvatge, encara que amable i joïós, protector i generador de vida, de fruits, flors i d'animals que servien d'aliment o plaer als humans. A més, sempre hi apareixia un element de civilització: un petit temple, una columna, un hermes o una escultura.

HORARI	dv-15	18 h (cast)
	ds-16	12.30 h (cast) / 18 h (cat)
	dg-17	12.30 h (cast)
LLOC	Antic Ajuntament - 1a planta - Sala	
ACCÉS	Entrada: 5 € Recomanada a partir de 10 anys	
DURADA	1 h 30 min	

RECREACIÓ HISTÒRICA

MARC ANTONI I CLEÒPATRA
Titelles romans

CULTURA

GENOVESA DE NARRATIVES TEATRALS
(TARRAGONA)

Sabies que a l'antiga Roma i a les ciutats més importants de l'Imperi hi havia tite- lles? Era una forma d'explicar històries que a tothom li semblava prou divertida... com ho és ara, oi? En aquesta obra podràs conèixer una de les històries més famoses de l'Antiguitat on t'explicaran qui era Marc Antoni i com va ser que va conèixer la rei- na d'Egipte, Cleòpatra.

HORARI	dv-15	19.30 h (cat)
	ds-16	11 h (cat) / 19.30 h (cast)
	dg-17	11 h (cast)
LLOC	Jardins del Camp de Mart	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	40 min	

TALLER

MUSIVARIA
Mosaics romans

CULTURA

JANO, RECREACIONES HISTÓRICAS
(CANTÀBRIA)

La *musivaria* era una tècnica constructi- va que permetia decorar una superfície, normalment un terra o una paret. Aques- ta tècnica artística va ser herència dels grecs. Consistia a tallar petits trossos, en forma de cubs, de materials com ara pedra, marbre o vidre. Aquestes peces es col·locaven molt juntes per a crear bells dissenys geomètrics, florals, escenes de vida quotidiana, figures humanes, plantes, paisatges, escenes de cacera, personatges reals o mitològics, dissenys abstractes, etc., amb un realisme força impressionant.

En aquest taller utilitzarem materials si- milars als reals, pel que fa a la seva mida, i coneixerem qui eren i com treballaven les *musivarius*, ahora que aprendrem a fer servir les seves tècniques.

HORARI	dv-15	18 h / 19 h
	ds-16	11 h / 12 h / 13 h / 17 h / 18 h / 19 h
	dg-17	11 h / 12 h / 13 h Idioma: Castellà
LLOC	Jardins Camp de Mart	
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 10 anys	
DURADA	40 min	

TALLER

LES HORES DEL DIA I DE
LA NIT DELS ROMANS
Construeix un rellotge de sol romà

CULTURA

RICARDO CAGIGAL. JANO, RECREACIONES
HISTÓRICAS (CANTÀBRIA)

Els romans entenien que el dia, *dies*, i la nit, *nox*, eren dos moments diferents, que no pertanyien a un mateix significat uni- tari, com ho pot ser avui per a nosaltres; a més, tenien representacions de divinitats diferents. Roma estava influenciada pels grecs, egipcis, hebreus i babilonis respecte d'aquesta separació del dia i la nit, que, en resum, sent aquests dos períodes antagò- nics, resultaven complementaris. Aquesta mateixa influència va fer que Roma dividís el dia en dotze períodes iguals i en dotze més la nit, amb la característica que, a ex- cepció dels períodes propers als equinoccis, les hores del dia eren de diferent durada respecte de les de la nit. En aquest taller aprendrem a conèixer els diferents tipus de rellotges utilitzats pels romans i també el seu funcionament, i podrem construir un rellotge solar.

HORARI	dv-15	20 h
	ds-16	10.30 h / 12 h / 17 h / 18.30 h / 20 h
	dg-17	10.30 h / 12 h Idioma: Castellà
LLOC	Jardins Camp de Mart	
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 10 anys	
DURADA	1 h	

RECREACIÓ HISTÒRICA

ARS MEDICA
L'art de la medicina a l'antiga Roma

CULTURA

MIQUEL SANCHÍS METGE TRAUMATÒLEG.
THALEIA. GRUP DE RECREACIÓ
HISTÒRICA DE TARRAGONA)

La medicina a Roma va tenir un desen- volupament inicial essencialment religiós. Al capdamunt del Quirinal hi havia un temple a *Dea Salus*, la deïtat que regnava sobre totes les altres relacionades amb la malaltia, entre les quals hi havia *Febris*, la deessa de la febre; *Uterina*, que tenia cura de la ginecologia; *Lucina*, encarregada dels parts; *Fessonia*, senyora de la debilitat i de l'astènia, etc. Com en altres cultures, la me- dicina sobrenatural romana va conservar la seva vigència i la seva popularitat fins molt després de la caiguda de l'Imperi Romà. La seva naturalesa, essencialment religiosa, va permetre integrar-se amb les teories mè- diques que van sorgir a l'Imperi Bizantí i que van prevaler durant tota l'Edat Mitjana.

HORARI	ds-16	11.30 h (cat) / 13 h (cast)
	dg-17	11.30 h (cast) / 13 h (cat)
LLOC	Fòrum Provincial – Pretori romà – Sala del Sarcòfag	
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 8 anys	
DURADA	45 min	

LECTURES DRAMATITZADES

PUBLI OVIDI NASÓ
Poeta de l'amor, dels déus i de l'exili

CULTURA

JUAN GONZÁLEZ SOTO PROFESSOR DE
LITERATURA HISPÀNICA (TARRAGONA)

A la tardor de l'any 9 dC, *Publius Ovidius Naso* s'està a l'actual illa d'Elba amb el seu amic *Aurelius Cotta Maximum*. Allí rep una terrible notícia: l'emperador *Oc- tavius Augustus* el desterra a la llunyana ciutat de Tomis, molt a prop de l'actual ciutat de Constança, a l'actual Romania, a la zona oest del mar Negre, una zona denominada *Ponto Euxino*. A la ciutat de Tomis, als confins del món llavors conegut, mor —segons informa, ja al segle IV, Jeroni d'Estridó— l'any 17 dC, després de vuit anys de desterrament, i allí està sepultat.

Qui va ser el gran poeta de l'amor (*Amores* i *Arsamandi*), qui va ser el gran poeta dels déus (*Metamorphoseon*), esdevé l'adolorit i gemegós poeta de l'exili (*Tristia* i *Epistolae ex Ponto*).

HORARI	dv-8	20 h
	dv-15	20 h
	ds-16	18 h Idioma: Castellà
LLOC	Fòrum Provincial – Pretori romà – Sala del Sarcòfag	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai Recomanada a partir de 12 anys	
DURADA	40 min	

LECTURES DRAMATITZADES

EL CIRC DE TÀRRACO EN BLANC, VERD, BLAU I VERMELL

CULTURA

ESCOLA DE LLETRES DE TARRAGONA

Una conferència sobre les restes del circ romà de l'antiga Tàrraco és sabotejada per un misteriós oient, que replica i corregeix a l'estudiós algunes de les dades que aporta. Però, qui és aquest convidat que ve a tirar per terra les teories del conferenciant? D'on prové? O més ben dit: de quan?

HORARI dv-8 19 h
dv-15 19 h
ds-16 17 h
Idioma: Català

LLOC Fòrum Provincial – Pretori romà – Sala del Sarcòfag

ACCÉS Lliure
Limitat a l'aforament de l'espai
Recomanada a partir de 12 anys

DURADA 40 min

XERRADA

INRUSTICAM ROMANAM LINGUAM De com la llengua llatina es va transformar en la llengua catalana

PERE NAVARRO
(UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI, TARRAGONA)

Encara parlem llatí, una mica evolucionat però llatí al cap i la fi. Ara bé, per què utilitzem el mot 'cavall' si en llatí es diu equus? Com va evolucionar el llatí fins a donar lloc al conjunt de les llengües romàniques? Quins són els canvis que van fer possible que la llengua llatina modifiqués la seva estructura i es diversifiqués en el conjunt de llengües neollatines? Com es van produir aquests canvis que van afectar els sons, les formes, l'ordre dels mots, el significat de les paraules? En aquesta activitat descobrireu l'evolució que va afectar la llengua llatina i que la va convertir en un variat mosaic lingüístic: les llengües romàniques.

HORARI ds-9 13 h
ds-16 13 h
Idioma: Català

LLOC Volta del Pallol

ACCÉS Lliure
Limitat a l'aforament de l'espai
Recomanada a partir de 12 anys

DURADA 1 h

XERRADA - COL·LOQUI

ENAMORA'T DE LES GEMMES DEL PASSAT

ÀNGEL LÓPEZ-CALVÓ I ESTHER FUSTÉ
(INSTITUT GEMMOLÒGIC DE TARRAGONA)

La relació que han tingut els éssers humans amb les gemmes des de que les van descobrir a la prehistòria fins a l'ús que els hi van donar els romans ha estat extraordinària. Primer les gemmes criden l'atenció pels seus espectaculars colors, després s'hi descobreixen propietats físiques que les fan resistents i pràcticament inalterables, i alguns, fins i tot, els hi atribueixen sorprenents poders màgics.

Al principi les troben per casualitat i després les busquen de forma sistemàtica; aprenen a treballar-les i es creen importants vies de comercialització. Finalment, entre els grecs i romans, es perfecciona el polít descobrint l'apassionant món de la glíptica.

HORARI ds-9 19 h (cat)
ds-16 19 h (cat)

LLOC Patronat Turisme
Espai Turisme

ACCÉS Lliure
Limitat a l'aforament de l'espai
Recomanada a partir de 12 anys

DURADA 1 h 30 min

VISITA COMENTADA

PASSEJADES ARQUEOLÒGIQUES, EL CIRC DE TÀRRACO

JOSEP MARIA MACIAS,
INVESTIGADOR DE L'ICAC

PROFESSORAT APLEC

ORGANITZA: INSTITUT CATALÀ D'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA (ICAC), ASSOCIACIÓ DE PROFESSORS DE LLENGÜES CLÀSSIQUES (APLEC)

Activitat adreçada a alumnat de llatí, grec i cultura clàssica d'ESO i Batxillerat de Catalunya. Es realitzarà una sessió introductòria a l'ICAC i després, una passejada per tres espais del circ, que mitjançant uns exercicis pràctics ajudaran l'alumnat a comprendre millor aquest edifici singular. L'activitat es completarà amb un monòleg de recreació històrica a càrrec de l'organitzador dels jocs de circ que ens explicarà totes les curiositats dels aurigues més importants que han passat per l'arena de Tàrraco.

El dia 15 es farà el lliurament de premis Odissea a les 13.30 h, a la Sala d'Actes de l'ICAC.

HORARI dv-8 i dv-15 d'11 h a 13 h
Idioma: Català

LLOC Circ romà-Inici, ICAC

ACCÉS Reserva prèvia a l'ICAC
activitats@icac.cat
Tel. 977 24 91 33 ext. 214/205
Abans del dia 30 d'abril.

DURADA 2 h

TALLERS

JUGUEM COM JUGAVEN ELS NENS I NENES ROMANS

CAMP D'APRENENTATGE DE TARRAGONA

Un matí dedicat als escolars de Tarragona i d'altres localitats per a introduir-los a la cultura clàssica a través de tallers i jocs romans, molts dels quals han perdurat en el temps.

HORARI dj-7 de 9.15 h a 12.45 h

LLOC Jardins del Camp de Mart

ACCÉS Informació i reserva
Camp d'Aprentatge de Tarragona

ITINERARI

A LA RECERCA DEL TEMPLE D'AUGUST

AURIGA, SERVEIS CULTURALS (TARRAGONA)

Un itinerari conduït per un educador, que reconstrueix les principals hipòtesis d'investigació referents al temple d'August. Es tracta d'introduir-nos, d'una manera divertida, al mètode de treball dels arqueòlegs i historiadors per a conèixer un dels principals edificis de la ciutat de Tàrraco.

S'anirà contestant tota una sèrie de preguntes a través de les fonts clàssiques i d'un recorregut pels principals escenaris, restes del recinte conservades: què era el temple d'August? Com sabem que n'hi havia un? On podria estar ubicat? Com podria ser? Com devia estar decorat? Hi podria haver una estàtua de l'emperador?...

HORARI ds-9 11 h (cat) / 12.30 h (cat)
17 h (cat) / 18.30 h (cat)
dg-10 11 h (cat) / 12.30 h (cat)
ds-16 11 h (cat) / 12.30 h (cat)
17 h (cat) / 18.30 h (cat)
dg-17 11 h (cat) / 12.30 h (cat)

LLOC Itinerari: MNAT, Fòrum provincial - Pretori romà - Sala del Sarcòfag, Antiga Audiència - Maqueta. Inici: Pla de la Seu

ACCÉS Entrada: 3 €
Recomanada a partir de 10 anys

DURADA 1 h 20 min

RECREACIÓ HISTÒRICA

DEO AUGUSTO

Un nou déu per a una nova era

RELIGIÓ

NEMESIS ARQ (TARRAGONA)

Després d'anys de guerres, la societat romana està esgotada. En aquests moments de feblesa, la profecia de la sibil·la *de Cumas* es materialitza: arribarà l'*Aetas Aurea* i, amb ella, un nou dirigent d'origen diví que portarà la *pax* i l'ordre a tots els dominis romans. El jove Octavià, anomenat *Augustus* pel Senat, és l'legit de l'Oracle. A ell li correspon la tasca de restaurar els cultes ancestrals, de refer els temples i de reorganitzar els sacerdocis. Només quan les divinitats estiguin ben ateses, Roma i les seves províncies podran assolir la pau universal, organitzada per August, proclamat déu vivent, i tutelat per Apol·lo.

HORARI	dc-13	22 h (cast)
LLOC	Recinte firal del Palau de Congressos de Tarragona	
ACCÉS	Entrada: 8 € Recomanada a partir de 12 anys	
DURADA	50 min	

RECREACIÓ HISTÒRICA

ARCANA MUNDI

L'endevinació al món antic

RELIGIÓ

NEMESIS ARQ (TARRAGONA)

Les restes arqueològiques de Parc Central pertanyen a un context de necròpolis. Aquests espais per als morts, tant en el món antic com en l'actualitat, no estaven exempts de generar pors i temors. Els cementiris, a més de ser llocs d'enterrament en què se celebren rituals commemoratius per als que hi reposen, també presenten un altre vessant. Les necròpolis eren utilitzades per homes i dones que acudien a cercar els ingredients necessaris per a realitzar les seves activitats de màgia i pràctiques endevinatòries.

HORARI	dl-4	18.30 h (cat)
	dl-11	18.30 h (cast)
LLOC	Restes arqueològiques del Parc Central de Tarragona	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	45 min	

RECREACIÓ HISTÒRICA

NAVIGIUM ISIDIS

La cerimònia del mar

RELIGIÓ

NEMESIS ARQ (TARRAGONA)

AMB LA PARTICIPACIÓ DE:
LUDI SCAENICI (ITÀLIA)
COL-LABORA: **AJUNTAMENT D'ALTAFULLA**

Isis, la deessa mare egípcia, va ser àmpliament venerada pels romans, els quals apreciaven l'exotisme i vistositat dels seus rituals. Els temples en què es donava culte a Isis tenien un estricte horari: després de l'obertura matinal, a trenc d'alba, només es permetia l'adoració de la imatge de la deessa fins a les 2 de la tarda. A més, aquest culte isíac era místic, és a dir, els seus fidels havien de ser iniciats ens els misteris de la divinitat durant un ritual ocult i secret.

La gran festa de primavera d'Isis es realitzava el 5 de març i coincidia amb l'inici de la temporada de la navegació després del període hivernal. La celebració consistia en una desfilada solemne, a pas lent però alegre i amb multitud de personatges exòtics.

HORARI	dg-10	19 h
	Idioma: Català	
LLOC	Platja d'Altafulla, Parc Voramar (Altafulla)	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai Recomanada a partir de 6 anys	
DURADA	45 min	

XERRADA

ELS MISTERIS DE DIONÍS

Bacanals i ritus orgiàstics

RELIGIÓ

PEDRO ÀNGEL FERNÁNDEZ VEGA,
HISTORIADOR (CONSELLERIA D'EDUCACIÓ,
CULTURA I ESPORT DEL GOVERN DE CANTÀBRIA)

El mite històric de les bacanals i les orgies respon a una imatge distorsionada dels rituals executats pels adoradors de Bacus. El mite no és recent, es crea en la mateixa literatura romana i està fonamentat en les cerimònies iniciàtiques que els fidels practicaven dins els *thiasos*, les comunitats d'adoradors. L'èxtasi bàquic fou tan sols una de les formes de venerar Dionís i de superar la realitat quotidiana per a entrar en una altra dimensió, divina i escatològica.

Al finalitzar la xerrada es presentarà el projecte *Xenikós Daimon: El retorn de Dionysos*.

HORARI	ds-16	20 h
	Idioma: Castellà	
LLOC	Volta del Pallol	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai Recomanada a partir de 16 anys	
DURADA	45 min	

RECREACIÓ HISTÒRICA

BACCHANALIA

Misteris de *Dionysos*

RELIGIÓ

NEMSIS ARQ (TARRAGONA)
LUDI SCAENICI (ITÀLIA)

Malgrat l'absència de restes arqueològiques d'època romana al Priorat, aquest territori, per mitjà del vi, ens connecta amb tota la cultura clàssica a través d'una de les seves manifestacions més grans: els mites i les construccions simbòliques entorn de la figura de Dionís, el déu del vi. L'activitat es centra en els rituals místics d'aquest déu associat també amb l'inframón.

HORARI	dv-8	20.30 h (cat)
	ds-9	20.30 h (cast)
LLOC	Cal Porrerà (Porrera, El Priorat)	
ACCÉS	Entrada: 8 € Recomanada a partir de 16 anys	
DURADA	50 min	

HORARI	dv-15	22 h (cat)
	ds-16	22 h (cast)
LLOC	Recinte Firal del Palau de Congressos de Tarragona	
ACCÉS	Entrada: 8 € Recomanada a partir de 16 anys	
DURADA	50 min	

VISITA DE RECREACIÓ HISTÒRICA

EXCUBITORIUM COHORS VIGILES

El primer cos de bombers a Roma

VIDA QUOTIDIANA

THALEIA. GRUP DE RECREACIÓ HISTÒRICA DE TARRAGONA

La forma constructiva de les ciutats romanes, sobretot la gran capital, Roma, i materials emprats com la fusta, eren factors perillosos per a la propagació d'incendis devastadors. Van ser dos incendis en època d'August (un l'any 23 aC i un altre l'any 6 aC) i el de l'any 64, en la de Neró, que van transformar completament les ordenances de la ciutat i es va legitimar el cos de bombers.

HORARI	dv-8	18 h (cat) / 19.30 h (cast)
	ds-9	18 h (cast) / 19.30 h (cat)
	ds-15	18 h (cat) / 19.30 h (cast)
	ds-16	18 h (cast) / 19.30 h (cat)
LLOC	Circ romà	
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 6 anys	
DURADA	1 h	

XERRADA

CARRERS, CASES I BOTIGUES
La vida en una ciutat romana

VIDA QUOTIDIANA

MAGÍ SERITJOL, DIRECTOR DEL
FESTIVAL TARRACO VIVA

La *LexIulia Municipalis* regulava l'amplada i la neteja de les voreres (era preceptiu que ho fessin els veïns), i posteriorment altres lleis regularien les alçàries dels edificis i la seguretat viària així com els sorolls. Les lleis proposaven però els homes disposaven; l'ocupació de voreres era habitual, la neteja era quelcom discret, els edificis s'ensorraven per la mala qualitat dels materials i l'excés d'alçària. Ciutats sorolloses, plenes de brutícia i perilloses, sí. Però també ciutats plenes d'activitats comercials, polítiques, religioses, etc. Ciutats plenes de vida.

HORARI	dt-5	19 h
	Idioma: Català	
LLOC	Biblioteca Salvador Estrem i Fac/ Baix, 41. Falset (El Priorat). Tel. 977 83 03 01	
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	1 h	

RECREACIÓ HISTÒRICA

CACATOR CAVE MALUM
Marcial i Juvenal es troben a les termes

VIDA QUOTIDIANA

CARLES ALCOY I AGUSTÍ FERRÉ

L'any 100, a Tàrraco, es retroben dos vells, amics i poetes. Tots dos d'origen hispà, han tingut moments d'èxit a Roma. Ara, ja a la cinquantena, Marcial ha decidit que trenta-cinc anys a Roma són prou, i ha tornat a *Bilbilis*, a una pretesa vida rural. Juvenal, després d'una ràpida i lluent carrera, va ser castigat per unes sàtires massa coents, i just ha acabat deu anys de servei a les legions. Vells amics, han mantingut la seva relació epistolar i han fet els possibles per a trobar-se uns dies a Tàrraco, xerrar i anar a les termes i a menjar.

Parlaran dels anys passats, de Roma, de l'amor i la poesia, dels rics i dels hipòcrites i de com poden seguir triomfant dos poetes derrotats, ja lluny de l'Edat d'Or.

HORARI	dv-8	22 h (cat)
	ds-9	22 h (cat)
	dv-15	22 h (cat)
	ds-16	22 h (cat)
LLOC	Volta del Pallol	
ACCÉS	Entrada: 8 € Recomanada a partir de 16 anys	
DURADA	50 min	

RECREACIÓ HISTÒRICA

AAD GLORIAM VENERIS
Prostitució femenina a Roma

VIDA QUOTIDIANA

VIVIANA DE SALVADOR I
MARTA ANTOLÍN (THALEIA. GRUP DE
RECREACIÓ HISTÒRICA DE TARRAGONA)

Dues prostitutes, Lidé i Friné, enfrontades, però al mateix temps unides per una professió que les porta a ser *turpes* persones, és a dir, gent sense cap tipus de drets a la societat romana. No importa si ets una meretriu de luxe o vens el teu cos per dues ases. A l'hora de la veritat són dues dones soles i rebutjades per tothom.

HORARI	dv-8	22 h (cat) / 23 h (cast)
	ds-9	22 h (cat) / 23 h (cat)
	dv-15	22 h (cat) / 23 h (cast)
	ds-16	22 h (cast) / 23 h (cat)
LLOC	Circ romà	
ACCÉS	Entrada: 8 € Recomanada a partir de 16 anys	
DURADA	50 min	

TALLER - DEGUSTACIÓ

L'OLI QUE VA IL·LUMINAR
UN IMPERI

VIDA QUOTIDIANA

BENITO BÀGUENA (CARINYENA, SARAGOSSA)

L'oli és un dels grans productes de la dieta mediterrània. Actualment l'utilitzem sobretot com a producte gastronòmic. A l'antiga Roma, però, el seu ús més important era el de combustible per a les llànties, és a dir, era l'equivalent a la nostra energia elèctrica per a il·luminar les cases i els espais de vida quotidiana. A més, el seu ús a l'Antiguitat també estava lligat a la gastronomia, evidentment, a la conservació dels aliments i a productes d'estètica i medicinals.

Controlar la producció i el comerç de l'oli era tant com controlar una gran part de l'economia d'aleshores.

HORARI	dv-15	18 h
	ds-16	11 h / 18 h
	dg-17	11 h
	Idioma: Castellà	
LLOC	Recinte firal del Palau de Congressos de Tarragona	
ACCÉS	Entrada: 5 € Recomanada a partir de 12 anys	
DURADA	1 h 30 min	

TALLER - DEGUSTACIÓ

TABERNA VINARIA
El món del vi a Roma

VIDA QUOTIDIANA

PILAR LÓPEZ (CARINYENA, SARAGOSSA)

Taller amb tast de vins romans. Un passeig per la cultura vinícola dels antics romans. La verema, l'elaboració dels diferents tipus de vins. S'explicarà el *mulsum*, segons la recepta de Paladi i el *carenum*, com escriu Columela, així com del *defrutum*, comentat més de 60 vegades per Apici al seu *De re coquinaria*.

Aquest taller pretén traslladar-nos a l'ambient d'aquell moment mitjançant l'execució de diferents receptes d'aquest autor.

HORARI	dv-15	20 h
	ds-16	13 h / 20 h
	dg-17	13 h
	Idioma: Castellà	
LLOC	Recinte firal del Palau de Congressos de Tarragona	
ACCÉS	Entrada: 5 € Activitat per a majors de 18 anys	
DURADA	1 h 30 min	

TALLER

ELS FOGONS D'ATENEU
El banquet dels erudits

VIDA QUOTIDIANA

KUANUM GASTRONOMIA I HISTÒRIA
(L'HOSPITALET DE LLOBREGAT)

Ateneu va ser un grec que va viure a Egipte el segle III dC i va redactar diferents obres, la més coneguda de les quals es titula *Deipnosophistai* ('El banquet dels erudits'). Es comenten aspectes de la vida a Grècia i Roma, vistes des del seu punt de vista, mitjançant les explicacions que es donen en un banquet.

Aquest taller pretén traslladar-nos a l'ambient d'aquell moment mitjançant l'execució de diferents receptes d'aquest autor.

HORARI	dv-15	19.30 h (cat)
	ds-16	10.30 h (cat) / 12 h (cast)
		17.30 h (cast)
	dg-17	10.30 h (cast) / 12 h (cat)
LLOC	Jardins del Camp de Mart	
ACCÉS	Entrada: 5 € Recomanada a partir de 8 anys	
DURADA	1 h	

TALLER - DEGUSTACIÓ

FAST-FOOD A LA ROMANA

Fes-te la teva tapa

VIDA QUOTIDIANA

DOMUS APICIUS (TARRAGONA)

Què podríem trobar en un local de menjar ràpid romà? En aquest taller ens podrem preparar una tapa “a la romana” nosaltres mateixos. Si parem atenció als ingredients, a la preparació i als condiments que ens expliquin,aprendrem a fer-nos-la a casa.

TALLER - DEGUSTACIÓ

HABEMUS PRANDIUM

Taller-degustació de plats romans

VIDA QUOTIDIANA

DOMUS APICIUS (TARRAGONA)

Migdia, el taverner de la *caupona* ha marxat a l'amfiteatre i no tornarà fins més tard. Però com que ha deixat el menjar mig preparat entrarem a la seva *culina* i ens el farem nosaltres mateixos. Esperem que no tingui la barra de cobrar-nos el servei.

TALLER - DEGUSTACIÓ

MERENDA

El mos de mitja tarda

VIDA QUOTIDIANA

DOMUS APICIUS (TARRAGONA)

Del règim alimentari dels romans, l'esmorzar —*ientaculum*—, el dinar —*prandium*— i el sopar —*cena*—, sempre ens oblidem de la part equivalent al nostre berenar de mitja tarda, la *merenda*. Se'n sap poc. Potser perquè la majoria de la població amb prou feines podia permetre's un dels àpats del dia i gràcies. Segurament vinculada a l'estada als banys públics, a les termes, la *merenda* havia de ser per força un àpat més social, un moment per a descansar i preparar els rituals del final del dia.

HORARI	dv-15 18 h ds-16 18 h Idioma: Català/castellà/francès
LLOC	Jardins del Camp de Mart
ACCÉS	Entrada: 5 € Recomanada a partir de 5 anys
DURADA	1 h

TALLER - DEGUSTACIÓ

HABEMUS CENAM

Taller-degustació de plats romans

VIDA QUOTIDIANA

DOMUS APICIUS (TARRAGONA)

Mentre esperem a taula, ens visita *Apicius*, el famós gastrònom contemporani d'August i de Tiberi. Potser la seva visita ens inspirarà per a poder elaborar els nostres plats... o potser ens parlarà d'ingredients que no podem aconseguir... ja ho veurem! En tot cas, el que és segur és que soparem.

HORARI	dv-15 21 h ds-16 21 h Idioma: Català/castellà/francès
LLOC	Jardins del Camp de Mart
ACCÉS	Entrada: 20 € Recomanada a partir de 6 anys
DURADA	1 h 30 min

XERRADA-DEMOSTRACIÓ

GRAFITS ROMANS

Parets que parlen

VIDA QUOTIDIANA

RICARDO V. PLACED (OSCA)

Petita selecció d'escrits que són les veus dels antics habitants de la *civitas*. Unes veus que encara avui ens parlen, després de dos segles d'història. A partir de les pintades, inscripcions i incisions, els habitants de l'Imperi van deixar escrit o dibuixat a les parets el que pensaven, el que els inspirava, com vivien i com eren.

HORARI	dv-15 19 h ds-16 19 h Idioma: Castellà
LLOC	Mur del Fòrum provincial Casa Sefus
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 10 anys
DURADA	45 min

TALLER

LUCERNAE

VIDA QUOTIDIANA

TALLER SIGILLUM (CALAHORRA, LA RIOJA)

Sovint s'associa l'oli amb el consum alimentari, però a l'Antiguitat, el seu ús fonamental era el d'il·luminar les cases. El sistema més utilitzat com a llum a les llars va ser les llànties de ceràmica. Són milers i milers els fragments i peces les que apareixen a qualsevol excavació. Són, per això, elements imprescindibles en la datació d'objectes arqueològics.

En aquest taller podrem aprendre de la fabricació d'una *lucerna* romana i tindrem l'oportunitat de confeccionar-ne una de pròpia.

HORARI	dv-15 19 h ds-16 10.30 h / 12.30 h / 17 h / 19 h dg-17 10.30 h / 12.30 h Idioma: Castellà
LLOC	Jardins del Camp de Mart - Espai Artífex
ACCÉS	Entrada: 5 € Recomanada a partir de 10 anys
DURADA	1 h 15 min

TALLER

CISTA

VIDA QUOTIDIANA

MÓNICA GUILERA I TIM JOHNSON
(ASSOCIACIÓ DE CISTELLERS I CISTELLERES DE CATALUNYA)

Fins fa pocs anys la cistelleria ha estat un element omnipresent. A Roma hi era pertot: els carros, les cases, els escuts dels legionaris, les cistelles (la *cista mistica*). En aquest taller de cistelleria romana podreu veure’n algunes mostres.

HORARI	dv-15	19.30 h (cat)
	ds-16	11 h (cast) / 12.30 h (cat)
		17 h (cast) / 19.30 h (cat)
	dg-17	11 h (cat) / 12.30 h (cast)
LLOC	Jardins del Camp de Mart Espai Artífex	
ACCÉS	Entrada: 3 € Recomanada a partir de 10 anys	
DURADA	45 min	

DOCUMENTAL

UN PASSAT AMB FUTUR:
DE L'ARQUEOLOGIA AL
PATRIMONI MUNDIAL

DIVULGACIÓ AUDIOVISUAL

DIRECCIÓ: ALICIA CASTILLO

PRODUCCIÓ: UNIVERSIDAD
COMPLUTENSE DE MADRID

ESPANYA, 2014, 61 MIN

IDIOMA: CASTELLÀ

Què és l'arqueologia? Què és el patrimoni? Existeix una gran distància entre el que les persones expertes o responsables de la gestió del patrimoni entenen per aquests conceptes i el que la societat percep o aprecia. Els espais declarats Patrimoni Mundial per la Unesco són la prova més evident de la importància que pot tenir el passat en el present. Però la feina que hi ha al darrere i que fa possible gaudir del patrimoni cultural, especialment des de la perspectiva de l'arqueologia, és gairebé desconeguda per al gran públic.

HORARI	dc-13	17.15 h (ICAC)
	dv-8 i 15	19 h (Antiga Audiència)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	61 min	

DOCUMENTAL

PASSATGE A LA HISTÒRIA

DIVULGACIÓ AUDIOVISUAL

DIRECCIÓ: YIANNIS V. LAPATAS

PRODUCCIÓ: IMAGINA AE

GRÈCIA, 2014, 67 MIN

IDIOMA: ANGLÈS VOSE

A l'antiga Grècia, els Jocs Panhel·lènics eren competicions esportives que reu-nien els representants de totes les ciutats gregues i que tenien una base religiosa i un important contingut polític. Tot i que les més conegudes són els Jocs Olímpics, també a la ciutat de Nemea se'n celebra-ven. El professor Stephen Miller ha excavat durant més de 40 anys en aquest jaciment arqueològic i hi ha descobert restes tan significatives com les de l'estadi, on es feien les curses. No només ha contribuït a la in-vestigació científica d'aquest indret sinó que l'ha revifat organitzant uns nous jocs que miren de reproduir els que hi tenien lloc ara farà uns 2.300 anys.

HORARI	dc-13	18.30 h (ICAC)
	dl-4 i 11	19 h (Antiga Audiència)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	67 min	

DOCUMENTAL

LA CIUTAT SUBMERGIDA
D'EGIPTE: LA LLEGENDA
DESVELADA

DIVULGACIÓ AUDIOVISUAL

DIRECCIÓ: JAN TENHAVEN

PRODUCCIÓ: HOFERICHTER & JACOBS GMBH

ALEMANYA, 2012, 52 MIN

IDIOMA: ANGLÈS VOSE

Segons les fonts, l'antiga ciutat de Càndia estava ubicada als volts d'Alexandria, a Egipte. No obstant això, el segle VII dC la ciutat va quedar enfonsada sota el mar i va anar caient en l'oblit fins que una missió arqueològica i un seguit de prospeccions subaquàtiques van fer possible la seva localització. A poc a poc, han anat apa-reixent restes del que va ser un lloc ple de vida, amb impressionants temples, vaixells, canals i molls que estaven protegits pels faraons atès que era una de les portes d'Egipte.

HORARI	dj-14	17 h (ICAC)
	dj-7 i 14	19 h (Antiga Audiència)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	52 min	

DOCUMENTAL

AQÜEDUCTES

DIVULGACIÓ AUDIOVISUAL

DIRECCIÓ: JOSÉ ANTONIO MUÑIZ

PRODUCCIÓ: DIGIVISIÓ

ESPANYA, 2013, 57 MIN

IDIOMA: CASTELLÀ

Un dels camps en els quals més van des-tacar els romans va ser en l'enginyeria. Gràcies al seu domini de la topografia i la construcció, van dur a terme obres im-pressionants, entre les quals destaquen els aqüeductes. Aquest documental posa l'es-pectador en la pell de l'enginyer encarregat de la construcció d'aquests aqüeductes i l'ajuda, a través d'espectaculars simulacions per ordinador combinades amb imatges reals, a entendre els recursos tècnics que van fer possible els abastiments d'aigües més impressionants de l'Antiguitat.

HORARI	dj-14	18.10 h (ICAC)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	57 min	

DOCUMENTAL

ARLES-RHÔNE 3: DEL
RIU AL MUSEU

DIVULGACIÓ AUDIOVISUAL

DIRECCIÓ: LUCAS REBOUL

PRODUCCIÓ: KALEO

FRANÇA, 2013, 30 MIN

IDIOMA: FRANCÈS

Any 2004; cobert pels sediments del riu, un vaixell emergeix de les aigües del Roine, gràcies a la complexa tasca duta a terme per un equip interdisciplinari, que inclou arqueòlegs, restauradors i submarinistes. Fins aleshores, ningú es podia imaginar que estava a punt d'aparèixer una de les embarcacions millor conservades del món romà. Amb ella, va emergir també un inte-ressant conjunt de materials arqueològics que ens parlen de la navegació fluvial a l'Antiguitat.

HORARI	dl-4 i 11	20.15 h (Antiga Audiència)
	dj-14	19.10 h (ICAC)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai	
DURADA	30 min	

DOCUMENTAL
LEPTIS MAGNA: EL SOMNI DE ROMA A ÀFRICA

DIRECCIÓ: KOENIG BAUDOUIN
PRODUCCIÓ: SÜDWESTRUNDFUNK AND SEPPIA SARL
ALEMANYA I FRANÇA, 2010, 52 MIN
IDIOMA: ALEMANY VOSE

Tot i que les fronteres de Líbia es troben blindades per als turistes, aquest documental permet recórrer els edificis més rellevants de Leptis Magna, pàtria de l'emperador Septimí Sever. Va ser embellida notablement durant el seu govern i el del seu fill Caracalla. Destaquen el fòrum, les basíliques, el mercat, l'amfiteatre, el circ, les termes i el seu extraordinari port. Però, a banda de Leptis Magna, també hi ha imatges d'altres jaciments excepcionals que qui sap com seran tractats per la guerra civil que encara dura en aquest país.

HORARI	dv-8 i 15 20.05 h (Antiga Audiència) dv-15 17 h (ICAC)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai
DURADA	52 min

DOCUMENTAL
PRAESIDIUM, TEMPLUM ET ECCLESSIA

DIRECCIÓ: JOSEP MARIA MACIAS, ANDREU MUÑOZ, IMMA TEIXELL
PRODUCCIÓ: ASSOCIACIÓ CULTURAL SANT FRUCTUÓS, AJUNTAMENT DE TARRAGONA, CAPÍTOL CATEDRAL DE TARRAGONA, INSTITUT CATALÀ D'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA, MUSEU BÍBLIC TARRACONENSE
ESPANYA, 2011, 10 MIN
IDIOMA: CATALÀ

Recentment s'han dut a terme prospeccions i sondejos arqueològics a l'interior de la catedral de Tarragona que està ubicada a la part més alta del nucli històric. L'objectiu d'aquests treballs era localitzar les restes d'un gran temple romà dedicat al culte imperial. L'acròpolis de Tarragona va ser ocupada des del segle III aC pels romans, que hi van instal·lar un campament militar per a dirigir les operacions contra els cartaginesos en el marc de la II guerra púnica. A partir del segle I dC la zona va ser convertida en àrea sagrada per a allotjar-hi un edifici monumental dedicat a l'emperador August. Aquest recinte sagrat va estar en ús fins al segle V, moment en què es va iniciar el desballestament del temple.

HORARI	dv-15 18 h (ICAC)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai
DURADA	10 min

DOCUMENTAL
AMPHITHEATRUM, MEMORIA MARTYIRUM ET ECCLESIAE

DIRECCIÓ: ANDREU MUÑOZ
PRODUCCIÓ: AJUNTAMENT DE TARRAGONA, CAPÍTOL CATEDRAL DE TARRAGONA, INSTITUT CATALÀ D'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA, MUSEU BÍBLIC TARRACONENSE
ESPANYA, 2013, 13 MIN
IDIOMA: CASTELLÀ

Entre 2010 i 2011 es van dur a terme excavacions a l'interior de la basílica visigòtica de l'amfiteatre romà de Tarragona. Partint de les dades obtingudes en aquesta intervenció, el documental ofereix una visió didàctica i diacrònica de les diverses fases constructives i edificis que s'han anat succeint a l'interior d'aquest amfiteatre, que fou construït en època romana i que després ha tingut diversos usos.

HORARI	dv-15 18.20 h (ICAC)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai
DURADA	13 min

DOCUMENTAL
CAMÍ CAP A PETRA

DIRECCIÓ: ALBERTO CASTELLANI
PRODUCCIÓ: MEDIA VENICE COMUNICAZIONE
ITÀLIA, 2013, 55 MIN
IDIOMA: ITALIÀ VOSE

El 1812, Johann Ludwig Burckhardt va entrar per primera vegada a Petra, i es va convertir en el primer occidental que va tenir accés als seus tresors arqueològics. Aquest documental recrea, com si d'un diari es tractés, el periple que va portar l'explorador suís fins a la ciutat nabatea. Fent-se passar per un viatger musulmà, va poder conèixer un bon nombre d'indrets històrics i arqueològics de Jordània, com la ciutat romana de Gerasa i l'impressionant mosaic de Madaba.

HORARI	dj-7 i 14 20 h (Antiga Audiència) dv-15 18.25 h (ICAC)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai
DURADA	55 min

DOCUMENTAL
TARRACO. SEGLE II

DIRECCIÓ: JOSÉ ANTONIO MUÑOZ
PRODUCCIÓ: DIGIVISIÓ
ESPANYA, 23 MIN
IDIOMA: CATALÀ / CASTELLÀ

La família de la Sara deixa el seu poblet per anar a viure a Tarragona, una important ciutat de la costa. Ella està preocupada, però aviat els seus temors desapareixen; Tarragona resulta ser una ciutat apassionant. Sara troba en les ruïnes romanes de Tarragona una irresistible atracció i una enorme curiositat que l'empenyen a investigar i descobrir els seus secrets.

Quan finalment ho aconsegueix, la imaginació de Sara es trasllada a un passat insospitat i sorprenent, empenyent l'espectador a un extraordinari viatge, en el qual descobrirà els gloriosos temps de l'antiga Tàrraco.

HORARI	dl-4 i 11 21 h (Antiga Audiència) dj-7 i 14 21 h (Antiga Audiència) dv-8 i 15 21 h (Antiga Audiència)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai
DURADA	23 min

TALLER
TALLER DE MOSAICS ROMANS

ORGANITZA: MUSEU BÍBLIC TARRACONENSE
COL-LABORA: ARQUEONET

Introducció al món de la confecció dels mosaics i els seus usos en l'art paleocristià. L'activitat, adreçada al públic general, comporta la confecció individual d'un petit mosaic amb una iconografia paleocristiana ubicada al Museu Bíblic Tarraconense que, als efectes, serà visitat.

HORARI	ds-16 10 h / 11.30 h dg-17 10 h / 11.30 h
LLOC	Museu Bíblic Tarraconense Sala d'exposicions temporals
ACCÉS	Entrada: 3 € S'adquireix directament al Museu prèvia inscripció
DURADA	45 min

XERRADA
SOBRE LES PRODUCCIONS CERÀMIQUES EN GENERAL I EL SEU COMERÇ

===== MUSEUS

JOSEP ANTON REMOLÀ,
CONSERVADOR DEL MNAT

CICLE DE CONFERÈNCIES: “LA CERÀMICA ROMANA: PRODUCCIÓ I COMERÇ”

ORGANITZA: MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

HORARI	dt-5	19 h
LLOC	Museu Nacional Arqueològic de Tarragona	
ACCÉS	Lliure Limitat a l’aforament de l’espai	

XERRADA
DEL CONEIXEMENT A LA DIFUSIÓ I LA PARTICIPACIÓ: ELS TALLERS DE CERÀMICA...

===== MUSEUS

ARNAU TRULLÉN, ARQUEÒLEG I CERAMÒLEG DEL TALLER ARSFICTILIS. ARTESANIA I PATRIMONI

CICLE DE CONFERÈNCIES: “LA CERÀMICA ROMANA: PRODUCCIÓ I COMERÇ”

ORGANITZA: MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

HORARI	dj-7	19 h
LLOC	Museu Nacional Arqueològic de Tarragona	
ACCÉS	Lliure Limitat a l’aforament de l’espai	

XERRADA
EL FABRICANT DE TEULES HERENNI OPTAT: EL CERAMISTA...

===== MUSEUS

ISABEL RODÀ, UNIVERSITAT DE BARCELONA

CICLE DE CONFERÈNCIES: “LA CERÀMICA ROMANA: PRODUCCIÓ I COMERÇ”

ORGANITZA: MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

HORARI	dt-12	19 h
LLOC	Museu Nacional Arqueològic de Tarragona	
ACCÉS	Lliure Limitat a l’aforament de l’espai	

TALLER
OPUS FIGULI
Taller sobre ceràmica i terra sigillata

===== MUSEUS

ARNAU TRULLÉN, ARQUEÒLEG I CERAMÒLEG DEL TALLER ARSFICTILIS. ARTESANIA I PATRIMONI

CICLE DE CONFERÈNCIES: “LA CERÀMICA ROMANA: PRODUCCIÓ I COMERÇ”

ORGANITZA: MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

La ceràmica és un element imprescindible per al coneixement del món romà. La *terra sigillata* es considera la primera gran producció europea amb un sistema d’elaboració de qualitat, poc cost i producció massiva.

Un taller pràctic on coneixerem el procés de la seva elaboració: fabricació del motlle, tornejat del vas, punxons decoratius, siglat, etc.

HORARI	ds-9 dg-10	10 h / 12 h / 16.30 h 10.30 h / 12 h
LLOC	Museu i Necròpolis Paleocristians	
ACCÉS	Activitat gratuïta Places limitades. Reserva prèvia MNAT	
DURADA	1 h 30 min	

TALLER
PASSA UN MATÍ DE TEATRE!

===== MUSEUS

ORGANITZA: MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

Descobriu el teatre de Tàrraco, com era, quins espectacles s’hi duïen a terme i com es feien. Us podreu convertir en actors romans per representar una síntesi d’una comèdia de Plaute i crear la vostra pròpia màscara teatral.

HORARI	ds-16 dg-17	11 h 11 h
LLOC	Museu Nacional Arqueològic de Tarragona	
ACCÉS	Activitat gratuïta Places limitades. Reserva prèvia MNAT	

VISITA TEATRALITZADA
CAIUS I FAUSTINA US CONVIDEN A LA VIL·LA

===== MUSEUS

ORGANITZA: MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

Una oportunitat per gaudir d’una visita guiada a la vil·la romana dels Munts, en companyia dels que van ser-ne els propietaris en el segle II dC, el *duumvir* de Tàrraco, *Caius Valerius Avitus*, i la seva esposa, Faustina. Us mostraran com era la vida en una propietat de l’entorn de Tàrraco en una proposta molt participativa.

HORARI	ds-16 dg-17	10.30 h 10.30 h
LLOC	Vil·la romana dels Munts passeig del Fortí, s/n.Altafulla	
ACCÉS	Activitat gratuïta Places limitades. Reserva prèvia MNAT	

TALLER
US PORTEM A L'HORTUS!

MUSEUS

ORGANITZA: MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

Voleu conèixer com eren els jardins i els horts romans? Voleu saber quines espècies s’hi plantaven i quin usos tenien? Us proposem que vingueu a l’*hortus* experimental de la vil·la romana dels Munts on podreu conèixer de primera mà, com eren, quines espècies es cultivaven i quines tasques s’hi feien.

HORARI	ds-16 11 h dg-17 11 h
LLOC	Vil·la romana dels Munts passeig del Fortí, s/n. Altafulla
ACCÉS	Activitat gratuïta Places limitades. Reserva prèvia MNAT

TALLER
RE-VIURE

MUSEUS

ORGANITZA: MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

Convertits en investigadors seguireu les pistes que ens van deixar els arqueòlegs que van excavar la Necròpolis paleocristiana. Visitareu diferents departaments que us assessoraran i podreu recuperar els noms, l’aspecte físic, les creences o, fins i tot, les aficions d’alguns habitants que van residir a l’antiga Tàrraco. Una activitat per conèixer com era la vida a la ciutat romana, a partir de les creences i tradicions a l’entorn de la mort.

HORARI	dg-17 11 h
LLOC	Museu i Necròpolis Paleocristians
ACCÉS	Activitat gratuïta Places limitades. Reserva prèvia MNAT

TALLER
CONVERTEIX-TE EN ARQUITECTE AL TALLER DE TERENCI CÀNDID

MUSEUS

ORGANITZA: MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

Voleu convertir-vos en arquitectes romans per un dia? Doncs no us perdeu aquesta activitat familiar a la Vil·la romana de Centcelles.

Coneixereu i experimentareu, de primera mà, com treballaven els arquitectes d’època romana!

HORARI	dg-17 11 h
LLOC	Vil·la romana del Centcelles c/ Afores, s/n. Constantí
ACCÉS	Activitat gratuïta Places limitades. Reserva prèvia MNAT

VISITA LLIURE
ITINERARI PEL MNAT - 7
Les comunicacions i el comerç a Tàrraco

MUSEUS

ORGANITZA: MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)

Una proposta per fer de manera autònoma, a través d’un itinerari senyalitzat per les sales permanents del MNAT, centrat en aquesta ocasió en les comunicacions i el comerç a Tàrraco, que es posarà en marxa per a celebrar “La nit dels museus”.

HORARI	ds-16 22 h a 01 h
LLOC	Museu Nacional Arqueològic de Tarragona
ACCÉS	Lliure Limitat a l’aforament de l’espai

VISITA GUIADA
DEL MUSEU AL SERRALLO

MUSEUS

ORGANITZA: MUSEU DEL PORT DE TARRAGONA
ACTIVITAT AMB MOTIU DEL DIA INTERNACIONAL DELS MUSEUS

Visita al Serrallo, el barri mariner de Tarragona.

HORARI	dg-17 11.30 h Idioma: Català
LLOC	Punt de trobada: recepció del Museu del Port de Tarragona (Refugi 2 Moll de Costa)
ACCÉS	Lliure Aforament limitat. Reserva prèvia
DURADA	90 min

VISITA TEATRALITZADA
TIBERIUS CLAUDIUS AMIANTUS. COMERCIANT DE VI AL MARE NOSTRUM

MUSEUS

AURIGA, SERVEIS CULTURALS
ORGANITZA: MUSEU DEL PORT DE TARRAGONA
COL·LABORA: DO TARRAGONA

El comerciant de Tàrraco *Tiberius Claudius Amiantus* ens explicarà de primera mà com era el comerç del vi en època romana i quines característiques i perills tenia la navegació pel *Mare Nostrum*. Que Neptú i les nereides ens siguin favorables!

Els participants (adults) podran degustar una copa de vi de la DO Tarragona.

HORARI	dv-15 21 h (cat) ds-16 13 h (cast) dg-17 13 h (cat)
LLOC	Àmbit port romà. Museu del Port de Tarragona
ACCÉS	Activitat gratuïta Sense reserva. Aforament limitat

XERRADA

LA GRAN BALANÇA PÚBLICA (SACOMARIUM) DEL PORT DE TÀRRACO

JOAQUÍN RUIZ DE ARBULO,
CATEDRÀTIC D'ARQUEOLOGIA DE LA
UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

FRANCESC RODRÍGUEZ, INVESTIGADOR DE LA
UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI, POSTGRADUAT

ORGANITZA: MUSEU DEL PORT DE TARRAGONA

Es presenta l'estudi iconogràfic i tecnològic d'un *aequipondium* o contrapès d'una romana amb figura de cap femení, trobat al sector portuari de Tarragona. Amb una alçària de 37 cm i un pes de 38 kg, es tracta de la peça més gran del seu tipus fins ara coneguda arreu del món romà. Formava part, amb tota probabilitat, d'una balança enorme: el *sacomarium* o gran bàscula pública del port romà de Tarragona.

HORARI	dc-13 19 h Idioma: Català
LLOC	Museu del Port de Tarragona (Refugi 2 Moll de Costa) Sala d'actes
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai
DURADA	50 min

CINEMA

BEN-HUR

IV Cicle de cinema dedicat al mar

ORGANITZA: MUSEU DEL PORT DE TARRAGONA

COL·LABORA: ASSOCIACIÓ CINECLUB
FILMOTECA ANDRÉS DE ANDRÉS

Direcció: William Wyler

Producció: Metro-Goldwyn-Mayer. EUA, 1959

Intèrprets: Charlton Heston, Jack Hawkins, Stephen Boyd, Haya Harareet, Hugh Griffith, Martha Scott, Cathy O'Donnell, Sam Jaffe, Frank Thring, Terence Longdon, George Relph, André Morell, Finlay Currie

L'acció es desenvolupa al segle I, durant els mandats dels emperadors August i Tiberi. Judà Ben-Hur, fill d'una noble de Jerusalem, i Mesala, tribú romà que dirigeix els exèrcits d'ocupació, són dos antics amics, però un accident involuntari els converteix en enemics.

HORARI	ds-16 17.30 h
LLOC	Museu del Port de Tarragona (Refugi 2 Moll de Costa) Sala d'actes
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai
DURADA	4 h

EXPOSICIÓ

JARDINS D'EMPÚRIES

PRODUUEIX: MUSEU ARQUEOLÒGIC DE CATALUNYA EMPÚRIES

ORGANITZA: MUSEU D'HISTÒRIA DE CAMBRILS, ARQUEOXARXA, MAC I DEPARTAMENT DE CULTURA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

“Jardins d'Empúries” vol mostrar el coneixement actual que tenim de les espècies vegetals utilitzades en la jardineria d'època romana, tant en els jardins públics i privats de les ciutats romanes com en les vil·les rústiques. Aquest coneixement ve proporcionat pels testimonis que ens han arribat de l'antiguitat a través de les fonts clàssiques, per les representacions de flors, arbres i plantes que apareixen en diversos objectes recuperats per l'arqueologia i per les dades proporcionades per la recerca arqueològica actual.

HORARI	ds-9 i 16 d'11 a 14 h i de 17 a 20 h dg-10 i 17 d'11 a 14 h
LLOC	Museu Molí de les Tres Eres (Cambrils)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai

VISITA TEATRALITZADA

LA LLOSA EN TEMPS D'AUGUST

ORGANITZA: MUSEU D'HISTÒRIA DE CAMBRILS

COL·LABORA: ASSOCIACIÓ DE VEÏNS DEL BARRI DE LA LLOSA I ARQUEOXARXA, MAC I DEPARTAMENT DE CULTURA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

La vil·la romana de La Llosa és un jaciment obert al públic que presenta les restes conservades d'una vil·la de l'entorn immediat de Tàrraco habitada entre els segles I aC i VI dC.

HORARI	ds-9 10.30 h (cast) 12 h (català)
LLOC	Vil·la romana de la Llosa (Cambrils)
ACCÉS	Lliure Limitat a l'aforament de l'espai

DEBAT

DIÀLEGS AMB LA HISTÒRIA

Debat al voltant del llegat d'August

COL·LABORA: LUDI SCAENICI (ROMA)

El festival tanca l'any August amb una cloenda diferent de les realitzades fins ara. Us proposem un debat amb historiadors, arqueòlegs, periodistes, divulgadors de la història.

Farem un repàs del que ha estat aquesta commemoració i podrem plantejar preguntes i opinions sobre aquest fet apassionant de la història.

Al final del debat s'obrirà un torn de paraules entre el públic, que podrà fer preguntes als participants.

HORARI	diumenge-17 18 h Idioma: Català
LLOC	Recinte Firal del Palau de Congressos de Tarragona (c/ d'Orosi, davant l'estació de RENFE)
ACCÉS	Entrada: 2€ Recomanada a partir de 14 anys
DURADA	90 min

- Amb la participació de:
- **Joaquín Ruiz de Arbulo.** Catedràtic d'Arqueologia de la URV i investigador de l'ICAC
 - **Víctor Amela.** Periodista i escriptor
 - **Toni Puig.** Gestor cultural, expert en comunicació cultural i màrqueting de ciutats
 - **Joan Gómez Pallarès.** Director de l'ICAC i catedràtic de Filologia Llatina
 - **Xavier Bru de Sala.** Escriptor, periodista i pensador

Presenta i modera: **Magí Seritjol.**
Director del festival Tarraco Viva.

ACTE CLOENDA - DEBAT

DIÀLEGS AMB LA HISTÒRIA 111

ACTIVITAT ESCOLAR

AUGUST, AL TEU GUST 84
JUGUEM COM JUGAVEN ELS NENS ROMANS 95

AUDIOVISUAL

AMPHITHEATRUM, MEMORIA MARTYIRUM ET 104
AQÜEDUCTES. 103
ARLES-RHÔME 3: DEL RIU AL MUSEU 103
BEN-HUR. IV CICLE DE CINEMA DEDICAT AL MAR . 110
CAMÍ A PETRA 105
LA CIUTAT SUBMERGIDA D’EGIPTE: LA LLEGENDA
DESVELADA 103
LEPTIS MAGNA: EL SOMNI DE ROMA A ÀFRICA . . . 104
PASSATGE A LA HISTÒRIA 102
PRAESIDIVM, TEMPLVM ET ECCLESSIA 104
TARRACO, SEGLE II 105
UN PASSAT AMB FUTUR: DE L’ARQUEOLOGIA AL . . . 102

EXPOSICIÓ

JARDINS D’EMPÚRIES 110
TARRACO. L’urbanisme d’una ciutat romana 86

FIRA

ARTÍFEX. Artesans de rèpliques arqueològiques 63
FÒRUM TARRACO. Fira d’empreses de divulgació 63
NUNDINAE. VIII Fira de programadors 64
ROMA ALS MUSEUS DEL MÓN 63
TABERNA LIBRARIA 64

GASTRONOMIA

TARRACO A TAULA. Plats de recreació romana 133

ITINERARI

A LA RECERCA DEL TEMPLE D’AUGUST 95
TRES TERRASSES, UN MONUMENT. El Fòrum... 86

JOCS D’ESTRATÈGIA

SI VIS PACEM, PARA LUDUM 89

LECTURA DRAMATITZADA

EL CIRC DE TARRACO EN BLANC, VERD, BLAU 94
PUBLI OVIDI NASÓ. 93

RECREACIÓ HISTÒRICA

AD GLORIAM VENERIS. Prostitució a Roma 98
ANNONA AUGUSTA. Panes et circensis o alguna cosa més? . 83
ARA PACIS AUGUSTAE. L’art al servei del poder 84
ARCANA MUNDI. L’endevinació al món antic. 96
ARS MEDICA. L’art de la medicina a Roma 93
BACCHANALIA. Misteris de Dionysos 97
CACATOR CAVE MALUM. Marcial i Juvenal... 98
DE RE MILITARI. Lucius i Marius, soldats de Roma 88
DEO AUGUSTO. Un nou déu per a una nova era 96
EL MÓN DELS GLADIADORS A L’ANTIGA ROMA 90
ELS ÚLTIMS LEGIONARIS. L’exèrcit baiximperial. 87
EXCUBITORIUM COHORS VIGILES 97
EXERCITUS. Legions romanes altimperial 87
DOMI MAECENATIS. A la casa de Mecenes.... 90
LES LEGIONS BAIXIMPERIALS 89
LIVIA I AUGUST. Un retrat familiar. 84
MARC ANTONI I CLEÒPATRA. Titelles romans 92
MUNERA GLADIATORA. El món dels gladiadors 90
NAVIGIUM ISIDIS. La cerimònia del mar 96

TALLER

ELS FOGONS D’ATENEU. El banquet dels erudits. 99
CISTA 102
CONVERTEIX-TE EN ARQUITECTE AL TALLER.... . . . 108

L’ALTAR D’AUGUST EN MINITaura 85
LES HORES DEL DIA I DE LA NIT DELS ROMANS.... . . . 93
LUCERNAE 101
MUSIVARIA. Mosaics romans 92
OPUS FIGULI. Ceràmica i terra sigillata 107
PASSA UN MATÍ DE TEATRE! 107
RE-VIURE 108
SCRIPTORIUM. 91
STUDIO, UN PAISATGISTA D’ÈPOCA D’AUGUST... 92
TALLER DE MOSAICS ROMANS 105
US PORTEM A L’HORTUS! 108
VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. Fes de gladiador 91
VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. Fes de legionari baiximperial 88
VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. Fes de legionari d’August . 88

TALLER-DEGUSTACIÓ

FAST-FOOD A LA ROMANA. Fes-te la teva tapa 100
HABEMUS CENAM 101
HABEMUS PRANDIUM 100
L’OLI QUE VA IL·LUMINAR UN IMPERI 99
MERENDA. El mos a mitja tarda 100
TABERNA VINARIA. El món del vi a Roma. 99

VISITA COMENTADA

EL MÓN D’AUGUST. Una civilització mediterrània 83
PASSEJADES ARQUEOLÒGIQUES: El circ romà. 95
TARRACO, LA CIUTAT ROMANA 86
VIDA QUOTIDIANA D’UN LEGIONARI ALTIMPERIAL . 87

VISITA GUIADA

DEL MUSEU AL SERRALLO. 109
EMPRESSES DE GUIATGE 131

VISITA LLIURE

ITINERARI PEL MNAT - 7 Les comunicacions... 109
PORTES OBERTES AL MUSEU BÍBLIC. 73

PORTES OBERTES AL MUSEU DEL PORT 73
PORTES OBERTES MNAT A LA NECRÒPOLIS. 73
PORTES OBERTES MNAT A LA VIL·LA ELS MUNTS . . . 73
PORTES OBERTES MNAT. VISITA EXPOSICIÓ. 73
PORTES OBERTES A TOTS ELS RECINTES MHT 73
PORTES OBERTES MNAT A LA VIL·LA DE CENTCELLES 73
PORTES OBERTES MOLÍ DE LES TRES ERES. 73

VISITA TEATRALITZADA

CAIUS I FAUSTINA US CONVIDEN A LA VIL·LA 107
LA LLOSA EN TEMPS D’AUGUST 111
TIBERIUS C. A. Comerciant de vi al Mare Nostrum 109

XERRADA

ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA 89
CARRERS, CASES I BOTIGUES. La vida a una ciutat... . . . 98
DEL CONEIXEMENT A LA DIFUSIÓ I LA PARTICIPACIÓ:
ELS TALLERS DE CERÀMICA 106
EL FABRICANT DE TEULES HERENNI OPTAT 106
ELS CAMINS PÚBLICS I LA CIUTADANIA... 85
ELS MISTERIS DE DIONÍS. Bacanals i ritus orgiàstics 97
ELS VASOS DE VICARELLO I LA TABULA... 85
IN RUSTICAM ROMANAM LINGUAM 94
LA GRAN BALANÇA PÚBLICA 110
SOBRE LES PRODUCCIONS CERÀMIQUES.... 106

XERRADA COL·LOQUI

ENAMORA’T DE LES GEMMES DEL PASSAT 94

XERRADA DEMOSTRACIÓ

ARS CHARACTERIA. L’art de gravar lletres a la pedra 91
GRAFITS ROMANS. Parets que parlen 101

HORES	Dilluns 4	Dimarts 5	Dimecres 6	Dijous 7	Divendres 8	Dissabte 9	Diumenge 10
9.30		AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
10.30						EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
11.30		AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
12.30						EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
13.30						EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
17.00	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	
18.00	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	
19.00	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	
20.00					LÍVIA I AUGUST	LÍVIA I AUGUST	
22.00				ANNONA AUGUSTA	ARA PACIS AUGUSTAE	ARA PACIS AUGUSTAE	

116

HORES	Dilluns 11	Dimarts 12	Dimecres 13	Dijous 14	Divendres 15	Dissabte 16	Diumenge 17
9.30	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
10.30						EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
11.00						L'OLI QUE VA IL·LUMINAR UN IMPERI	L'OLI QUE VA IL·LUMINAR UN IMPERI
11.30	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	AUGUST AL TEU GUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
12.30						EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
13.00						TABERNA VINARIA	TABERNA VINARIA
13.30						EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
17.00	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	
18.00	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	L'OLI QUE VA IL·LUMINAR UN IMPERI	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
19.00	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST	EL MÓN D'AUGUST
20.00					LÍVIA I AUGUST	TABERNA VINARIA	LÍVIA I AUGUST
22.00			DEO AUGUSTO	ANNONA AUGUSTA	BACCHANALIA	BACCHANALIA	

LA PROGRAMACIÓ DELS ESPAIS

ELS JARDINS DEL CAMP DE MART

HORES	Divendres 15 TARDA
17.00	ROMA ALS MUSEUS DEL MÓN (17 a 21 h)
	FORUM TARRACO (17 a 21 h)
	ARTIFEX (17 a 21 h)
	TABERNA LIBRARIA (17 a 21 h)
18.00	MERENDA. El mos de mitja tarda
	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
19.00	LUCERNAE. Taller de Lucernas romanes
	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI D'AUGUST
	L'ALTAR D'AUGUST EN MINIATURA
	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
19.30	CISTA. Taller de cistelleria
	MARC ANTONI I CLEÒPATRA. Titelles romans
	ELS FOGONS D'ATENEU. El banquet dels erudits
20.00	LES HORES DEL DIA I DE LA NIT DELS ROMANS
21.00	HABEMUS CENAM. Taller- degustació de plats romans

HORES	Dissabte 16 MATÍ
10.00	ROMA ALS MUSEUS DEL MÓN (10 a 14,30 h)
	FORUM TARRACO (10 a 14.30 h)
	ARTIFEX (10 a 14.30 h)
	TABERNA LIBRARIA (10 a 14.30 h)
	VIDA QUOTIDIANA LEGIONARI ALTIMPERIAL
	L'ALTAR D'AUGUST EN MINIATURA
10.30	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI BAIXIMPERI
	ELS FOGONS D'ATENEU. El banquet dels erudits
	LES HORES DEL DIA I DE LA NIT DELS ROMANS
	LUCERNAE. Taller de Lucernas romanes
11.00	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI D'AUGUST
	MARC ANTONI I CLEÒPATRA. Titelles romans
	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
	CISTA. Taller de cistelleria
	VIDA QUOTIDIANA LEGIONARI ALTIMPERIAL
11.30	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. LEGIONARI BAIXIMPERI
	L'ALTAR D'AUGUST EN MINIATURA
	LEGIO. Legions romanes altimperials
12.00	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI D'AUGUST
	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI BAIXIMPERIAL
	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
	LES HORES DEL DIA I DE LA NIT DELS ROMANS
	ELS FOGONS D'ATENEU. El banquet dels erudits
12.30	FAST-FOOD A LA ROMANA. Taller- degustació
	LUCERNAE. Taller de Lucernas romanes
	CISTA. Taller de cistelleria
13.00	L'ALTAR D'AUGUST EN MINIATURA
	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
	ELS ÚLTIMS LEGIONARIS. L'exèrcit baiximperial
14.00	HABEMUS PRANDIUM. Taller- degustació de plats romans

HORES	Dissabte 16 TARDA
17.00	ROMA ALS MUSEUS DEL MÓN (17 a 21 h)
	FORUM TARRACO (17 a 21 h)
	ARTIFEX (17 a 21 h)
	TABERNA LIBRARIA (17 a 21 h)
	VIDA QUOTIDIANA LEGIONARI ALTIMPERIAL
	LES HORES DEL DIA I DE LA NIT DELS ROMANS
	LUCERNAE. Taller de Lucernas romanes
	CISTA. Taller de cistelleria
	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
	L'ALTAR D'AUGUST EN MINIATURA
17.30	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI BAIXIMPERIAL
	ELS FOGONS D'ATENEU. El banquet dels erudits
	MERENDA. El mos de mitja tarda
	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI D'AUGUST
	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI BAIXIMPERIAL
18.00	L'ALTAR D'AUGUST EN MINIATURA
	LES HORES DEL DIA I DE LA NIT DELS ROMANS
	VIDA QUOTIDIANA LEGIONARI ALTIMPERIAL
	LEGIO. Legions romanes altimperials
	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI D'AUGUST
19.00	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI BAIXIMPERIAL
	LUCERNAE. Taller de Lucernas romanes
	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
	CISTA. Taller de cistelleria
	MARC ANTONI I CLEÒPATRA. Titelles romans
19.30	
	LES HORES DEL DIA I DE LA NIT DELS ROMANS
	ELS ÚLTIMS LEGIONARIS. L'exèrcit baiximperial
20.00	HABEMUS CENAM. Taller- degustació de plats romans

HORES	Diumenge 17 MATÍ
10.00	ROMA ALS MUSEUS DEL MÓN (10 a 14,30 h)
	FORUM TARRACO (10 a 14.30 h)
	ARTIFEX (10 a 14.30 h)
	TABERNA LIBRARIA (10 a 14.30 h)
	VIDA QUOTIDIANA LEGIONARI ALTIMPERIAL
	L'ALTAR D'AUGUST EN MINIATURA
10.30	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI BAIXIMPERI
	ELS FOGONS D'ATENEU. El banquet dels erudits
	LES HORES DEL DIA I DE LA NIT DELS ROMANS
	LUCERNAE. Taller de Lucernas romanes
11.00	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI D'AUGUST
	MARC ANTONI I CLEÒPATRA. Titelles romans
	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
	CISTA. Taller de cistelleria
	VIDA QUOTIDIANA LEGIONARI ALTIMPERIAL
11.30	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. LEGIONARI BAIXIMPERI
	L'ALTAR D'AUGUST EN MINIATURA
	LEGIO. Legions romanes altimperials
12.00	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI D'AUGUST
	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE LEGIONARI BAIXIMPERIAL
	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
	LES HORES DEL DIA I DE LA NIT DELS ROMANS
	ELS FOGONS D'ATENEU. El banquet dels erudits
12.30	FAST-FOOD A LA ROMANA. Taller- degustació
	LUCERNAE. Taller de lucernas romanes
	CISTA. Taller de cistelleria
13.00	MUSIVARIA. Taller de mosaics romans
	ELS ÚLTIMS LEGIONARIS. L'exèrcit baiximperial
14.00	HABEMUS PRANDIUM. Taller- degustació de plats romans

LA PROGRAMACIÓ DELS ESPAIS

AMFITEATRE ROMÀ

HORES	Dissabte 9	Diumenge 10		Dissabte 16	Diumenge 17
10.00	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR		VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR	
11.00	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR		VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR	MUNERA GLADIA- TORA. El món dels gladiadors
12.00	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR		VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR	
13.00	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR	VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR		VINE, VEU I VIU EL FESTIVAL. FES DE GLADIADOR	
17.00				MUNERA GLADIA- TORA. El món dels gladiadors	

MURALLES (ESPAI MINERVA)

HORES	Divendres 8	Dissabte 9		Divendres 15	Dissabte 16
22.00	IN DOMI MAECE- NATIS. A casa de Mecenes necessiten nous actors	IN DOMI MAECE- NATIS. A casa de Mecenes necessiten nous actors		IN DOMI MAECE- NATIS. A casa de Mecenes necessiten nous actors	IN DOMI MAECE- NATIS. A casa de Mecenes necessiten nous actors

CIRC ROMÀ

HORES	Divendres 8	Dissabte 9	Diumenge 10		Divendres 15	Dissabte 16	Diumenge 17
11.30		DE RE MILITARI. Lucius i Marius, dos soldats de Roma	DE RE MILITARI. Lucius i Marius, dos soldats de Roma			DE RE MILITARI. Lucius i Marius, dos soldats de Roma	DE RE MILITARI. Lucius i Marius, dos soldats de Roma
12.30		DE RE MILITARI. Lucius i Marius, dos soldats de Roma	DE RE MILITARI. Lucius i Marius, dos soldats de Roma			DE RE MILITARI. Lucius i Marius, dos soldats de Roma	DE RE MILITARI. Lucius i Marius, dos soldats de Roma
18.00	EXCUBITORIUM COHORS VIGILES. El primer cos de bombers a Roma	EXCUBITORIUM COHORS VIGILES. El primer cos de bombers a Roma			EXCUBITORIUM COHORS VIGILES. El primer cos de bombers a Roma	EXCUBITORIUM COHORS VIGILES. El primer cos de bombers a Roma	
19.30	EXCUBITORIUM COHORS VIGILES. El primer cos de bombers a Roma	EXCUBITORIUM COHORS VIGILES. El primer cos de bombers a Roma			EXCUBITORIUM COHORS VIGILES. El primer cos de bombers a Roma	EXCUBITORIUM COHORS VIGILES. El primer cos de bombers a Roma	
22.00	AD GLORIAM VE- NERIS. Prostitució femenina a Roma	AD GLORIAM VE- NERIS. Prostitució femenina a Roma			AD GLORIAM VE- NERIS. Prostitució femenina a Roma	AD GLORIAM VE- NERIS. Prostitució femenina a Roma	
23.00	AD GLORIAM VE- NERIS. Prostitució femenina a Roma	AD GLORIAM VE- NERIS. Prostitució femenina a Roma			AD GLORIAM VE- NERIS. Prostitució femenina a Roma	AD GLORIAM VE- NERIS. Prostitució femenina a Roma	

PARC CENTRAL

HORES	Dilluns 4		Dilluns 11
18.30	ARCANA MUNDI. L'endevinació al món antic		ARCANA MUNDI. L'endevinació al món antic

LA PROGRAMACIÓ DELS ESPAIS

VOLTA DEL PALLOL

HORES	Divendres 8	Dissabte 9	Diumenge 10	Divendres 15	Dissabte 16	Diumenge 17
11.00			TÀRRACO, LA CIUTAT ROMANA			TÀRRACO, LA CIUTAT ROMANA
13.00		IN RUSTICAM ROMANAM LINGUAM. De com la llengua llatina es va transformar en llengua catalana			IN RUSTICAM ROMANAM LINGUAM. De com la llengua llatina es va transformar en llengua catalana	
20.00					ELS MISTERIS DE DIONÍS Bacanals i ritus orgiàstics	
22.00	CACATOR CAVE MALUM. Marcial i Juvenal es troben a les Termes	CACATOR CAVE MALUM. Marcial i Juvenal es troben a les Termes		CACATOR CAVE MALUM. Marcial i Juvenal es troben a les Termes	CACATOR CAVE MALUM. Marcial i Juvenal es troben a les Termes	

MUR DE FÒRUM PROVINCIAL SEFUS

HORES	Divendres 15	Dissabte 16	Diumenge 17
13.00		ARS CHARACTERIA. L'art de gravar lletres a la pedra	ARS CHARACTERIA. L'art de gravar lletres a la pedra
19.00	GRAFITS ROMANS. Parets que parlen	GRAFITS ROMANS. Parets que parlen	

ANTIC AJUNTAMENT

HORES	Divendres 15	Dissabte 16	Diumenge 17
10.00		SCRIPTORIUM. Taller d'escriptura romana	SCRIPTORIUM. Taller d'escriptura romana
12.30		STUDIO, UN PAI-SATGISTA D'ÈPO-CA D'AUGUST	STUDIO, UN PAI-SATGISTA D'ÈPO-CA D'AUGUST
18.00	STUDIO, UN PAI-SATGISTA D'ÈPO-CA D'AUGUST	STUDIO, UN PAI-SATGISTA D'ÈPO-CA D'AUGUST	

ANTIGA AUDIÈNCIA

HORES	Dilluns 4	Dijous 7	Divendres 8	Dilluns 11	Dijous 14	Divendres 15	Dissabte 16
19.00	PASSATGE A LA HISTÒRIA	LA CIUTAT SUB-MERGIDA D'EGIP-TE: LA LLEGENDA REVELADA	UN PASSAT AMB FUTUR: DE L'ARQUEOLOGIA AL PATRIMONI MUNDIAL	PASSATGE A LA HISTÒRIA	LA CIUTAT SUB-MERGIDA D'EGIP-TE: LA LLEGENDA REVELADA	UN PASSAT AMB FUTUR: DE L'ARQUEOLOGIA AL PATRIMONI MUNDIAL	REVISTA AR-QUEOLOGIA E HISTORIA- CREEN UN DESERT I L'ANOMENEN PAU
20.00		CAMÍ A PETRA			CAMÍ A PETRA		
20.05			LEPTIS MAGNA: EL SOMNI DE ROMA A ÀFRICA			LEPTIS MAGNA: EL SOMNI DE ROMA A ÀFRICA	
20.15	ARLES-RHÔNE 3: DEL RIU AL MUSEU			ARLES-RHÔNE 3: DEL RIU AL MUSEU			
21.00	TARRACO. SEGLE II	TARRACO. SEGLE II	TARRACO. SEGLE II	TARRACO. SEGLE II	TARRACO. SEGLE II	TARRACO. SEGLE II	

PATRONAT DE TURISME: ESPAI TURISME

HORES	Dimecres 6	Dissabte 9	Dilluns 11	Dissabte 16
19.00		ENAMORA'T DE LES GEMMES DEL PASSAT		ENAMORA'T DE LES GEMMES DEL PASSAT
20.00	ELS VASOS DE VICARELLO I LA TABULA DE PEUTINGER		EL DRET ROMÀ I ELS ACTUALS CONFLICTES DE CAMINS	

LA PROGRAMACIÓ DELS ESPAIS

FÒRUM PROVINCIAL PRETORI ROMÀ: SALA SARCÒFAG

HORES	Divendres 8	Divendres 15	Dissabte 16	Diumenge 17
11.30			ARS MEDICA. L'art de la medicina a Roma	ARS MEDICA. L'art de la medicina a Roma
13.00			ARS MEDICA. L'art de la medicina a Roma	ARS MEDICA. L'art de la medicina a Roma
17.00			EL CIRC DE TÀRRACO EN BLANC, VERD, BLAU I VERMELL	
18.00			PUBLI OVIDI NASÓ. Poeta de l'amor, dels déus i de l'exili	
19.00	EL CIRC DE TÀRRACO EN BLANC, VERD, BLAU I VERMELL	EL CIRC DE TÀRRACO EN BLANC, VERD, BLAU I VERMELL		
20.00	PUBLI OVIDI NASÓ. Poeta de l'amor, dels déus i de l'exili	PUBLI OVIDI NASÓ. Poeta de l'amor, dels déus i de l'exili		

LA PROGRAMACIÓ DELS ESPAIS

AGER - ALTAFULLA

HORES	Diumenge 10
17.00	EL MÓN DELS GLADIADORS A L'ANTIGA ROMA
18.00	LES LEGIONS BAIXIMPERIALS
19.00	NAVIGIUM ISIDIS

● Lectures dramatitzades ● Recreacions ● Xerrades

AGER - PRIORAT

HORES	Dimarts 5	Divendres 8	Dissabte 9
19.00	CARRERS, CASES I BOTIGUES. La vida a una ciutat romana		
20.30		BACCHANALIA Misteris de Dionysos	BACCHANALIA Misteris de Dionysos

Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural: Europa inverteix en les zones rurals

Generalitat de Catalunya Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural

Consell Regulador de la Denominació d'Origen Qualificada PRIORAT

SERVEI D'ATENCIÓ AL VISITANT

HOSPES AVE La porta de benvinguda al festival

Oficina del Festival:
- Casa Sefus. Plaça del Pallol, s/n, 43003 Tarragona
Tel. 977 29 61 37 ext. 7713 oficina@tarracoviva.com

Horari d'atenció a l'Oficina del Festival:
De dilluns a divendres de 10 a 13 h i de 17 a 20 h (excepte els dies 15, 16 i 17).

Horari d'atenció a l'estand HOSPES AVE
(situat a l'entrada del Camp de Mart):

- Divendres 15, de 16 h a 21 h
- Dissabte 16: de 9.30 h a 21 h
- Diumenge 17: de 9.30 h a 14 h

Durant aquests dies no es podran atendre trucades ni correus electrònics

El Servei d'Atenció al Visitant ofereix:

- **Informació de les activitats del festival:** horaris i localització de les activitats, accessibilitat, espais monumentals, etc.
- **Atenció a grups:** orientació i gestió de la visita de grups estudiants, associacions, empreses, etc.
- **Atenció personalitzada:** per a qualsevol consulta, dubte, suggeriment, etc. que puguin necessitar les persones assistents al festival.
- **Atenció i acollida als programadors** inscrits a la fira per a professionals *NUNDINAE*.

ACCÉS I ENTRADA A LES ACTIVITATS

L'accés a les activitats de Tarraco Viva (lliure accés o amb entrada de pagament) està especificat en el programa en cadascuna de les activitats. Per a totes les activitats amb entrades, caldrà adquirir-les a partir de 4 anys (inclosos).

Per a tots els tallers infantils, el preu de l'entrada s'indica en cada activitat així com l'edat recomanada per a cadascun dels tallers.

Venda d'entrades:
La venda d'entrades per internet o taquilla s'anunciarà a la pàgina web del festival: www.tarracoviva.com

BACCHANALIA. El retorn de Bacus
Nemesis ARQ (Tarragona)

La Ruta dels primers **CRISTIANS** DE TÀRRACO

Diseño: Simbolicat. Fotos: Rafael López-Monje

La Ruta dels
primers cristians
de Tàrraco®

25 anys de la representació de
LA PASSIÓ DE SANT FRUCTUÓS

EN CAS DE PLUJA

ACTIVITAT	ESPAI PROGRAMAT	ESPAI ALTERNATIU
MUNERA GLADIATORA - Lluites de gladiadors	Amfiteatre romà	Auditori Camp de Mart
DOMI MAECENATIS A casa de Mecenes necessiten actors	Muralles - Espai Minerva	Antiga Audiència
VINE, VEU I VIU... EL FESTIVAL Fes de LEGIONARI D'AUGUST	Camp de Mart	Auditori Camp de Mart
VINE, VEU I VIU... EL FESTIVAL Fes de LEGIONARI BAIXIMPERIAL	Camp de Mart	Auditori Camp de Mart
GRAFITS ROMANS. Pareds que parlen	Mur Fòrum provincial - Sefus	Antic Ajuntament

En cas que l'organització del festival hagi de suspendre alguna activitat de pagament, podreu reclamar el retorn de la seva entrada presencialment a la taquilla del Teatre Metropol o per correu electrònic a l'Oficina oficina@tarracoviva.com durant els 15 dies posteriors al festival.

ELS ESPAIS DEL FESTIVAL

EL RECINTE FIRAL

El Recinte Firal del Palau de Congressos es converteix, per segon any, en un centre cultural dedicat a August i la seva època. La reproducció a escala de l'**Ara Pacis**, així com la proposta policromada de l'escultura d'**August de Prima Porta**, formaran part, amb altres reproduccions, de l'exposició "August, una civilització mediterrània", que en format de visites comentades ens acostarà a l'època del primer emperador. Els centres educatius que ho desitgin podran participar en una activitat de recreació de caire participatiu, "August al teu gust", reservant la seva visita a l'Oficina del festival.

realitzar tallers de diversos temes pensats per a petits i grans i assistir a les presentacions de les darreres novetats editorials de temàtica clàssica a la *Taberna Libraria*.

ESPAIS PATRIMONI MUNDIAL

Com és habitual, s'han programat activitats del festival a la major part dels espais de Tàrraco declarats Patrimoni Mundial: a l'Amfiteatre, al Fòrum provincial - Pretori romà, al Circ i a les Muralles.

L'AGER

El festival té una profunda vocació de territori i reivindica les relacions de l'*urbs* amb seu *ager*. Des de fa anys se celebren activitats a **Constantí** (a la vil·la romana de Centelles, Patrimoni Mundial), a **Altafulla** (davant la vil·la romana del Munt, Patrimoni Mundial) i a **Cambrils** (a la vil·la romana de la Llosa), i des de l'any passat s'hi ha incorporat també el **Priorat**, vinculat a la divulgació del món del vi en el món clàssic; els aspectes religiosos, d'una banda, i els de la producció, de l'altra.

CAMP DE MART

El darrer cap de setmana, divendres 15, dissabte 16 i diumenge 17, és el de les fires i trobades: Roma als Museus del Món (museus i jaciments romans), Fòrum Tàrraco (empreses de divulgació del patrimoni), *Nundinae* (fira de programadors) i *Artifex* (demostracions dels artesans de rèpliques de peces arqueològiques). També tenen lloc en aquest espai les activitats de recreació històrica relacionades amb el món militar: les legions. Aquí, a més, podreu

ESPAIS TARRACO VIVA 2015

TARRAGONA

- 1. CAMP DE MART
Av. Catalunya
- 2. MURALLES ROMANES *
Portal del Roser
- 3. MURALLES ROMANES *
Passeig de Torroja
- 4. CASA SEFUS
Baixada del Roser, 5
- 5. VOLTA DEL PALLOL *
PLAÇA DEL PALLOL
- 6. ANTIGA AUDIÈNCIA
Plaça del Pallol
- 7. ANTIC AJUNTAMENT -
PATRONAT DE TURISME
DE TARRAGONA
C/Major, 39
- 8. PLA DE LA SEU
- 9. MUSEU BÍBLIC
C/ de les Coques, 1c
- 10. ICAC. Institut Català
d'Arqueologia Clàssica
Plaça Rovellat, s/n
- 11. MNAT Museu Nacional
Arqueològic de Tarragona
Plaça del Rei, 5
- 12. PRETORI ROMÀ *
Pl. del Rei, s/n

- 13. CIRC ROMÀ*
Rambla Vella
- 14. AMFITEATRE ROMÀ*
Vial de W. J. Bryant
- 15. RECINTE FIRAL DEL PALAU
DE CONGRESSOS DE TGN
c/ Orosi (davant estació RENFE)
- 16. MUSEU DEL PORT
Refugi, 2. Moll de Costa
- 17. NECRÒPOLIS
PALEOCRISTIANA *
MNAT. av. Ramón y Cajal,84
- 18. LLIBRERIA ADSERÀ
Rambla Nova, 94
- 19. LLIBRERIA LA RAMBLA
Rambla Nova, 99
- 20. LLIBRERIA LA CAPONA
C/ Gasòmetre, 41-43
- 21. PARC CENTRAL
Av. Cardenal Vidal
i Barraquer, 15

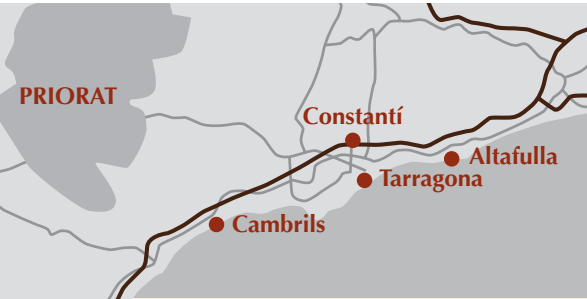
AGER TARRACONENSIS

- 22. CAMBRILS
Museu del Molí de les
Tres Eres-Museu d'Història
de Cambrils

Vil·la romana de la Llosa
- 23. CONSTANTÍ
Vil·la romana de Centelles*
MNAT. Afores, s/n.
- 24. ALTAFULLA
Platja d'Altafulla-Parc
Voramar

Vil·la Romana Els Munts*
MNAT. Pg. del Fortí, s/n.
- PRIORAT
- 25. Biblioteca
Salvador Estrem i Fa
c/ Baix, 41. Falset
- 26. Cal Porrerà
c/ d'Escoles, 4. Porrera

* Espais declarats Patrimoni Mundial

AGER TARRACONENSIS
CAMBRILS
CONSTANTÍ
ALTAFULLA
PRIORAT: FALSET I PORRERA

A PEU PER TÀRRACO

Català

10 passejades
i excursions

English

Française

Castellano

de ferradura
guies per a caminants curiosos
AROLA EDITORS

CONTACTES MUSEUS

MUSEU D'HISTÒRIA DE TARRAGONA

Tel. 977 24 22 20 (matins) / mht@tarragona.cat

Recintes:

- Muralles: Tel. 977 24 57 96
- Fòrum Provincial - Pretori romà: Tel. 977 22 17 36
- Circ romà: Tel. 977 23 01 71
- Fòrum de la Colònia: Tel. 977 24 25 01
- Amfiteatre romà: Tel. 977 24 25 79
- Casa Castellarnau (Matins): Tel. 977 24 22 20
- Casa Canals (Matins): Tel. 977 24 28 58
- Aqüeducte de les Ferreres

MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA - MNAT

- Tel. 977 25 15 15 (de dill. a div. de 8 a 15h)
- Tel. 977 23 62 09 (de dimarts a diumenges)
- www.mnat.cat / mnat@gencat.cat

Recintes:

- Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (pl. del Rei, 5)
Tel. 977 23 62 09
- Teatre romà (c/ Sant Magí, 1)
Tel. 977 25 15 15 / 977 23 62 09
- Museu i Necròpolis Paleocristians (av. Ramon y Cajal, 84)
Tel. 977 21 11 75
- Vil·la romana dels Munts (pg. del Fortí, s/n. Altafulla)
Tel. 977 65 28 06
- Vil·la romana de Centelles (Afores, s/n. Constantí)
Tel. 977 52 33 74

MUSEU BÍBLIC TARRACONENSE

- Carrer de les Coques, 1 / Tel. 977 25 18 88
- museu.biblic@arquebisbattarragona.cat

MUSEU DEL PORT DE TARRAGONA

- Refugi 2, moll de Costa / Tel. 977 25 94 00 ext. 4422
- museuport@porttarragona.cat

MUSEU D'HISTÒRIA DE CAMBRILS

- Museu Molí de les Tres Eres, Via Augusta, 1 (Cambrils)
- Tel. 977 794 528

EMPRESSES DE GUIATGE

ARGOS, SERVEIS CULTURALS

- reservas@argostarragona.eu / Tel. 977 101 800

ITINERE

- itinere@turismedetarragona.com / Tel. 977 239 657

TARRAGONA GUIDE BUREAU

- tgb@turismotarragona.com / Tel. 977 248 866

NEMESIS ARQ (Tarragona)

- nemesisarq@hotmail.com / Tel. 977 249 107 - 619 767 950

BETTATUR

- bettast@tinet.fut.es - info@bettatur.com / Tel. 977 244 324

ARRELS

- arrel@arrel.net / Tel. 657 716 471

TARRACO VIVA AL TEU MÒBIL

HASHTAG FESTIVAL: #TarracoViva2015

CONCURS TARRACO VIVA 2015 A INSTAGRAM

Període: Del 4 al 20 de maig.

Funcionament: Etiqueteu fotografies del festival Tarraco Viva 2015 a Instagram amb el hashtag #TarracoViva2015. Un jurat seleccionarà i premiarà les tres millors imatges, i es comunicarà als autors el 22 de maig a través de les diferents xarxes socials de Tarraco Viva i Tarragona Turisme.

Premis:

1. Un passi per a les activitats de Tarragona Història Viva.
2. Una visita guiada per Tarragona en bicicleta elèctrica.
3. Una safata gran del Sushi TakeAway TGN (50 €).

Organitza:

Festival Tarraco Viva i Patronat de Turisme de Tarragona.

Les bases detallades del concurs poden consultar-se als webs de Tarraco Viva i de Tarragona Turisme.

PLATS DE RECREACIÓ ROMANA

TARRACO A TAULA

XVII JORNADES GASTRONÒMIQUES ROMANES

Restaurants Associació Tarraco a Taula

L'associació Tarraco a Taula ofereix durant els dies del festival Tarraco Viva una oferta gastronòmica que ens permetrà degustar els sabors de l'antiga Roma. Recuperant, i de vegades actualitzant, receptes de plats romans extrets de textos de l'època com el llibre De re coquinaria, d'Apici (el famós gastrònom de l'època d'August i Tiberi), hom podrà constatar les similituds i les diferències amb la cuina d'avui dia, tot fent un viatge en el temps a través del paladar.

Tots els restaurants participants oferiran un plat de musclos + 2 copes de vi romà: 10 €.

Preu menú: 25 € / 35 €.

Oferta i informació als mateixos establiments participants.

Del 7 al 17 de maig

ALHAMBRA

c/ Estanislau Figueres, 51
Tel. 977 21 75 71

ALMOSTA

c/ Ventallols, 13
Tel. 977 22 27 42
www.almosta.cat

ARES REST

c/ Arc de St. Bernat
Plaça del Fòrum, 3
Tel. 977 22 29 06

COCVLA (Hotel Urbis Centre)

Plaça Corsini
Tel. 977 24 01 16

5 SENTITS

c/ Lleida, 8
Tel. 977 25 31 70

EL CORTIJO

c/ Rebolledo, 27
Tel. 977 22 48 67

EL LLAGUT

c/ Natzaret, 10
Tel. 977 22 89 38

EL PALAU DEL BARÓ

c/ Santa Anna, 3
Tel. 977 24 14 64
www.palaudelbaro.com

EL TERRAT

c/ Pons d'Icart, 19
Tel. 977 24 84 85
www.elterratrestaurant.com

ENTRECOPES

c/ Cavallers, 12
Tel. 977 24 37 56

SADOLL RESTAURANT

c/ Talavera, cant. Mercè, 1
Tel. 977 24 44 04
www.sadollrestaurant.com

TXAR3 VERD

Pla de la Seu, 5
Tel. 977 22 20 33 / 620 17 58 50
www.txar3verd.cat

TALLER DE CUINA

c/ Merceria, 34
Tel. 977 23 94 21
www.tallerdecuina.com

EL FESTIVAL

ORGANITZA

AJUNTAMENT DE TARRAGONA (ÀREA DE CULTURA, FESTES I MOBILITAT)

PATROCINADORS

COL·LABORADORS

TARRAGONA TURISME
PALAU FIRAL I DE CONGRESSOS DE TARRAGONA
ARQUEBISBAT DE TARRAGONA
EMPRESA MUNICIPAL DE TRANSPORTS (EMT)
TAMARIT PARK RESORT
RENFE - ADIF
FESTIVAL INTERNACIONAL DE CINE
ARQUEOLÓGICO DEL BIDASOA (FICAB)
MUSEU D'OIASSO (IRUN)
AJUNTAMENT D'ALTAFULLA
AJUNTAMENT DE CONSTANTÍ
AJUNTAMENT DE CAMBRILS
CAL PORRERÀ (PORRERA, PRIORAT)
BIBLIOTECA SALVADOR ESTREM I FA (FALSET, PRIORAT)
CONSELL COMARCAL DEL PRIORAT
ASSOCIACIÓ PRIORAT ENOTURISME
TARRAGONA RÀDIO
TAC12

ENTITATS QUE ORGANITZEN ACTIVITATS AL FESTIVAL

MUSEU D'HISTÒRIA DE TARRAGONA (MHT)
MUSEU NACIONAL ARQUEOLÒGIC DE TARRAGONA (MNAT)
MUSEU DEL PORT DE TARRAGONA
MUSEU BÍBLIC TARRACONENSE
MUSEU D'HISTÒRIA DE CAMBRILS
CAMP D'APRENTATGE DE TARRAGONA
(GENERALITAT DE CATALUNYA)
INSTITUT CATALÀ D'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA (ICAC)
GREMI DE LLIBRETERS DE TARRAGONA
ASSOCIACIÓ DE RESTAURANTS TARRACO A TAULA
PARC CENTRAL
ASSOCIACIÓ DE PROFESSORS DE LLENGÜES
CLÀSSIQUES DE CATALUNYA (APLEC)

DOMI MAECENATIS. A casa de Mecenes. El teatre en època d’August.
Zona Zàlata i Aula de Teatre URV (Tarragona)

CRÈDITS

COORDINACIÓ I DOCUMENTACIÓ:
OFICINA TARRACO VIVA

CONCEPCIÓ, DIRECCIÓ D’ART I EDICIÓ:
XAVIER GASOL, RAFAEL LÓPEZ-MONNÉ I CECÍLIA BOFARULL

DISSENY I MAQUETACIÓ:
DOMO-A

FOTOGRAFIES:
RAFAEL LÓPEZ-MONNÉ / TARRACO VIVA excepte:
MANEL GRANELL / TARRACO VIVA: coberta, 32a, 97a, 132
GABRIELLA NONINO: 18, 20 ,22, 24, 25, 26, 28, 95c
JOAQUIN RUIZ DE ARBULO / MNAT: 110a
PEPA VIVES: 109c:
RICARDO CAGIGAL: 93a
DIGIVISIÓN: 103b, 105b
ICAC: 102b, 102c, 103a, 103c, 104b, 104c, 105a
INSTITUT GEMOLÒGIC DE TARRAGONA: 94c
MUSEU BÍBLIC TARRACONENSE: 72d, 105c
SASHA COACHMAN / WIKIMEDIA COMMONS: 104a

IL·LUSTRACIONS:
HUGO PRADES: 86c, 94a, 98a
RICARDO MAR / URV: 86a

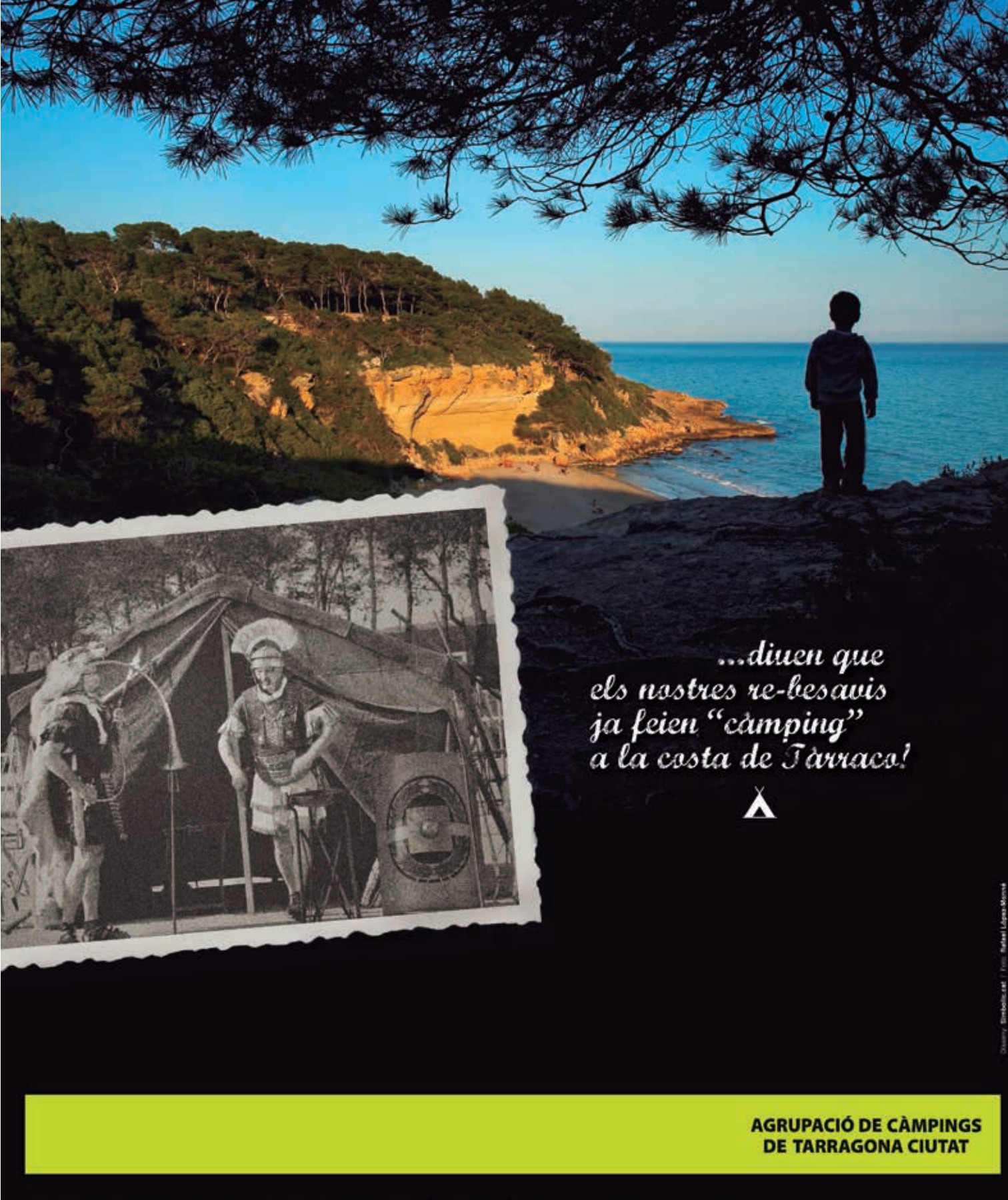
IMPRESSIÓ:
EDITORIAL MIC

© **DELS TEXTOS, FOTOGRAFIES I IL·LUSTRACIONS:** ELS AUTORS

ELS TEXTOS PODEN REPRODUIR-SE CITANT LA FONT.
SÓN RESERVATS TOTS ELS DRETS SOBRE LES FOTOGRAFIES
I LES IL·LUSTRACIONS. PER A REPRODUCCIONS CAL
CONTACTAR AMB L’OFICINA DEL FESTIVAL

© **DE L’EDICIÓ:** FESTIVAL TARRACO VIVA

DIPÒSIT LEGAL:
T 578-2015

*...diuen que
els nostres re-hesavis
ja feien “càmping”
a la costa de Tàrraco!*

**AGRUPACIÓ DE CÀMPINGS
DE TARRAGONA CIUTAT**

TARRACOVIVA®

EL FESTIVAL ROMÀ DE TARRAGONA

